

ธมมปทฎฐกถา ปฐโม ภาค

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณนา

- ๑. จกขุपालตเถรวตถุ. ๖
- ๒. มฎฐกถุณทลิวตถุ. ๒๓
- ๓. ติสสตเถรวตถุ. ๓๓
- ๔. กาลียกขินียา อุปปตติวตถุ. ๓๘
- ๕. โกสมพิทวตถุ. ๔๔
- ๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ. ๕๓

- ๗. เทวทตตวตถุ. ๖๐
- ๘. สณชยวตถุ. ๖๕
- ๙. นนทตเถรวตถุ. ๘๕
- ๑๐. จุนทสูกกริวตถุ. ๙๓
- ๑๑. ธมมิกอุปาสกวตถุ. ๙๖
- ๑๒. เทวทตตวตถุ. ๑๐๐
- ๑๓. สุมนาเทวีวตถุ. ๑๑๑
- ๑๔. เทวสหายภิกขุวตถุ. ๑๑๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๒๘ ก.พ.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

ปณามคาถา

๑. ยมกวคควณณนา

- ๑. จกขุपालตเถรวตถุ..... ๖
- [กฏุมพีทำพิธีชอุบุดร].....๖
- [กฏุมพีได้บุตรสองคน].....๖
- [พระศาสดาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา].....๗
- [ผู้บำรุงภิกษุสามเณร].....๗
- [เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา].....๗
- [ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม].....๗
- [มหาปาละตามไปฟังธรรม].....๘
- [อนุพัทพิกถา ๕].....๘
- [มหาปาละขอบวช].....๘
- [มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย].....๘
- [มหาปาละบรรพชาอุปสมบท].....๙
- [ฐานะ ๒ อย่างในพระศาสนา].....๙
- [พระมหาปาละเดินทางกลับบ้านปลายแดน].....๙
- [ชาวบ้านเลื่อมใส อารธนาให้อยู่จำพรรษา].....๑๐
- [พระมหาปาละถือเนสัชชิกุตงค์].....๑๐
- [จักขุของพระมหาปาละพิการ].....๑๐
- [หมอปรงยาให้หยอด].....๑๑

- [พระมหาปาละนั่งหยอดยา].....๑๑
- [พระมหาปาละปรึกษากรัชกาย].....๑๑
- [หมอเล็กรักษาพระมหาปาละ].....๑๒
- [พระเถระเสียจักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหันต์].....๑๓
- [พวกภิกษุและชาวบ้านรับบำรุงพระเถระ].....๑๓
- [พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๔
- [พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ].....๑๔
- [ส่งสามเณรหลานชายไปรับพระเถระ].....๑๔
- [สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ].....๑๕
- [สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง].....๑๕
- [พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ].....๑๖
- [อาสนะท้าวสักกะร้อน].....๑๗
- [ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน].....๑๘
- [บุรพกรรมของพระจักขุपालเถระ].....๑๙
- [แก้อรธ].....๒๐
- ๒. มฎฐกถุณทลิวตถุ..... ๒๓
- [พรหมณ์ทำตุ้มหูให้บุตร].....๒๓
- [รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว].....๒๓
- [ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ].....๒๓
- [พระพุทธเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมฎฐกถุณทลิว].....๒๔
- [มฎฐกถุณทลิวทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า].....๒๕

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก].....	๒๕
[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร].....	๒๕
[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์].....	๒๕
[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทะกัน].....	๒๕
[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร].....	๒๖
[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร].....	๒๗
[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ].....	๒๘
[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป].....	๒๘
[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๙
[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง].....	๓๐
[แก้อรธ].....	๓๐
๓. ติสฺสตุเถรวตฺถุ.....	๓๓
[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว].....	๓๓
[พระติสสเถระเรื่องแด่พระศาสดา].....	๓๓
[พระติสสเถระไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์].....	๓๔
[บุรพกรรมของพระติสสเถระ].....	๓๔
[โทษของการนอนไม่เป็นที่].....	๓๕
[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน].....	๓๕
[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราชา].....	๓๖
[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๔. กาลียกฺขินิยา อุปฺปตฺติวตฺถุ.....	๓๘
[มารดาหาภรรยาให้บุตร].....	๓๘
[เมียหลวงปรุญยาทำลายกรรมเมียน้อย].....	๓๘
[ผลิตกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร].....	๓๙
[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
[นางยักษิณีรู้ฝนมากฝนน้อย].....	๔๑
[นางยักษิณีเริ่มตั้งสลาภภัตฺร].....	๔๒
๕. โภสมพิทวตฺถุ.....	๔๔
[พระวินัยธรกับพระธรรมกถึกเถกเถกเรื่องวินัย].....	๔๔
[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน].....	๔๕
[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ].....	๔๕
[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน].....	๔๖
[พวกอุบาสกทรมานภิกษุ].....	๔๖
[ช่างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา].....	๔๖
[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง].....	๔๘

[พญาช้างสังเกตดูวัตรพระอนันท์].....	๔๘
[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า].....	๔๙
[ช่างทำกาละไปเกิดเป็นเทพบุตร].....	๕๐
[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทูลขอขมาพระศาสดา].....	๕๐
[แก้อรธ].....	๕๑
๖. จุลกาลมหากาลวตฺถุ.....	๕๓
[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย].....	๕๓
[มหากาลพึงธรรม แล้วลาน้องชายไปบวช].....	๕๓
[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์].....	๕๔
[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า].....	๕๔
[พระจุลกกาลลุ่มใจ].....	๕๕
[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา].....	๕๕
[พระมหากาลบรรลุปุระอรหัต].....	๕๕
[ระเบียบปูอาสนะสมัยพุทธกาล].....	๕๖
[พระจุลกกาลถูกหญิงจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสีก].....	๕๖
[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว].....	๕๗
[แก้อรธ].....	๕๗
[พระมหากาลหาหนิภรรยา].....	๕๙
๗. เทวทตฺตวตฺถุ.....	๖๐
[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์].....	๖๐
[นิมนต์ภิกษุพันรูป รับประทาน].....	๖๐
[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร].....	๖๐
[ถวายผ้าราคาตั้งแสนแก่พระเทวทัต].....	๖๑
[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน].....	๖๑
[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานช้าง].....	๖๑
[ของดีย่อมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่].....	๖๓
[แก้อรธ].....	๖๓
๘. สญชยวตฺถุ.....	๖๕
[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์].....	๖๕
[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา].....	๖๖
[ทรงบรรลุปุระพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม].....	๖๖
[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา].....	๖๗
[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ].....	๖๗
[สองสหายทำกติกถา].....	๖๙
[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา].....	๗๐
[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน].....	๗๐

[สองสหายชวนสมุชชโยไปเฝ้าพระศาสดา].....๗๑

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์].....๗๒

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา].....๗๒

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ].....๗๓

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มียศกุลบุตรเป็นต้น].....๗๔

[บุรพกรรมของภททวัคคีย์ ๓๐ คน].....๗๕

[บุรพกรรมของขุณฺโณ ๓ พี่น้อง].....๗๕

[กินอาหารที่เขากุทีศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต].....๗๖

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทธรเจ้า ๓ พระองค์].....๗๗

[พวกเปรตพันทุกข์ เพราะผลทาน].....๗๗

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒].....๗๘

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแด่พระศาสดา].....๘๓

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน].....๘๔

[แก้อรธ].....๘๔

๙. นนทตเถรวตฺถุ.....๘๕

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์].....๘๕

[นันทพุทธรอนุชา ออกบวช].....๘๕

[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา].....๘๖

[ราหุลกุมารบรรพชา].....๘๗

[พระนันทะอยากสึก].....๘๗

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ].....๘๘

[พระนันทะสำเร็จรหัตตผล].....๘๘

[พระนันทะถูกฟ้อน].....๘๙

[แก้อรธ].....๘๙

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม].....๙๐

[บุรพกรรมของพระนันทะ].....๙๐

๑๐. จุนทสุกริวตฺถุ.....๙๓

[นายจุนทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย].....๙๓

[อเวจีนรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา].....๙๓

[นายจุนทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น].....๙๔

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ].....๙๔

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาม่าสุกรทำการมงคล].....๙๔

[แก้อรธ].....๙๕

๑๑. ธมมิกอุปาสกวตฺถุ.....๙๖

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย].....๙๖

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม].....๙๖

[เทวดานำรถมารับอุบาสกไปเทวโลก].....๙๖

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด].....๙๗

[แก้อรธ].....๙๘

๑๒. เทวตตตวตฺถุ.....๑๐๐

[เจ้าศากย ๖ พระองค์ทรงผนวช].....๑๐๐

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการทำงาน].....๑๐๑

[เจ้าศากยทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภัตริ].....๑๐๑

[อุบาสีออกบวชพร้อมด้วยศากยทั้ง ๖].....๑๐๒

[ศากยทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ].....๑๐๓

[พระเทวทัตแสดงฤทธิ์แก่อชาตศัตถูราชกุมาร].....๑๐๓

[พระเทวทัตพยายามฆ่าพระพุทธรเจ้า].....๑๐๓

[กรรมชั่วของพระเทวทัต ปรากฏแก่มหาชน].....๑๐๔

[พระเทวทัตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ].....๑๐๔

[พระเทวทัตทำลายสงฆ์].....๑๐๕

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้].....๑๐๕

[บุรพกรรมของพระเทวทัต].....๑๐๖

[พระเทวทัตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๗

[พระเทวทัตถูกธรณีสูบ].....๑๐๘

[พระเทวทัตเกิดในอเวจี ถูกตรึงด้วยท้าวเหล็ก].....๑๐๘

[เมื่อก่อนพระเทวทัตก็ประพฤติผิดในพระศาสดา].....๑๐๙

[ผู้ทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกทั้ง ๒].....๑๑๐

[แก้อรธ].....๑๑๐

๑๓. สุมณาเทวีวตฺถุ.....๑๑๑

[อบรมลูกหลานให้รับหน้าที่ของตน].....๑๑๑

[นางสุมณาป่วยเรียกบิดาน้องชาย].....๑๑๑

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา].....๑๑๒

[คนทำบุญย่อมเพลิดเพลินในโลกทั้ง ๒].....๑๑๓

[แก้อรธ].....๑๑๓

๑๔. เทวสหายภิกษุวตฺถุ.....๑๑๔

[สองสหายออกบวช].....๑๑๔

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน].....๑๑๔

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒].....๑๑๕

[พระวิปัสสกเถระได้รับสาธุการ].....๑๑๕

[พูดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์].....๑๑๕

[แก้อรธ].....๑๑๖

ปณามคาถา

มหาโมหตโมนุทธ	โลเก โลกนตทสสินา
เยน สหุทธมปชโชโต	ชลิโต ชลิติทธินา
ตสส ปาเท นมสสิตวา	สมพุทตสส สิริมโต
สหุทธมณจสส ปุเชตวา	กตวา สงฆสส จณชลี,
“ตํ ตํ การณมาคมม	ธมมารมเมสุ โกวิโท
สมปนฺนสหุทธมปโท	สตถา ธมมปํ สุกํ
เทเสสิ กรุณาเวค	สมุสสาหิตมานโส
ยํ เว เทวมนุสสานํ	ปีติปาโมชชวตฺตมนํ
ปรมฺปรากตา ตสส	นิปุณา อตถวณฺณนา,
ยา ตามพปณฺณิทีปฺมहि	ทีปภาสาย สณฺฐิตา
น สาธยติ เสสานํ	สตตฺตํ หิตสมฺปทํ,
อปฺเปว นาม สาธเยย	สพฺพโลกสฺส सा हितं
อิตฺติ อาสีสมานน	ทนฺเตน สมจารินา
กุมารกสฺสเปนาหํ	เถเรน ธิรเจตสา
สหุทธมณฺฐิติกาเมน	สกกจจํ อภियाจित,
ตํ ภาสํ อตีวิตถารํ	คตถจ วจนกุกมํ
ปหายาโรปยิตวาน	ตฺนตี ภาสํ มโนรม,
คากานํ พยฺยชนปทํ	ยํ ตตถ น วิภาวิทํ
เกวสนตํ วิภาเวตวา	เสสนตเมว อตถโต
ภาสนตเรน ภาสิสฺสํ	อวทนต์โต วิภาวิน
มนโส ปีติปาโมชช	อตถธมฺมุปนฺนีสฺสิตนฺติ.

๑. ยมกวคฺควณณา

๑. จกขุपालตเถรวตถุ.

“มโนปุพพวงคมา ฌมมา มโนเสฏฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทุภูฐเณ ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกขมเนวติ จกแก้ว วหโต ปทนติ.

อัย ฌมมเทสนา กตถ ภาสิตาติ.

“สาวตถิย.

“กั อารพภาติ.

“จกขุपालตเถริ.

[กฏุมพีทำพิธีชอบุตร]

สาวตถิย กิร มหาสุวณโณ นาม กฏุมพีโก อโหสิ อชโธม มหัทธโน มหาโกโค อปุตตโก.

โส เอกทิวสํ นหันทิตถํ คนตวา นหัตวา อากจณนโต อนตรามคเค สมปนฺนสาขํ เอกํ วนปฺปตี ทิสวา

“อัย มหเสกขาย เทวตตาย ปริคคหิตโต ภวิสสตีติ

ตสส เภฏฐาภาคํ โสธาเปตวา ปาการปริกเขปํ การาเปตวา วาลุกํ โอกิราเปตวา ธชปตํ อุสสาเปตวา วนปฺปตี อลงกริตวา

“ปุตตํ วา ธีตรํ วา ลภิตวา ตุมหากํ มหาสกุการํ กริสสามีติ ปตถนํ กตวา ปกฺกามิ.

[กฏุมพีได้บุตรสองคน]

อถสส ภริยาย กุจฉิยํ คพโภ ปติภฺฐาสี.

โส ตสสา คพภปริหารํ อทาสี.

สา ทสมาสจฺจเยน ปุตตํ วิชายี.

เสฏฐี อตตนา ปาลิตํ วนปฺปตี นิสสาय ลทตตตา ตสส “ปาโลติ นามํ อกาสิ.

อปรภาเค อญญํ ปุตตํ ลภี.

ตสส “จุลลปาโลติ นามํ กตวา อิตรสส มหาปาโลติ นามํ กริ.

เต วยปฺปตเต ขรพฺนธเนน พนฺธิสุ.

อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกํสุ.

สพฺพํ โภคํ ทฺวินนํเยว วิวเรสุ.

[พระศาสนาประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ๒๕ พรรษา]

ตสมิ สมเย สตถา ปวตติตปวธมมจกโก อนุப்புเพน คนตวา

อนาถปิณฑิกมหาเสฏฐินา จตูปถัญญาสโกฏฐัน วิสสชเชตวา การิเต เขตวณมหาวิหารเ วิหริตี
มหาชนํ สคคคคเค จ โมกขมคคเค จ ปติฏฐาปยมาโน.

ตถาคโต หิ

“มาติปกขโต อสตีติยา ปติปกขโต อสตีติยาตี เทวอสตีติยาตีกุลสหเสหิ การิเต นิโครธมหาวิหารเ เอกเมว วสสาวาสํ วสิ อนาถ
ปิณฑิกเณ การิเต เขตวณมหาวิหารเ เอกนวิสติ

วิสาขาย สตตวิสติโกฏฐนปริจจาเคน การิเต ฟูพพาราเม ฉ วสสาวาเสตี

ทวิณนํ กุลานํ คุณมหนตตํ ปฏิจจ สาวัตถี นิสสาย ปญจวิสติ วสสาวาเส วสิ.

[ผู้บำรุงภิกษุสามเณร]

อนาถปิณฑิกโกปี วิสาขापि महाอุปาสिका निपुत्रं तिवस्स तेव वारे तถाकत्तस्स उपภูฐานं คจฉนตี.

คจฉนตา จ “ทหสามเณรา โน หตเถ โอโลเกสสนตีตี ตจฉนตถา น คตப்புพา

ปุเรภตตํ คจฉนตา ขาพนิยาทีนิ คาหาเปตวา คจฉนตี

ปจฉนตตํ ปญจ เกสชชานี อฏฐ จ ปานานี.

นิเวสเนสุ ปน เตสํ ทวิณนํ ทวิณนํ ภิกขุสหสสานํ นิจจํ ปญญตตนาเวาสนานี โหนตี.

อนนปานเกสชเชสุ โย ยํ อิจฉตี ตสส ตํ ยถิจฉิตเมว สมปชชตี.

[เศรษฐีไม่เคยทูลถามปัญหา]

เตสุ อนาถปิณฑิกเณ เอกเมว ทิวสํ สตถารํ^๑ ปญโห^๒ น ปุจฉิตப்புโพ.

โส กิร “ตถาคโต พุทฺธสุขุมालो ขตติยสุขุมालो ‘พหุปการเ เม คหปตีตี มยหํ ฐมมํ เทเสนโต กิลเมยยาตี
สตถริ อธิมตตสีเนเหน ปญหํ น ปุจฉตี.

สตถา ปน ตสมิ นิสินนมตเตเยว “อัย เสฏฐี มํ อรกขิตพพภูฐานเ รกขตี

อหํ หิ กปปสตสหสสาธิกานี จตตาริ อสงเขยยานี อลงกตப்புฎิยตตํ อตตโน สีสํ ฉินทิตวา อกขินี อุปปาฏเฐตวา

พหยมंसํ อุกพตเตตวา ปาณสมํ ปุตตทารํ ปริจจชิตวา ปารมิโย ปุเรนโต ปเรสํ ฐมมเทสนตถเมว ปุเรสี

เอส มํ อรกขิตพพภูฐานเ รกขตีตี เอกํ ฐมมเทสนํ กเถสิเยว.

[ชาวสาวัตถีไปฟังธรรม]

ตทา สาวัตถियं สตต มนุสสโกฏฐิโย วสนตี.

๑ สตถาตีปี.

๒ ปญหนตีปี.

เตสุ สตถุ ฐมมกถ สุตวา ปญจโกฏิมิตตา มนุสสา อริยสาวกา ซาตา, เทวโกฏิมิตตา ปุณฺณชนา.

เตสุ อริยสาวกานํ เทเวเว กิจจานิ อเหตุ

ปุเรภตตํ ทานํ เทนติ

ปจฉภตตํ คนฺธมาลาทิตฺถตา วตฺถเสชชปานกาที คาหาเปตฺวา ฐมมสฺสวนตถาย คจฉนติ.

[มหาปาละตามไปฟังธรรม]

อถกทิวสํ มหาปาโล อริยสาวเก คนฺธมาลาทิตฺถเต วิหารํ คจฉนเต ทิสฺวา “อัย มหาชินฺ กุที คจฉตีติ ปุณฺณชิตฺวา
“ฐมมสฺสวนายาติ สุตฺวา “อหํปี คมิตฺสสามีติ คนฺธวา สตถารํ วนฺทิตฺวา ปริสฺปริยนเต นิสีทิ.

พุทฺธา จ นาม ฐมมํ เทเสนฺตา สรณฺสีลปพฺพชชาทินํ อุปนิตฺสยํ โอลฺโลกเตวา อชฉมาสยวเสน ฐมมํ เทเสนฺติ.

[อนุปุพพิกถา ๕]

ตสฺมา ตํทิวสํ สตถา ตสฺส อุปนิตฺสยํ โอลฺโลกเตวา ฐมมํ เทเสนฺโต อนุปุพพิกถํ กเถสิ.

เสยฺยถึทํ ทานกถํ สีลกถํ สคคกถํ กามานํ อาทินวํ โอลฺการํ สงฺกิลลํ เนกขมเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ.

[มหาปาละขอบวช]

ตํ สุตฺวา มหาปาโล กุณฺณพิโก จินฺเตสิ

“ปฺรโลกํ คจฉนตํ ปุณฺณชิตโร วา โภคา วา นานุคจฉนติ, สรวิปํ อตฺตนา สทฺธิ น คจฉติ, กิ เม ชฺรราวาเสน, ปพฺพชิสสามีติ.

โส เทสนาปฺริโยसानเ สตถารํ อุปสงกมิตฺวา ปพฺพชชํ ยาจิ.

อถ นํ สตถา “นตฺถิ เต โภจิจิ อาปุณฺณิตพฺพชิตฺตโก ญฺาตีติ อาห.

“กนิฏฺฐภاتا เม อตฺถิ ภนฺเตติ.

“เตนหิ ตํ อาปุณฺณาหิติ.

[มหาปาละมอบสมบัติให้น้องชาย]

โส “สาธฺตุติ สมปฺปฏิจฉิตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา เคหํ คนฺธวา กนิฏฺฐํ ปกโกสาเปตฺวา

“ตาท ยํ อิมสฺมี กุเล สวิณฺญาณกาวิณฺญาณกํ ธนํ กิลฺยจि อตฺถิ, สพฺพนตํ ตว ภาโร ปฺฏิปชชาทิ นนฺติ.

“ตุมเห ปน สามีติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสสามีติ.

“กิ กเถสิ ภาติก, ตวํ เม มาตริ มตฺตาย มาตา วิย ปิตริ มเต ปิตา วิย ลทฺโธ,

เคเห โว มหาวิภโว, สกกา เคหํ อชฉมาวสนฺเตเทเว ปุณฺณยานิ กาคุ, มา เอวมกตถาติ.

“ตาด มยา สตถุ ฐมมเทสนา สุตา, สตถารา หิ สณหสุขุมิ ติลกขณิ อโรเปตวา อาทิมชฌปริโยสานกถยานธมโม เทสิโต.
น สกกา โส อคารมชฌเม ปุเรตุ, ปพพชิสสามิ ตาตาดิ.

“ภาติก ตรุณาปัจ ตาว, มหุลลกาเล ปพพชิสสเถติ.

“ตาด มหุลลกสส หิ อตตโน หตถปาทาปี อนสสวา โหนติ, น วเส วตตนติ,
กิมงคฺ ปน ญูตกา, สวาทฺ ทว วจัน น กโรมิ, สมณปฏิปัตตี ปุเรสสามิ

“ชราชชชริตา โหนติ	หตถปาทา อนสสวา
ยสส โส วิหตตถาโม	กถิ ธมมํ จริสสติ

“ปพพชิสสามเฆวาทิ ตาตาดิ.

[มหาปาละบรรพชาอุปสมบท]

ตสส วิรวนตสเสว, สตถุ สนติกํ คนตวา ปพพชชฺ ยาจิตวา ลทธปพพชชูปสมบโท
อาจารย์ขุขฌายานํ สนติเก ปณจ วสสานิ วสิตวา วุตถวสโส ปวาเรตวา สตถาริ อุปสงกมิตวา วนทิตวา ปุจจ
“ภนเต อิมสมิ สาสเน กติ ฐรานีติ.

[ฐระ ๒ อย่างในพระศาสนา]

“คนถฐริ วิปสสนาฐรนติ เทเวเยว ฐรานิ ภิกขุติ.

“กตมํ ปน ภนเต คนถฐริ, กตมํ วิปสสนาฐรนติ.

“อตตโน ปณญานูรูปเน เอกํ วา เทเว วา นิกายे สกถํ วา ปน เตปิฏกํ พุทธวจนํ อุกคณทิตวา ตสส ธารณํ กถนํ วาจนนติ
อิทํ คนถฐริ นาม.

สลลหุกวตติโน ปน ปนตเสนาสนาภริตสส อตตภาเว ขยวยํ ปญฐเปตวา สาทจจกิริยาวเสน วิปสสนํ วพพเมตวา อรหตตค
คหณนติ อิทํ” วิปสสนาฐริ นามาติ.

“ภนเต อหํ มหุลลกาเล ปพพชิตอ คนถฐริ ปุเรตุ น สกชิสสามิ, วิปสสนาฐริ ปน ปุเรสสามิ, กम्मญ्ञานํ เม กเถเถติ.

[พระมหาปาละเดินทางไปบ้านปลายแดน]

อถสส สตถา ยาว อรหตตา กम्मญ्ञานํ กเถเส.

โส สตถาริ วนทิตวา อตตนา สหคามินิ ภิกขุ ปริเยสนโต สญฐิ ภิกขุ ลกิตวา เตหิ สหธิ นิขมิตวา วิสโยชนสทมคคฺ คนตวา
เอกํ มหนตํ ปจจนตคามํ ปตวา ตตถ สปริวาริ ปินทาย ปาวิสิ.

[ชาวบ้านเลื่อมใส อารารณาให้อยู่จำพรรษา]

มนุสสา วตตสมปนเน ภิกขุ ทิสวา ปสนนจิตตา อาสนานิ ปญญาเปตวา นิสีทาเปตวา ปณีเตนาหาเรน ปริวิสิตวา

“ภนเต กุหิ อยยา คจฉนตีติ ปุจฉิตวา “ยถาฆาสุกฺกฺขานํ อุปาสกาติ วุตเต,

ปญชิตมนุสสา “วสสวาสา สေနาสนํ ปริเยสนติ ภทนต์ตาติ ญตวา

“ภนเต สเจ อยยา อิมํ เตมาสํ อิช วเสยฺยํ, มยํ สรณสุ ปติญฺญาเย สीलานิ คณฺเหยยามาติ อาหํสุ.

เตปิ “มยํ อิมานิ กุลานิ นิสสาย ภวานิสสรณํ กริสสามาติ อธิวาเสสุ.

มนุสสา เตสํ ปญฺญญํ คเหตุวา วิหารํ ปญฺชคคิตวา รตติญฺญานทิวาญฺญานานิ สมปาเหตุวา อหํสุ.

เต นิพพฺธํ ตเมว คามํ ปิณฑาย ปริสนติ.

อล เน เอโก เวชฺโซ อุปสงกมิตวา

“ภนเต พหุณฺนํ วสนญฺญาเน อฆาสุกฺปิ นาม โหติ. ตสมิ อุปปนเน, มยหํ กเถยยาถ, เกสชฺชํ กริสสามิตี ปวาเรสิ.

[พระมหาปาละถือนัลลขชิกษุตั้งค์]

เถโร วสสุปนายิกาทิวเส เต ภิกขุ อามนเตตวา ปุจฉิ “อาวุโส อิมํ เตมาสํ กตีหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสเสถาติ.

“จตุหิ ภนเตติ.

“กึ ปเนตํ อาวุโส ปญฺญูป. นนุ อุปปมตเตหิ ภวิตพพ. มยํ หิ ธรรมานสส พุทฺธสส สนติกา กम्मญฺญานํ คเหตุวา อาคตา.

พุทฺธา จ นาม น สกกา สเรฐน อาราเธตฺ. กลยาณชฌาสเยน เหตุ อาราเธตพพ.

ปมตตสส จ นาม จตตารโ อปายา สกเคหสทิสสา. อุปปมตตา โหถาวุโสติ.

“ตุมเห ปน ภนเตติ.

“อหํ ตีหิ อิริยาปเถหิ วิดีนาเมสสามิ. ปญฺญี น ปสาเรสสามิ อาวุโสติ.

“สาธู ภนเต. อุปปมตตา โหถาติ.

[จักขุของพระมหาปาละพิการ]

เถรสส นิตทํ อนนุกมมตสส, ปฐมมาเส อติกนฺเต, อกฺขิโรโค อุปปชฺชิ.

ฉิททฆญฺโต อุทกธารา วิย อกฺขีหิ ธารา ปคฺขรณติ.

โส สพฺพตตี สมณธมมํ กตวา อรุณคฺคเมเน คพภํ ปริวิสิตวา นิสีหิ.

ภิกขุ ภิกขาจารเวลาย เถรสส สนติกํ คนฺตวา “ภิกขาจารเวลา ภนเตติ อาหํสุ.

“เตนหาวุโส คณฺหถ ปตตจิวรณติ อตตโน ปตตจิวริ คาหาเปตวา นิกฺขมิ.

ภิกขุ ตสส อกฺขี ปคฺขรณเต ทิสวา “กิเมตํ ภนเตติ ปุจฉิสฺ.

“อกุชชี เม อวูโส วาตา วิชณตตีติ.

“นनु ฆนเต เวชเชนมห ปวาริตา, ตสฺส กเถยยามาติ.

“สาธาวูโสติ.

[หมอปรงยาให้หยอด]

เต เวชชสฺส กถียีส.

โส เตลฺ ปจิตฺวา เปเสสิ.

เถโร นาสาย เตลฺ อาสิญจนฺโต นิสินฺนโกว อาสิญจิตฺวา อนฺโตคามํ ปาวิสี.

เวชฺช ติสฺวา อาห “ฆนเต อยฺยสฺส กิร อกุชชี วาโต วิชณตตีติ.

“อาม อุปาสกาติ.

“ฆนเต มยา เตลฺ ปจิตฺวา เปสิตํ, นาสาย โว อาสิตฺตฺนติ.

“อาม อุปาสกาติ.

“อิทานิ กิทิสฺนติ.

“รฺชเตว อุปาสกาติ.

[พระมหาปาละนั่งหยอดยา]

เวชฺช “มยา เอกวาเรเนว วุปสมนตลฺ เตลฺ ปหิตํ, กิณฺนุ โข โรโค น วุปสนฺโตติ จินฺเตตฺวา

“ฆนเต นิสิตฺตฺวา โว อาสิตฺตํ นิปชฺชิตฺวาติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถุณฺทึ อโหสิ, ปุณฺปปุณฺ ปุจฺฉิยมาโนปิ น กเถสิ.

โส “วิหารํ คนฺตฺวา วสนฺนฺฐานํ โอลฺเกสฺสามีติ จินฺเตตฺวา “เตนฺทึ ฆนเต คจฺฉณฺทาติ เถรํ วิสฺสชฺเชตฺวา

วิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส วสนฺนฺฐานํ โอลฺเกนฺโต จงฺกมนฺนีสิตฺนฺฐานเมว ติสฺวา สยฺนฺนฺฐานํ อทิสฺวา

“ฆนเต นิสินฺเนทึ โว อาสิตฺตํ นิปฺปนฺเนทึติ ปุจฺฉิ.

เถโร ตฺถุณฺทึ อโหสิ.

“มา ฆนเต เอวฺมกตฺถ, สมณฺธมฺโม นาม, สรีเร ยาเปนฺเต, สกฺกา กาทุํ, นิปชฺชิตฺวา อาสิญฺจณฺทาติ ปุณฺปปุณฺ ยาจิ.

[พระมหาปาละปรึกษากัรัชกาย]

“คจฺฉวูโส, มนฺเตตฺวา ชานิสฺสามีติ.

เถรสฺส จ ตตฺถ เนว ญฺาตี น สาลโหิตา^๑ อตฺถิ, เกน สทฺธิ มนฺเตยฺย?

กรชกาเยน ปน สทฺธิ มนฺเตนโต “เวเทหิ ตาว อาวุโส ปาลิต, ก็ อุกฺขี โอลเกสฺสสิ อุทาหุ พุทฺธสาสนํ,
อนมตคคฺสมิ^๒ หิ สํสารวฏฺเฏ ตว อุกฺขิกาณสฺส คณนา นตฺถิ,
อนเภานิ ปน พุทฺธสตานิ พุทฺธสทฺธานิ อตีตานิ, เตสุ เอกพุทฺโธปิ น ปริจฺฉินฺโน,
อิทานิ ‘อิมิ อนฺโตวสฺสํ ตโย มาเส น นิปฺชชิสสามิตี เต มาณสํ พุทฺธํ,
ตสฺมา จกฺขุณี เต นสฺสนตฺถ วา ภิขฺชนตฺถ วา, พุทฺธสาสนเมว ธาเรหิ, มา จกฺขุณีตี ภูตกาเย โอลวทนโต อีมา คาลา อภาสิ

“จกฺขุณี หายนตฺถ^๓ มมายิตานิ
โสตานิ หายนตฺถ, ตเถว เทโห,
สพฺพมปิทํ หายตฺถ เทหนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณี ชีรณตฺถ^๔ มมายิตานิ
โสตานิ ชีรณตฺถ, ตเถว กาโย
สพฺพมปิทํ ชีรตฺถ กายนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิ.
จกฺขุณี ภิขฺชนตฺถ^๕ มมายิตานิ
โสตานิ ภิขฺชนตฺถ, ตเถว รูปิ
สพฺพมปิทํ ภิขฺชตฺถ^๕ รูปนิสฺสิตํ
ก็การณา ปาลิต ตวํ ปมชฺชสิตี.

[หมอเล็กรัษายพระมหาปาละ]

เอวํ ตีหิ คาลาหิ อตฺตโน โอลวาทํ ทตฺวา นิสินฺนโกว นตฺถกมมํ กตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวีสิ.

เวชฺโช ทิสฺวา “ก็ ฆนเต นตฺถกมมํ กตฺนติ ปุจฺฉิ.

“อาม อุปาสกาทิ.

“ก็ทิสฺ ฆนเตตี.

“รฺชเตว อุปาสกาทิ.

“นีสิตฺตวา โวล ฆนเต กตํ นิปฺชชิตฺวาตี.

---

๑ ญฺาตีสาลโหิตาตีปิ ปาโร.

๒ สี. หายนตี.

๓ สี. ชีรณตี.

๔ สี. ภิขฺชนตี.

๕ สี. ภิขฺชตี.

เถโร ตุนที อโหสิ ปุณปุณฺ์ ปุจฺฉิตฺปิ น กิณฺจิกิ กเถสิ.

อถ นํ เวชฺชโ “ภนฺเต ตุมฺเห สປายํ น กโรถ, อชฺช ปฏฺฐาย ‘อสุเกน เม เตลํ ปกฺกนฺติ มา วทิตถ,
อหฺปิ ‘มยา โว เตลํ ปกฺกนฺติ น วกฺขามิตี อาห.

[พระเถระเสียดักขุ พร้อมด้วยบรรลุด้วยพระอรหัต]

โส เวชฺเชน ปจฺจกฺขาโต วิหารํ คนฺตวา “เวชฺเชนาปิ ปจฺจกฺขาโตสิ, อิริยาปลํ มา วิสฺสชฺชิ สมณฺาติ
อิมาย คาถาย อตฺตานํ โอวทิตฺวา สมณฺธมฺมํ อกาสิ.

“ปฏฺิภฺชิตฺโต ติกิณฺจาย เวชฺเชนาสิ วิวชฺชิตฺโต
นียโต มจฺจฺราชฺส กิ ปาลิต ปมชฺชสีติ

อถสฺส มชฺฉิมิยามเอ อติภฺกนฺตมตฺเต, อปุพฺพํ อจฺริมํ อกฺขิณี เจว กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ.

โส สุกฺขวิปสฺสโก อรหา หุตฺวา คพฺภํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺติ.

[พวกภิกษุและชาวบ้านรับบารุงพระเถระ]

ภิกฺขุ ภิกฺขาจารเวลาย คนฺตวา “ภิกฺขาจารกาโล ภนฺเตติ อาหฺส.

“กาโล อาวุโสติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“เตนฺหิ คจฺฉถาติ.

“ตุมฺเห ปน ภนฺเตติ.

“อกฺขิณี เม อาวุโส ปรีหิณานีติ.

เต ตสฺส อกฺขิณี โอลเกตฺวา อสฺสุปฺณณเนตฺตา หุตฺวา

“ภนฺเต มา จินฺตยิตถ, มยํ โว ปฏฺิษคฺคิสฺสามาติ เถรํ อสฺสาเสตฺวา กตฺตพฺพชฺชุตฺตํ วดตฺตปฏฺิวตฺตํ กตฺวา คามํ ปวิสฺส.

มนุสฺสา เถรํ อทิสฺวา “ภนฺเต อมฺหากํ อโย กุหิณฺติ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ยาคุํ เปเสตฺวา สยํ ปิณฺชปาตํ อาทาย คนฺตวา
เถรํ วนฺทิตฺวา ปาทมฺูเล ปวฏฺฏมฺานา โรทิตฺวา “มยํ ภนฺเต ปฏฺิษคฺคิสฺสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตถาติ สมสฺสาเสตฺวา ปกฺกมฺิสฺสุ.

ตโต ปฏฺฐาย นิพฺพธํ ยาคุํ กตฺตํ วิหารเมว เปเสนฺติ.

เถโรปิ อิตเร สญฺฐิภิกฺขุ นีรนฺตรํ โอวทิตฺติ.

เต ตสฺสโสภาเท รุทฺตา, อุปกฺกฏฺฐาย ปวารณาย, สพฺเพว สห ปฏฺิสมภิกฺทาหิ อรหฺตฺตํ ปาปุณฺิสฺสุ.

[พวกภิกษุไปเฝ้าพระศาสดา]

วุตถวสสา จ ปน สตถาริ ทฎฐุกามา หุตวา เถริ อากสิ “ภนเต สตถาริ ทฎฐุกามมหาติ.

เถโร เตสสิ วจัน สุตวา จินเตสิ “อหิ ทุพพโล, อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฎฐวี อตถิ,
มยิ เอเตหิ สทฐี คจฉนเต, สพเพ กิลมิสสนติ, ภิกขุปี ลภิตุ น สกขิสสนติ, อิเม ปุเรตรเมว เปเสสสามิติ.

อถ เน อาห “อาวุโส ตุมเห ปุโรโต คจฉนถาติ.

“ตุมเห ปน ภนเตติ.

“อหิ ทุพพโล, อนตรามคเค จ อมนุสสปริคคหิตา อฎฐวี อตถิ,
มยิ ตุมहेหิ สทฐี คจฉนเต, สพเพ กิลมิสสน, ตุมเห ปุโรโต คจฉนถาติ.

“มา ภนเต เอว กิริตถ, มยิ ตุมहेหิ สทฐีเยว คมิสสามาติ.

“มา โว อาวุโส เอว รุจจิตถ, เอว สนเต, มยหิ อฆาสุกิ ภวิสสติ,
มยหิ กนิฎฐุ ตุมเห ทิสวา ปุจฉิสสติ, อถสส มม จกขุณิ ปริหีนภาว อโรเจยยาถ, โส มยหิ สนตักิ กถจิวเทว ปหิณิสสติ,
เตน สทฐี อากจฉิสสามิ, ตุมเห มม วจเนน ทสพลญจ อสีติมหาเถเร จ วนถาติ เต อฎฐโยเชสิ.

[พวกภิกษุแจ้งข่าวแก่น้องชายพระเถระ]

เต เถริ ขมาเปตวา อนโตคามิ ปวิสสิสุ.

มनुสสา เต นิสสิทาเปตวา ภิกขุ ทตวา “กิ ภนเต อຍယานิ คมนากาโร ปถญายตีติ.

“อาม อุปาสกา สตถาริ ทฎฐุกามมหาติ.

เต ปุนปุนิ ยาจิตวา เตสสิ คมนนทเมว ญุตวา อนุกนตวา ปริเทวิตวา นินตตีสุ.

เตปิ อนุปุพเพน เขตวันิ คนตวา สตถารญจ มหาเถเร จ เถรสส วจเนน วนทิตวา
ปุนทิวเส, ยตถ เถรสส กนิฎฐุ วสติ, ตัง วิถิ ปิณทาย ปวิสสิสุ.

กุกุมพิโก เต สยขานิตวา นิสสิทาเปตวา กตปฏิสนธาโร “ภาตีกถเถโร เม กุหิณติ ปุจฉิ.

อถสส เต ตัง ปวตตี อโรเจสิ.

โส เตสสิ ปาทุมูเล ปวฏฐเณโต โรทิตวา ปุจฉิ “อิทานิ ภนเต กิ กาทพพนติ.

[ส่งสามเถรหลานชายไปรับพระเถระ]

“เถโร อีโต กสสจิ คมนิ ปจจาสิสตี, คตกาเล เตน สทฐี อากมิสสตีติ.

“อຍ เม ภนเต ภาคิเนยโย ปาลีโต นาม, เอตัง เปเสถาติ.

“เอวี่ เปเสตุน สกกา, มคเค ปรีปนโถ อตถิ, ปพพาเซตวา เปเสตุน วุฏฐิตีติ.

“เอวี่ กตวา เปเสถ ภนเตติ.

อถ นั ปพพาเซตวา อชตมมาสมตตัม จีวรคคหณานาทีนึ สิกขาเปตวา มคคัม อัจจิกขิตวา ปหิณีสสุ.

โส อนุพุพเพน ตัม คามัม ปตวา คามทวารเอ เอกัม มหุลลกัม ทิสวา “อิมัม คามัม นิสสาเย โกจิ อารณญโก วิหารโ อตถิตี ปุจฉิ.

“อตถิ ภนเตติ.

“โก ตตถ วสตีติ.

“पालิตตเถโร นาม ภนเตติ.

“มคคัม เม อัจจิกขธาติ.

“โกสิ ตวัม ภนเตติ.

“เถรสส ภาคินเยโยมฮีติ.

[สามเณรชวนพระมหาปาละกลับ]

อถ นั คเหตุวา วิหารัม เนสิ.

โส เถโร วุนทิตวา อชตมมาสมตตัม วตตปฏิวตตัม กตวา เถโร สมนมา ปฏิกขคิตวา

“ภนเต มาตุลลกุฏุมพีโก เม ตุมหากัม อากมนัม ปจจาสิสตี, เอถ คจฉามาติ อาห.

“เตนहि เม ยญฐิโกฏฐิ คณหาฮีติ.

โส ยญฐิโกฏฐิ คเหตุวา เถเรน สทธี อนุโตคามัม ปาวิสี.

มนุสสา เถโร นิสีทาเปตวา “กั ภนเต คมนากาโร โว ปญญาเยตีติ ปุจฉีสสุ.

“อาม อุปาสกา คนตวา สตถารัม วุนทิสสามีติ.

เต นานุปกาเรน ยาจิตวา อลภนตา เถโร อุโยเซนตา อุปชตมปลัม คนตวา โรทิตวา นีวตตีสุ.

[สามเณรถึงสี่ลวิบัติเพราะเสียงหญิง]

สามเณโร เถโร ยญฐิโกฏฐิยา อาทาย คจฉนโต

อนตรามคเค อฏฐิยัม สงกฏฐนคร์ นาม เถเรน อุปนิสสาเย วุตถปพพคามัม สมปาปุณนิ.

โส ตโต นิขมิตวา อรณญเ คายิตวา ทารุณิ อุทธรนติยา เอกิสสา อิตถิยา คีตสททัม สุตวา สเร นิมิตตัม คณहि.

อิตถิสทโท วิย हि อญญเ สทโท ปุริसानัม สกสสรีรัม ผริตวา ฐาตุสมตโถ นาม นตถิ.

เตนาท ภควา “นาคี ภิกขเว อญญี เอกสทหมปิ สมณุปสสามิ,
โย” เอวํ ปุริสสส จิตตํ ปริยาทาย ติฏฐติ, ยถยิทํ ภิกขเว อิตถีสทโทติ.

สามเณโร ตตถ นิมิตตํ คเหตุวา ยญฺฐิโกญฺฐิ วิสสชเชตฺวา “ติฏฐถ ตาว ภนเต, กิจจํ เม อตถิติ ตสสา สนตีกํ คโต.

สา ตํ ทิสฺวา ตฺวณฺทึ อโหสิ.

โส ตาย สทธี สี่ลวิปตตี ปาปฺณิ.

เถโร จินเตสิ “อิทาเนเวโก คีตสทโท สุยิตถ, โส จ โข อิตถิยา, สามเณโรปิ จิรายติ, โส สี่ลวิปตตี ปตโต ภวิสสตีติ.

โสปี อตตโน กิจจํ นิฏฐาเปตฺวา อาคนตฺวา “คจฺฉาม ภนเตติ อาห.

อถ นํ เถโร ปุจฺฉิ “ปาโป ชาโตสิ สามเณราติ.

โส ตฺวณฺทึ หุตฺวา ปุนปฺปุนํ ปุญฺญโรปิ น กิลยจิ กเถสิ.

[พระเถระไม่ยอมให้สามเณรคบ]

อถ นํ เถโร อาห “ตาทิเสน ปาเปน มม ยญฺฐิโกญฺฐิคคฺคหณกิจจํ นตถิติ.

โส สํเวคปตโต กาสายานิ อปนตฺวา คีหินิยาเมน ปริทิตฺวา “ภนเต อหํ ปุพฺเพ สามเณโร, อิทานิ ปนฺมทึ คีหิ ชาโต
ปพฺพชนโตปิจาหํ น สทฺธาย ปพฺพชิตฺ, มคฺคปริปนฺนถายน ปพฺพชิตฺ, เอถ คจฺฉามาติ อาห.

“อาวุโส คีหิปาโปปิ สมณปาโปปิ ปาโปเยว, ตวํ สมณภาเว ฐตฺวาปิ สี่ลมตตํ ปุเรตฺถํ นาสกฺขิ,
คีหิ หุตฺวา กิณฺนาม กลยาณํ ภวิสสสิ, ตาทิเสน ปาเปน มม ยญฺฐิโกญฺฐิคคฺคหณกิจจํ นตถิติ.

“ภนเต อมนุสฺสสุทฺทฺโต มคฺโค, ตุมฺเห จ อนฺธา, ถลํ อีธ วสิสสาติ.

อถ นํ เถโร “อาวุโส ตวํ มา เอวํ จินตฺยิ,

อิเธว เม นิปฺชชิตฺวา มรณตสฺสาปิ อปราปรํ ปวณฺณนตสฺสาปิ, ตยา สทธี คมนํ นาม นตถิติ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

“หนทาหํ หตจกฺขุสมิ	กนตารทฺธานมาคโต
สยมาโน น คจฺฉามิ,	นตถิ พาเล สหายตา.
หนทาหํ หตจกฺขุสมิ	กนตารทฺธานมาคโต
มริสสามิ โน คมิสสามิ,	นตถิ พาเล สหายตาติ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สํเวคชาโต “ภาริยํ วต เม สาหสิกํ อนนฺจฉวิกํ กมมํ กตฺนติ พาหา ปคฺคยฺห กนทฺนโต วนสนฺทํ ปกฺขนทิตฺวา ตถา
ปกฺกนฺโตว อโหสิ.

[อาสนะท้าวสักกะร่อน]

เถรสสาปิ สีสเตเชน สภุญญโยชฌายามิ ปณณาสโยชฌนวิตถติ ปณณรสิโยชฌนพหฬิ ชยสุมนปุพพวณณิ
นิสิทญญฐหนกาเลส โอนมนุนมนนปคติกิ สกุกสส เทวราชสส ปณชุกมพลสิลาสนิ อุณหาการิ ทสเสสิ.

สกโก “โก นุ โข มึ ฐานา จาเวตุกาโมติ โอลเณโต ทิพเพน จกขุณา เถริ อททส.

เตนาหุ โปราณา

“สหสเสนโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ปาปครหิ อัย ปาโล	อาชีวิ ปริโสชยิ’,
สหสเสนโต เทวินโท	ทิพพจกขุ วิโสชยิ
‘ธมมครโก อัย ปาโล	นิสิโน สาสเน รโตติ.

อถสส เอตทโหสิ “สจาทิ เอวรุปสส ปาปครหิโน ธมมครุกสส อัยยสส สนติกั น คมิสสามิ, มุทธา เม สตตธา ผละย, คมิสสามิสส สนติกนติ.

ตโต

สหสเสนโต เทวินโท	เทวราชสิริโร
ตังเณน อาคนตวา	จกขุपालิ อุปาคมิ.

อุปคนตวา จ ปน เถรสสาวิทุเร ปทสทหิ อกาสิ.

อถ นึ เถโร ปุจฉิ “โก เอโสติ.

“อหิ ฆนเต อททิโกติ.

“กุหิ ยาสิ อุปาสกาติ.

“สาวตถิยั ฆนเตติ.

“ยาหิ อาวุโสติ.

“อัยโย ปน ฆนเต กุหิ คมิสสตีติ.

“อหิปี ตตเถว คมิสสามิตี.

“เตนหิ เอกโตว คจฉาม ฆนเตติ.

“อหิ ทุพพโล, มยา สทธี คจฉนตสส ตว ปปญโจ ภาวิสสตีติ.

“มยหิ อจจาวิกั นตถิ, อหิปี อัยเยน สทธี คจฉนโต ทสสุ ปุณญกิริยาวตถุส เอกิ ลภิสสามิ, เอกโตว คจฉาม ฆนเตติ.

เถโร “เอโส สปุริโส ภาวิสสตีติ จินเตตวา “เตนหิ ยญญิกอฏฐิ คณห อุปาสกาติ อาห.

[ท้าวสักกเทวราช พาพระเถระไปถึงพระเชตวัน]

สกโก ตถา กตวา ปฐวี สงฺฆิปนโต สายณฺหสมเย เชตวัน สมฺปาเปสิ.

เถโร สงฺขปนฺวาทิสทฺเท สุตฺวา “กตเถโส สทฺโทธิ ปุจฺฉิ.

“สาวตถิยํ ภาเนตฺติ.

“มยํ คมนกาเล จิเรณ คมิมหาติ.

“อหํ อชฺชุกมคฺคํ ชานามิ ภาเนตฺติ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ เถโร “นายํ มนฺสุโส เทวตา ภาวิสสตีติ สลฺลภฺเขสิ.

สหสฺสเนตฺโต เทวินฺโท

เทวราชสิริธโร

สงฺฆิปีตฺวาน ตํ มคฺคํ

ชิปปิ สาวตถิมาคมิ. (อิตฺติ)

โส เถรสฺเสวตถาย ภาณฺฐุภฺภูมฺพิเณน ภาริตํ ปณฺณสาละ เนตฺวา ผลเก นิสีทาเปตฺวา

ปิยสหายวณฺเณน ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “สมฺม ปาลาติ ปกฺโกสิ.

“กึ สมฺมาติ.

“เถรสฺส อาคตภาวํ ชานาสีติ.

“น ชานามิ กึ ปน เถโร อาคโตติ.

“อาม สมฺม, อิทานาหํ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ตยา ภาริตปณฺณสาลาเย นิสินฺนํ ทิสฺวา อาคโตมฺหิตี วตฺวา ปกฺกามิ.

ภฺภูมฺพิโกปิ วิหารํ คนฺตฺวา เถโร ทิสฺวา ปาทยฺมเล ปวณฺเณนโต โรทิตฺวา “อิหํ ทิสฺวา อหํ ภาเนตฺตํ ตุมหากํ ปพฺพชิตฺตํ นาทาสินฺตออาทินิ

วตฺวา เทว ทาสทาเรเก ภาสิสฺเส กตฺวา เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพาเชตฺวา “อนฺโตคามโต ยาคฺคตฺตาทินิ อาหริตฺวา เถโร อฺปฺภฺฐุหฺเถติ

ปฏฺิปาเทสิ.

สามเณรา วตฺตปฏฺิวตฺตํ กตฺวา เถโร อฺปฺภฺฐุหฺสิ.

อเถกทิวสํ ทิสฺวาสิโน ภาสิชฺช “สเถถารํ ปสฺสิสฺสามาติ เชตวัน อากนฺตฺวา สเถถารํ วนทิตฺวา อสีติมหาเถเร ทิสฺวา

วิหารจาริกํ จรณฺตา จกขุपालตเถรสฺส วสนฺนฺฐานํ ปตฺวา “อิหํปี ปสฺสิสฺสามาติ สายํ ตพฺภิมฺขา อหฺสิ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ มหาเมโฆ อฺภฺฐุหฺสิ.

เต “อิทานิ สายณฺจ เมโฆ จ อฺภฺฐุหฺสิโต, ปาโตว อากนฺตฺวา ปสฺสิสฺสามาติ นินฺวตฺตีสฺสุ.

เทโว ปฐฺมยาเม วสฺสิตฺวา มชฺฉิมยาเม วิคโต.

เถโร อารทฺธวิริโย อาจิณฺณจกฺกมฺโน ตสมฺมา ปจฺฉิมยาเม จกฺกมฺนํ โอตฺริ.

ตทา ปน นววณฺฐาย ภาสิชฺชา พฺหุ อินฺทโคปกาย อฺภฺฐุหฺสิ.

เต เถเร จงกมนเต เยภุยน วิปชชีสุ.

อนตเววาสิกา เถรสส จงกมนฐฐานัน กาลสเสว น สมมชชีสุ.

อิตร ภิภุ “เถรสส วสนฐฐานัน ปสสิสสามาติ อากนตวา จงกมน ปาณเก ทิสวา “โก อิมสมิ” จงกมตีติ ปุจฉีสุ.

“อมุหากัง อุปชฌายโ ภนเตติ.

เต อุชฌายีสุ “ปสสธ สมณสส กम्म,

สจกขุกาเล นิปชชิตวา นิททายนโต กิลจ อกตวา อิทานิ จกขุวิกัลกาเล ‘จงกมามีติ เอตตเก ปาณ มาเรสิ,

‘อตถั กสิสสามีติ อนตถั อกรตี.

อถ เต คนตวา ตถาคตสส อารโจะสุ “ภนเต จกขุपालตเถโร ‘จงกมามีติ พหุ ปาณเก มาเรสิตี.

“กั ปน โส ตุมเหติ มาเรนโต ทิฏฐีติ.

“น ทิฏฐี ภนเตติ.

“ยเถว ตุมเห ตัน ปสสธ, ตถา โสปี เต ปาณ น ปสสตี, ชีณาสวานัน มรณเจตนา นาม นตถิ ภิภุเวติ.

“ภนเต อรหตตสส อุปนิสสเย สตี, กสฺมา อนโร ชาโตติ.

“อตตนา กตกมมวเสน ภิภุเวติ.

“กั ปน ภนเต เตน กตนตี.

[บุรพกรรมของพระเจ้ากษุपालเถระ]

เตนหิ ภิภุเว สฺนมาถ

อตีเต พาราณสิยัม พาราณสีราเช รชช กเรนเต, เอโก เวชโซ คามนิคมเ จริตวา เวชชกम्मัม กโรนโต

เอกัม จกขุทพฺพลัม อิตถิ ทิสวา ปุจฉิ “กันเต อมาสุกนตี.

“อกชชีหิ น ปสสามีติ.

“เภสชชนเต กสิสสามีติ.

“กโรหิ สามีติ.

“กั เม ทสสตีติ.

“สเจ เม อกชชีน ปากติกาณิ กาทุ สกชิสสสิ, อหนเต สหธิ ปุตตตีตาหิ ทาสี ภวิสสามีติ.

โส “สาธูติ เภสชช สวิหิ.

เอกภสชเชเนว อกขินี ปากติกาณี อหสิ.

สา จินเตสิ “อหิ เอตสส ‘สพุตตธีตา ทาสี ภวิสสามิติ ปฏิกขานี, น โข ปน มํ สนฺเหเน สมฺทาจริสฺสตี วญฺเจสสามิ นนฺตี.

สา เวชเชนาคนฺตวา “กัทิสํ ภทเทติ ปฏฺฐา “ปุพฺเพ เม อกขินี โลกํ รุชฺชิสฺส, อิทานิ อติเรกตรํ รุชฺชนฺติตฺติ อาห.

เวชโซ “อโย มํ วญฺเจตวา กิลฺลิจิ อทาตุกามา, น เม เอตาย ทินฺนภตฺติยา อตฺถ, อิทานิ ตํ อนฺธํ กริสฺสามิติ จินฺเตตวา
เคหํ คนฺตวา ภริยาย ตมตถํ อากิจฺจ.

สา ตฺถนฺทึ อโหสิ.

โส เอกํ ภสชชํ โยเชตฺวา ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตวา “ภทเท อิมํ ภสชชํ อญฺชาหิติ อญฺชาเปสิ.

เทว อกขินี ทิปสิชา วิย วิชฌายีสฺ.

โส เวชโซ จกขุปาโล อโหสิ.

“ภิกฺขเว ตทา มม ปุตฺเตน กตกมฺมํ ปจฺฉโต ปจฺฉโต อนฺุพฺนฺธิ, ปापกมฺมํ ทิ นามตํ ฐํ วหโต พลิวทฺทสฺส ปทํ จกํ วิย อนฺุคจฺฉตฺติ.

อิทํ วตถุํ กเถตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺตํ สาสนํ ราชมฺททฺทาย ลลณฺนโต วิย ฐมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพงคมา ฐมฺมา	มโนเสฏฺฐา มโนมยา,
มนสา เจ ปทฺฐญฺเฐน	ภาสติ วา กโรติ วา,
ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ	จกํว วหโต ปทฺนฺติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ มโนติ กามาวจรกฺุสลาทีเกทํ สพฺพมปิ จตฺถุมิกจิตฺตํ.

อิมสมิ ปน ปเท ตทา ตสฺส เวชชสฺส อฺุปฺนฺนจิตฺตวเสน นียมียมานํ ววตฺถาปิยมานํ ปริจฺฉิชฺชมานํ,

โทยมนสฺสสทฺทํ ปฏฺฐิสสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพงคมาติ: เตน ปฐฺมคามินา ทฺตฺวา สมฺนนาคตา.

ฐมฺมาติ: คฺุณเทสนาปริยตฺตินิสฺสตฺตนิชฺชิววเสน จตฺตาริ ฐมฺมา นาม.

เตสุ

“น ทิ ฐมฺโม อฐมฺโม จ อฺุโภ สมวิปากิโน,
ฐมฺโม นิริยํ เนติ ฐมฺโม ปาเปติ สฺุคฺคตฺตินฺติ

อโย คฺุณฐมฺโม นาม.

“ฐมฺมํ โว ภิกฺขเว เทเสสสามิ อาทิกฺลยาณนฺติ อโย เทสนาฐมฺโม นาม.

“อิธ ปน ภิกฺขเว เอกจฺเจ กฺุลฺปุตฺตา ฐมฺมํ ปริยาปฺุณฺนฺติ สฺุตฺตํ เคยฺยนฺติ อโย ปริยตฺติฐมฺโม นาม.

“ตสมึ โข ปน สมเย ธมมา โหนติ, ขนธา โหนตึติ อัย นิสสตตธมโม นาม.

“นิชชีวธมโมติปิ เอสเว นโย.

เตสุ อิมสมึ ฐาเน นิสสตตนิชชีวธมโม อธิปะเปโต.

โส อตถโต ตโย อรูปิโน ขนธา “เวทนานกขนโธ สญญาณกขนโธ สงขารกขนโธติ.

เอเต หิ, มโน ปุพพงค์โม เอเตสนติ มโนปุพพงค์มา นาม.

“กถั ปเนเตหิ สหึ อิกวตถุโก อิกการมมโณ อปุพพิ อจริมึ อิกกขณ อูปุชชมาโน มโน ปุพพงค์โม นาม โหตึติ.

อูปุปาทปะจยตเถน.

ยถา หิ พหุสุ เอกโต คามฆาตาทิกมมานิ กโรนเตสุ, “โก เตสึ ปุพพงค์โมติ วุตเต,
โย เตสึ ปจจโย โหติ, ยั นิสสาย เต ตั กम्म กโรนติ; โส ทตโต วา มตโต วา “เตสึ ปุพพงค์โมติ วุจจติ;
เอวึ สมปะหมิหิ เวทิตัพพิ.

อิติ อูปุปาทปะจยตเถน มโน ปุพพงค์โม เอเตสนติ มโนปุพพงค์มา.

น หิ เต, มเน อูปุชชชเน, อูปุชชชตุ สุกโกนติ. มโน ปน, อิกจเจสุ เจตสิเกสุ อูปุชชชเตสุปิ, อูปุชชชติเยว.

อธิปะติวเสน ปน มโน เสฎฐุ เอเตสนติ มโนเสฎฐา.

ยถา หิ โจราทินั โจระชฎฐกาปะโย อธิปะติโน เสฎฐา; ตถา เตสมปิ มโนติ มโนเสฎฐา.

ยถา ปน ทารุอาทึหิ นิปะนนานิ ตานิ ตานิ ภาณานิ ทารุมยาทินิ นาม โหนติ; ตถา เอเตปิ มนโต นิปะนนตตา มโนมยา นาม.

ปะทุฐฐนาติ: อากนตตะเกหิ อิกขณาทึหิ โทเสหิ ปทุฐฐเน.

ปะกติมโน หิ ภางคจิตตึ. ตั อปปทุฐฐึ,

ยถา หิ ปสนนั อุกกั อากนตตะเกหิ นึลาทึหิ อุกกัอิฐฐึ นึโลทกาทึเกทึ โหติ, น จ นวึ อุกกั นาปิ ปุริมึ ปสนนอุกกัเมว;
ตถา ตมปิ อากนตตะเกหิ อิกขณาทึหิ โทเสหิ ปทุฐฐึ โหติ, น จ นวึ จิตตึ, นาปิ ปุริมึ ภางคจิตตเมว.

เตนาท ภาควา “ปะกสสรมิหิ ภาขเว จิตตึ. ตยจ โข อากนตตะเกหิ อุกกัอิฐฐึ อุกกัอิฐฐึ.

เอวึ มนสา เจ ปทุฐฐเน.

ภาสติ วา กโรติ วาติ: โส ภาสมานอ จตัพพิธั วจึทจจริตเมว ภาสติ, กโรนโต ติวริธั ภาขทจจริตเมว กโรติ,
อภาสนโต อกรอนโต ตาย อิกขณาทึหิ ปทุฐฐึมานสตาย ติวริธั มโนทจจริตึ ปุเรติ.

เอวสมสทส อุกสลคมปะลา ปาริปุริ คจจณติ.

ตโต นั ทุคคณเนวตีตี: ตโต ติวิจทุจจรีตโต ตั ปุคคัล ทุคคณเนวตี:

ทุจจรีตานุภาเวณ จตุส อปาเยส วา มนุสเสส วา ตมตตภาว คจจณต กายวตถุคคณปี อีตรวตถุคคณปีตี
อิมินา ปรียาเยณ กายิกเจตสิกั วิปากทุคคณ อณุคจจตี.

ยถากี?

จกัคว วหโต ปทนต์: ฐเร ยุตตสส ฐรั วหโต พลิวททสส ปท จกั วิย.

ยถา หี โส เอกปี ทิวสั เทวปี ปณจปี ทสปี อทฒมาสปี วหนโต จกั นีวตเตตตุ ชหิตุ น สกโกตี;
อถขวสส ปุโรโต อติคคณนตสส ยัค คีวั พาทตี, ปจจโต ปฏิกคณนตสส จกั อูรัมสั ปฏีหนตี;
อิมหี ทวีหี การณหี พาทนต์ จกั ตสส ปทานุปีทิกั โหนตี,
ตเถว มนสา ปทุณฐณ ตีณิ ทุจจรีตานิ ปุเรตวา ฐิตั ปุคคัล นีรยาทีสุ ตตถ ตตถ คตถฐฐาเนส
ทุจจรีตมูลกั กายิกคณปี เจตสิกคณปี ทุคคณ อณุพนธตีตี.

คากาปรีโยसानะ ตีสสทสสา ภิกขุ สห ปฏีสสมภีทาที อรหตต ปาปุณิส.

สมปตตปรีสายปี เทสนา สาทถิกา สผลา อโหสีตี.

จกขุपालตเถรวตถุ.

---

๒. มรรณฺณทิวตฺถ.

“มโนปฺพพคมาตี ทุตฺติยคาถาปิ สาวตฺถิยเยว มรรณฺณทิวตฺถี อารพฺภ ภาสิตา.

[พราหมณ์ทำตุมहुให้บุตร]

สาวตฺถิยํ กิร อทินนปฺพพโก นาม พราหมโณ อโหสิ.

เตน กสฺสจि กิณฺจि น ทินนปฺพพํ เตน ตํ “อทินนปฺพพโกเตว สยชานีสู.

ตสฺเสกปุตฺตโก อโหสิ ปิโย มนาโป.

อถสฺส ปิลนฺธนํ กาทเรตุกาโม “สเจ สุวณฺณการสฺสาจิกฺขิสฺสามิ, เวตนํ ทาทพฺพํ ภาวีสฺสตีติ
สยเมว สุวณฺณํ โภกฺกฺเขตฺวา มรรณฺณานิ กุณฺฑลานิ กตฺวา อทาสิ.

เตนสฺส ปุตฺโต “มรรณฺณทิวตฺถีเตว ปณฺญายิตถ.

[รักษาบุตรเองเพราะกลัวเสียขวัญข้าว]

ตสฺส โสฬสวสฺสกาเล ปณฺฑโรโค อุทปาที.

มาตา ปุตฺโต โอโลเกตฺวา “พราหมณฺ ปุตฺตสฺส เต โรโค อุปฺปนฺโน, ติกิณฺจาเปหิ นนฺติ อาท.

“โภตี สเจ เวชฺชํ อาเนสฺสามิ, ภตฺตเวตนํ ทาทพฺพํ ภาวีสฺสตี, ตวํ มม ฌนฺจเณทํ น โอโลเกสีติ.

“อถ กิ์ กริสฺสสิ พราหมณาตี.

“ยถา เม ฌนฺจเณโท น โหตี, ตถา กริสฺสามีติ.

โส เวชฺชานํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา “อสุกโรคสฺส นาม ตุมฺहे กิ์ เกสฺชชํ กโรธาตี ปุจฺฉิ.

อถสฺส เต ยํ วา ตํ วา รุกฺขตฺจาทิ์ อจิกฺขณฺตี.

โส ตํ อทฺริตฺวา ปุตฺตสฺส เกสฺชชํ กโรตี.

ตํ กโรนฺตสฺเสวสฺส, โรโค พลฺวา อโหสิ อเตกิณฺจเณวํ อุปาคมิ.

พราหมโณ ตสฺส ทฺพพฺลภาวํ ญตฺวา เอกํ เวชฺชํ ปกฺโกสิ.

โส โอโลเกตฺวา “อมฺหากํ เอกํ กิ์จจํ อตฺถิ, อณฺญํ เวชฺชํ ปกฺโกสิตฺวา ติกิณฺจาเปหิตี ตํ ปจฺจกฺขาย นิภขมิ.

[ให้บุตรนอนที่ระเบียงเพราะกลัวคนเห็นสมบัติ]

พราหมโณ ตสฺส มรณฺสมยํ ญตฺวา “อิมสฺส ทสฺสนฺตฺถาย อาคตาคตา อนฺโตเคเห สาทฺเตยํ ปสฺสิสฺสนฺตี, พหิ นํ กริสฺสามีตี ปุตฺตํ
นีหริตฺวา พหิ อาลินฺเท นิภขสาเปสิ.

[พระพุทธรเจ้าเล็งเห็นอุปนิสัยของมรรณฺณทลิวตฺถ]

ตํ ทิวสํ ภควา พลวปจฺจสสมเย มหากรุณาสมาปตฺติโต วุฏฺฐาย
ปุพฺพพุทฺเธสุ กตาทิการานํ อุตฺตมกุตฺตมุตฺตมานํ เวเนยฺยพฺนรฺวานํ ทสฺสนตฺถํ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวโลเกนฺโต
ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพ ญฺาณชาลํ ปตฺถริ.

มรรณฺณทลิวตฺถี พหิอาลินฺเท นิปนฺนาการเณว ตสฺส อนฺโต ปญฺญายี.

สฺตถา ตํ ทิสฺวา ตสฺส อนฺโตเคหา นีหริตฺวา ตตฺถ นิปฺชฺชาปิตถาวํ ญฺตฺวา “อตฺถิ นุ โข มยํ ํ เอตฺถ คตฺปจฺจเยน อตฺถิ
อฺุชฺเรนฺโต อิทํ อทฺทส

“อํ มาณโว มยิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กาลํ กตฺวา ตาวตีสทฺเววโลเก ตีสโยชนิเก กนกฺวิมาเน นิพฺพตฺติสฺสตี
อจฺฉรฺาสทสฺสปริวาริ ภาวิสฺสตี

พฺราหฺมโณปิ ตํ ญาเปตฺวา โรทฺนโต อาพาหเน วิจฺริสฺสตี.

เทวปฺุตโต ติกาวตฺตปฺปมาณํ สฺมฺมฺมฺสฺสทฺถการาลงฺการปฺปฺมณฺฑิตํ อจฺฉรฺาสทสฺสปริวาริ อตฺตถาวํ โอลเกตฺวา
‘เกน นุ โข กมฺเมเน มยา อํ สิริสฺมปตฺติ ลทฺธาติ โอลเกนฺโต มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน ลทฺธถาวํ ญฺตฺวา
‘รณฺเจทฺถเยเน มม ภาสชฺชํ อกาเรตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทฺติ วิปฺปการปฺุตตํ นํ กริสฺสามิตี
ปิตฺริ อกฺขนฺติยา มรรณฺณทลิวตฺถินฺนเณนาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺวเร นิปฺชฺชิตฺวา โรทิสฺสตี.

อถ นํ พฺราหฺมโณ ‘โกสิ ตฺวนฺติ ปุจฺฉิสฺสตี

‘อหนฺเต ปฺุตโต มรรณฺณทลิวตฺถีตี

‘กุหิ นิพฺพตฺโตสฺตีตี

‘ตาวตีสทฺถเวเนตี

‘กี กมฺมํ กตฺวาติ วุตฺเต, มยิ จิตฺตปฺปสาเทเน นิพฺพตฺถถาวํ อาจิกฺขิสฺสตี

พฺราหฺมโณ ‘ตฺมฺเฮสุ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา สคฺเค นิพฺพตฺตา^๑ นาม อตฺถิตี มํ ปุจฺฉิสฺสตี

อถสฺสาหํ ‘เอตฺตกานิ สฺตานิ วา สทฺสฺसानิ วา สตฺสทฺสฺसानิ วาติ น สกฺกา คณฺนาย ปริจฺฉินฺทิตฺตฺนฺติ วตฺวา
ธมฺมปเท คาลํ ภาสิสฺสามิ

คาถาปริโยสาเน จตฺราสฺตีติยา ปาณสทฺสฺसानํ ธมฺมาภิสฺมโย ภาวิสฺสตี

มรรณฺณทลิวตฺถี โสตาปนฺโน ภาวิสฺสตี, ตถา อทินฺนปฺุพฺโก พฺราหฺมโณ

อิติ อิมํ กุลปฺุตตํ นิสฺสาย ธมฺมยาโค มหา^๒ ภาวิสฺสตีตี ญฺตฺวา

๑ นิพฺพตฺตนฺนฺติปี.

๒ กตฺถจิ มหาตี ปทํ นตฺถิ.

ปุนทิวเส กตสรีรปฏิชคฺคโน มหาภิกขุสงฆปริวฺโต สาวตถิ ปินชทาย ปวิสิตฺวา อนุปุพเพน พุราหมณฺสส เคหทวาริ คโต.

[มรรณฺณทลิตทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทเจ้า]

ตสมิ ขณ มรรณฺณทลิต อนโตเคหาภิมฺโข นิปนฺโน โทติ.

สตถา อตฺตโน อปสฺสนภาวํ ญตฺวา เอกํ รสมิ วิสฺสชฺเชสิ.

มาณโว “กี โธภาโส นามโสติ ปริวตติตฺวา นิปนฺโนว สตถาริ ทิสฺวา

“อนฺธพาลปิตรํ นิสฺสาย เอวรูปํ พุทฺธํ อุปสงกมิตฺวา กายเวยฺยาวุทฺธิกํ วา กาคฺคํ ทานํ วา ทาคฺคํ ฌมฺมํ วา โสตุํ นาลตถํ,
อิทานิ เม หตฺถาปิ อวิเรยฺยา, อณฺญํ กตฺตพฺพิ นตฺถิติ มนเมว ปสาเทสิ.

[เพราะใจเลื่อมใส ทำกาละไปเกิดในเทวโลก]

สตถา “อลํ เอตฺตเกน อิมสฺสาติ ปกฺกามิ.

โส, ตถาคเต จกฺขุปลํ วิชฺหนเตยฺเว, ปสนฺนมนฺโน กาลํ กตฺวา สุตฺตปฺพุทฺโธ วิย เทวโลกํ ติสฺโยชนิกํ กนกฺวิมาเน นิพฺพตฺติ.

[พราหมณ์คร่ำครวญถึงบุตร]

พราหมโณปิสฺส สริริ ฌาเปตฺวา อาพาหนโรทฺนปฺรายโน อโหสิ

เทวสิทํ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทฺติ “กหิ เอกปฺตฺตก, กหิ เอกปฺตฺตกาติ.

[เทพบุตรจำแลงกายไปหาพราหมณ์]

เทวปฺตฺโตปิ อตฺตโน สมปตฺติ โอลฺเกตฺวา “เกน กมฺเมน ลทฺธาติ

อุปฺชาเรนฺโต “สตฺถริ มโนปฺสาเทนาติ ญตฺวา

“อโย พฺราหมโณ มม อผาสฺกกาเล เกสฺซชฺ อกาเรตฺวา อิทานิ อาพาหนํ คนฺตฺวา โรทฺติ, วิปการปฺตฺตเมตํ กาคฺคํ วณฺณตฺติ มณฺณ
กฺณทลิตฺตวณฺณนาคนฺตฺวา อาพาหนสฺสาวิหฺวเร พาหา ปคฺคยฺห โรทฺนโต อณฺฐาสิ.

[เทพบุตรกับพราหมณ์ได้วาทีกัน]

พราหมโณ ตํ ทิสฺวา “อหิ ตาว ปฺตฺตโสเกน โรทฺทามิ, เอส กิมตถํ โรทฺติ, ปุจฺฉิสฺสามิ นนฺติ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาคฺคมาห

“อลงฺกโต มณฺณทลิตฺ

มาลาภาริ หริจฺนทฺนุสฺสโต

พาหา ปคฺคยฺห กนฺทสิ

วณฺชเม กิ ทฺกฺขิตฺโต ตฺวนฺติ.

โส อาห

“โสวณฺณมโย ปกฺสฺสโร

อุปฺปนฺโน รลฺปฺลชฺโร มม

ตสส จกุกุคํ น วินทามิ
เตน ทุกเขน ชทิสสามิ ชีวิตนติ.

ธอ นั พราหมโณ อห

“โสวณณมยํ มณิมยํ
โลหมยํ ธอ รุปิมยํ
อาจิกข เม ภททมาณว
จกุกุคํ ปฏิลากยามิ เตติ.

ตํ สุตวา มาณโว “อัยํ ปุตตสส เกสซซํ อกตวา ปุตตปฏิรูปกํ มํ ทิสวา โรหนโต ‘สวณณาทิมยํ ธจกุกํ กโรมีติ วทติ,
โหตุ, นิคคณทิสสามิ นนติ จินเตตวา “กิวมนนตํ เม จกุกุคํ กริสสสีติ วตวา
“ยวมนนตํ อากงขสีติ วุตเต

“จนทสุริเยหิ เม ธตโธ, เต เม เทหีติ ยาจิโต
โส มาณโว ตสส ปาวทิ
จนทสุริยา อุภยตถ ภาตโร
โสวณณมโย รโธ มม
เตน จกุกุเคน โสภสีติ.

ธอ นั พราหมโณ อห

“พาลो โข ตวมสิ มาณว
โย ตวํ ปตถยเส อปตถियํ
มณญามิ ตวํ มริสสสิ
น ทิ ตวํ ลจจสิ จนทสุริเยติ.

ธอ นั มาณโว “กึ ปน ปณญายมานสสตาย โรหนโต พาลो โหติ, อุทาหุ อปณญายมานสสาติ วตวา

“คมนาคนนปี ทิสสติ
วณณธาตุ อุภยตถ วีถिया
เปโต กาลกโต น ทิสสติ
โก นีธ กนทตํ พาลยตโรติ.

[พราหมณ์ยอมจำนน แล้วชมเชยเทพบุตร]

ตํ สุตวา พราหมโณ “ยุตตํ เอส วทสีติ สลลกเขตวา

“สจจํ โข วเทสิ มาณว
อหเมว กนทตํ พาลยตโร
จนทํ วिय ทารโก รุทํ

ปุตุต กาลกตาทิปตถยณติ

วตวา ตสส กถาย นิสสโก หุตวา มาณวสส ฤตี กโรนโต อีมา คากา อภาสิ

“อาทิตต วต ม สนต	ชตลิตตว ปาวก
วารินา วีย โอสถจ	สพพ นิพพาปเย ท
อพพหิ วต เม สลล	โสภ ทพนิสสิต
โย เม โสภปรตสส	ปุตุตโสภ อปานุทิ
สวาท อพพหุสสโลสมิ	สตีฏโตสมิ นิพพุโต
น โสจามิ น โรทามิ	ตว สุตวาน มาณวาติ.

[พราหมณ์ซักถามเทพบุตร]

อถ น “โก นาม ตวนติ ปุจณโต

“เทวดา นุสิ คนธพโพ	อาหุ สกโก ปุรินทโท
โก วา ตว กสส วา ปุตุโต	กถ ชาเนมุ ต มยณติ.

อถสส มาณโว

“ยถจ กนทลสิ ยถจ โรทลสิ
ปุตุต อาพาหเน สย ทหิตวา
สวาท กุสล กริตวาน กम्म
ติทธาน สหพยต ปตโตติ อัจจิกขิ.

พราหมโณ อาห

“อปปี วา พหุ วา นาททสาม
ทาน ทนตสส สเก อคาเร
อุโปสถกम्म วา ตาทิส
เกน กมเมเน คโตสิ เทวโลกนติ.

माणโว อาห

“อาพาธโกห ทุกขิต คิลาน
อาตุรรูปมทิส สเก นิเวสเน
พุทธี วิคตราช วิติณณกข
อททกขี สุกต อโนมปถญ
สวาท มุทิตมโน ปสนนจิตโต
อถชลสิ อกรี ตถาคตสส
ตาท กุสล กริตวาน กम्म
ติทธาน สหพยต ปตโตติ.

[พราหมณ์ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ]

ตสมิ กเถนเต กเถนเตเยว, พราหมณสส สกลสรีรํ ปีติยา ปริปุริ.

โส ตํ ปีตี ปเวเทนโต

“อจฺฉริยํ วต อพฺภูตํ
อณฺชลิคมมสส อยมีทิส วิปาโก.
อหํปี มุทิตมโน ปสนฺนจิตโต
อชฺเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิตี อาท.

[เทพบุตรโอวาทพราหมณ์แล้วก็หายตัวไป]

อถ นํ มาณโว

“อชฺเชว พุทฺธํ สรณํ วชามิ
ธมฺมณฺจ สงฺฆณฺจ ปสนฺนจิตโต
ตเถว สิग्ขาปทานิ ปณฺจ
อณฺชทผลลานิ สมํทิสสสุ.
ปาณาติปาตา วิรมสฺสุ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชยสฺสุ
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหหิ ตุฏฺฐิตฺติ อาท.

โส “สาธฺตฺติ สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“อตุถกาโมสิ เม ยกฺข	ทิตกาโมสิ เทวเต
กโรมิ ตฺยหํ วจัน	ตวฺมสิ อจฺฉริโย มม
อุเปมิ สรณํ พุทฺธํ	ธมฺมณฺจาปิ อนฺุตฺตรํ
สงฺฆณฺจ นรเทวสส	คจฺฉามิ สรณํ อหํ.

ปาณาติปาตา วิรมามิ ชิปปิ
โลเก อทินนํ ปริวชยยามิ
อมชฺชโป โน จ มุสา ภณามิ
สเกน ทาเรน จ โหมิ ตุฏฺฐิตฺติ.

อถ นํ เทวปฺตุโต “พราหมณ ตว เคเท พหุํ ธนํ อตฺถิ, สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ทานํ เทหิ, ธมฺมํ สฺสุณามิ, ปณฺหํ ปุจฺฉาหิตี วตฺวา
ตตฺถเฏวณฺตรธายี.

[พราหมณ์ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า]

พราหมณ์โณปี เคหิ คนตวา พราหมณ์ อามนเตตวา “ภทเท อหิ สมณิ โคตมึ นิมนเตตวา ปญหิ ปุจฉิสสามิ, สกการิ กโรหิติ วัต
วา วิหาริ คนตวา สตถาริ เนว อภิวาเทตวา น ปฏิสนถาริ กตวา เอกมนตึ ฐิตู
“โภ โคตม อธิวาเสหิ เม อชชตนาย ภตตึ สหุธิ ภิกขุสงฆเณนาติ อาห.

สตถา อธิวาเสหิ.

โส สตถ อธิวาสนิ วิทิตวา เวเคนาคคนตวา สกนิเวสเน ชาทนิยิ โภชนियิ ปฏียาทาเปสิ.

สตถา ภิกขุสงฆปริวูโต ตสส เคหิ คนตวา ปญญตตาสเน นิสสิทิ.

พราหมโณ สกกจจึ ปริวิสิ.

มหาชนิ สนนิปติ.

มิจฉาทิภุจ्ฌิเกน กิร ตถาคเต นิมนติเต, เทว ชนกายา สนนิปตนติ.

มิจฉาทิภุจ्ฌิกา “อชช สมณิ โคตมึ ปญหิ ปุจฉาย วิเทฐियมานิ ปสสิสสามาติ สนนิปตนติ.

สมมาทิภุจ्ฌิกา “อชช พุทธวิสิยิ พุทธสิหิ ปสสิสสามาติ สนนิปตนติ.

อถ พราหมโณ กตภตติจจึ ตถาคตึ อุปสงกมิตวา นิจาสเน นิสินโน ปญหิ ปุจฉิ

“โภ โคตม ตุมหากิ ทานิ อทตวา ปุชึ อกตวา ฆมมึ อสสุตวา อุโปสถวาสึ อวสิตวา

เกวลึ มโนปสาทมตเตเนว สคเค นิพพตตวา นาม โหนตติ.

“พราหมณ กสมา มึ ปุจฉสิ, นนุ เต ปุตเตน มรรคกถาปิณฑิตา มยิ มนึ ปสาเทตวา อตตโน สคเค นิพพตตวาโว กถิตติ.

“กทา โภ โคตมาติ.

“นนุ ตวึ อชช สุสานิ คนตวา กนทนต์ อวิทุเร พาหา ปคคยห กนทนต์ เอกิ มาณวึ ทิสวา

‘อลงกโต มรรคกถาปิณฑิต

มาลาการี หริจันทุสสุโทติ

ทวิหิ ชเนหิ กถิตึ กถึ ปกาเสนโต สพพิ มรรคกถาปิณฑิตึ กเถสิ.

เตเนเวตึ พุทธภาสิตึ นาม ชาตึ.

ตึ กเถตวา จ ปน “น โช พราหมณ เอกสตี, น เทว, อถโช มยิ มนึ ปสาเทตวา สคเค นิพพตตวานิ คณนา นตถิติ อาห.

มหาชนิ เวมตีโก อโหสิ.

อถสส อนิพเพตติกาวั วิทิตวา สตถา “มรรคกถาปิณฑิตเทวปุตโต วิมานเนเนว สหุธิ อากจจตุติ อธิภุจ्ฌาสิ.

โส ติคาวุตตปมาณน ทิพพาภรณปฏิมณชิตเตน อตตภาเวนาคนตวา วิมานา ออรุยห สตถาริ วนทิตวา เอกมนตึ อภุจ्ฌาสิ.

ขอ น สดถา “ตฺว อิมํ สมปตฺตี กิ กมมํ กตฺวา ปฏิลลิตี ปุจฺจนฺโต

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยํ ตฺวํ ติฏฺฐสฺสึ เทวเต
โองาเสนฺตี ทิสฺสา สพฺพธา โอสฺสึ วีย ตารกา
ปุจฺฉามิ ตํ เทว มหानุภาวํ
มนุสฺสญฺโต กิมกาสิ ปุญฺญุนฺติ

คาถมาห.

เทวปุตฺโต “อโย ภาเนเต สมปตฺตี ตุมฺहेสุ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธาติ.

“มยิ มนํ ปสาเทตฺวา ลทฺธา เตตี.

“อาม ภาเนเตตี.

มหาชนฺ เทวปุตฺตํ โอลฺเกตฺวา “อจฺฉริยา วต โภ พุทฺธคฺคณา,
อทินฺนปุพฺพกพฺพราหฺมณฺสส นาม ปุตฺโต อลฺลญฺ กิลฺลิจิ ปุญฺญํ อกตฺวา สดฺถริ มนํ ปสาเทตฺวา เอวรูปํ สมปตฺตี ปฏิลลิตี
ตฺวญฺจึ ปเวเทสิ.

[ใจเป็นใหญ่ในกรรมทุกอย่าง]

ขอ เนสํ “กฺุสลา กฺุสลกมฺมกรเณ มโน ปุพฺพกฺโม มโน เสฏฺฐโฐ,
ปสนฺเนน ทิ มเนน กตกมมํ เทวโลกํ มนุสฺสโลกํ คจฺจนฺตํ ปุคฺคํ ฉายาว น วิชหตีตี

อิทํ วตฺถุํ กเถตฺวา อนุสนฺธี ชฺฆเตตฺวา ปติฏฺฐาปิตมตฺตํ กิ สาสนํ ราชมุทฺทาย ลถฺจนฺโต วีย ธมฺมราชา อิมํ คาถมาห

“มโนปุพฺพกมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺเนน, ภาสติ วา กโรตี วา
ตโต นํ สุขมเนวตี ฉายาว อนุปายินตี.”

[แก้อรรถ]

ตตถ กิลฺลจาปี มโนตี อวิเสเสน สพฺพมปิ จตฺตุมิกจิตฺตํ วุจฺจติ;
อิมสมิ ปน ปเท นียมียมานํ วตฺถาปิยมานํ ปริจฺจิชฺชมานํ อฏฺฐวึชฺช กามาวจรกฺุสลจิตฺตํ ลพฺภติ;
วตฺถวเสน ปนาหริยมานํ ตโตปี โสมนสฺสสหคฺตํ ญานสมฺปยุตฺตํ จิตฺตเมว ลพฺภติ.

ปุพฺพกมาตี: เตน ปฐฺมคามินา หุตฺวา สมฺนนาคตา.

ธมฺมาตี: เวทนาทโย ตโย ชฺนธา.

เอเตสํ ทิ อุปฺปาทปฺปจฺยตฺเถน มโน ปุพฺพกฺโม, เตน มโนปุพฺพกมา นาม.

ยถา ทิ พุทฺธสฺส เอกโธ มหาภิกขุสงฺฆสฺส ปตฺตจิวรทานาทินิ วา อุฬารปฺุชาธมฺมสฺสวณฺที่ปมาลาภรณาทินิ วา ปุณฺณยานิ กโรนฺเตสฺสุ,
“โก เตสฺสํ ปุพฺพกมฺโมติ วุตฺเต,
โย เตสฺสํ ปจฺจโย โหติ, ยํ นิสฺสาย เต ตานิ ปุณฺณยานิ กโรนฺติ, โส ติสฺโส วา ปุสฺโส วา “เตสฺสํ ปุพฺพกมฺโมติ วุจฺจติ;
เอวํ สมฺปทฺมิตํ เวทิตพฺพํ.

อิตฺติ อุปฺปาทปจฺจยตฺเถน มโน ปุพฺพกมฺโม เอเตสฺสนฺติ มโนปุพฺพกมา.

น ทิ เต มเน อุปฺปชฺชนฺเต, อุปฺปชฺชิตฺตุํ สกฺโกณฺติ, มโน ปน, เอกจฺเจสฺส เจตฺตสิเกสฺส อุปฺปชฺชนฺเตสฺสปี, อุปฺปชฺชติเยว.
เอวํ อธิปตฺวาเสน ปน มโน เสฏฺฐโณ เอเตสฺสนฺติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ทิ คณาทินํ อธิปติ ปุริโส “คณฺเสฏฺฐโณ เสณิเสฏฺฐโณติ วุจฺจติ; ตถา เตสฺสปี มโนติ มโนเสฏฺฐา.

ยถา ปน สุวณฺณาทินิ นิปฺพนฺนานิ ตานิ ตานิ ภณฺฑานิ สุวณฺณมยาทินิ นาม โหนฺติ;
ตถา เอเตปี มนฺโต นิปฺพนฺนตฺตา มโนมยา นาม.

ปสนฺนเนนาติ: อนภิชฺฌาเทหิ คุณฺเหทฺธิ ปสนฺนเนน.

ภาสติ วา กโรติ วาติ: เอวรूपेณ มเนน ภาสนฺโต จตฺตพฺพิธํ วจฺจิสฺสุจฺริตฺเมว ภาสติ, กโรนฺโต ติวริธํ กายสฺสุจฺริตฺเมว กโรติ,
อภาสนฺโต อกโรนฺโต ตาย อนภิชฺฌาเทหิ ปสนฺนมานสฺตาย ติวริธํ มโนสฺสุจฺริตฺมํ ปุเรติ.

เอวมฺสฺส ทส กุสลกมฺมปฺลา ปาริปุริ คจฺจนฺติ.

ตโต นํ สุขมเนวตฺติ: ตโต ติวริธสฺสุจฺริตฺโต ตํ ปุคฺคํ สุขมเนวติ.

อิธ เตภูมิกปี กุสลํ อธิปเปตฺ;

ตสมฺมา “เตภูมิกสฺสุจฺริตฺตานุภาเวณ สุกฺคตฺติภเว นิพฺพตฺตํ สุกฺคตฺติยํ วา สุขานุภาวณฺณฺฐาเน ฐิตํ
‘กายวตฺตกมฺปิ อิตฺรวตฺตกมฺปีติ กายิกเจตฺตสิกํ วิปากสุขํ อนุกจฺจติ น วิชฺหตฺติติ อตฺถโถ เวทิตพฺพโ.

ยถากิ? **ฉายาว อุปฺปายินิ:** ยถา ทิ ฉายา นาม สรีรปฺปฏิพฺพธา สรีเร คจฺจนฺเต, คจฺจติ, ติฏฺฐนฺเต, ติฏฺฐติ,
นิสฺสีทฺนเต, นิสฺสีทฺติ, น สกฺกา สณฺเฬน วา ผรุเสณ วา ‘นิวตฺตาเทหิ วตฺวา วา โปเถตฺวา วา นิวตฺตาเปตฺ.

กสมฺมา? สรีรปฺปฏิพฺพทฺตตฺตา.

เอวเมว อิมํสํ ทสนฺนํ กุสลกมฺมปฺธานํ อาจิณฺณสมฺมาจิณฺณกุสลมฺมูลกํ กามาวจราทิภเวทํ กายิกเจตฺตสิกํ สุขํ คตฺตคตฺตฺฐาเน
อุปฺปายินิ ฉายา วิย หุตฺวา น วิชฺหตฺติติ.

คาถาปริโยสาเน จตฺราสีตฺติยา ปาณสทฺสสํสํ ธมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ.

มรรณุกถาลิวตฺตโต โสตาปตฺตติลฺเล ปตฺติฏฺฐติ.

ตถา อทินฺนปุพฺพโก พฺราหฺมโณ.

โส ตาวมฺหนตฺ วิภวํ พุทฺธสฺสเนน วิปฺปกิริตฺติ.

มรรฐกฤษทลิวตฤ.

---

๓. ติสสเถรวตถุ.

“อกโกจฉิ มํ อวธิ มนติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ติสสเถรํ อารพก กเถสิ.

[พระติสสเถระเป็นผู้ว่ายากและถือตัว]

โส กิรายสมา ภควโต ปิตุจฉาปุตโต มหุลลกกาเล ปพพิชิตो พุทธสาสนे उपपन्नं लागसुकारं परिणुชन्तो ฤลลสิโร
อาโกฏิตปจจาโกฏิตเทหิ จิวเรหิ เยภุเยเน วิหารมชเเม อุภูฐานสาลาเย นิสิตติ.

ตถาคตสส ทสสนตถาย อาคตา อาคนตถา ฤกขุ “เอโส มหาเถโร ภาวิสสตีติ สญญาย ตสส สนตีกํ คนตวา วตตํ อาปุจฉนติ
ปาทสมพาทนาทีนึ อาปุจฉนติ.

โส ตถนที โหติ.

อถ นํ เอโก ทหรฤกขุ “กติวสสา ตุมเหติ ปุจฉิตวา “วสสํ นตถิ, มหุลลกกาเล ปพพิชิตา มยนติ วุตเต
“อาวุโส พุพพิชิต มหุลล กตตโน ปมาณํ น ชานาสี, เอตตเก มหุลลกตเถเร ทิสวา สามิจิมตตปี น กโรสิ,
วตเต อาปุจฉิมาเน, ตถนที โหสิ, กุกกัจจมตตปี เต นตถิตี อจฉนํ ปหริ.

โส ขตติยมานํ ชเนตวา “ตุมเห กสส สนตีกํ อาคตาติ ปุจฉิตวา, “สตถุ สนตีกนติ วุตเต,
มํ ปน ‘โก เอโสติ สลลกเขต, มูลเมว โว ฉินทิสสามิติ วตวา รุทนต์ ทุคชี ทุมมโน สตถุ สนตีกํ อคมาสิ.

[พระติสสเถระเรื่องแต่พระศาสดา]

อถ นํ สตถา “กินนุ ตวํ ติสส ทุคชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมนโน อาคโตตีติ ปุจฉิ.

เตปิ ฤกขุ “เอส คนตวา ฤยจึ อาลลิกํ ฤเรยยาติ จินเตตวา เตเนว สทธิ คนตวา สตถารํ วนทิตวา เอกมนตํ นิสิติสุ.

โส สตถารา ปุจฉิตโต “อิมे มํ ภาเนเต ฤกขุ อุกโกสนตีติ อาห.

“กหํ ปน ตวํ นิสินโนตีติ.

“วิหารมชเเม อุภูฐานสาลาเย ภาเนเตติ.

“อิมे เต ฤกขุ อาคฉฉนตา ทิฏฐาติ.

“ทิฏฐา ภาเนเตติ.

“อุฏฐาย เต ปจจุคคมนํ กตนติ.

“น กตํ ภาเนเตติ.

“เตสํ ปริกขารคคณํ เต อาปุจฉิตนติ.

“นาปุจฉิตํ ภาเนเตติ.

“วตตี วา ปานีโย วา อาปุจฉิตนตี.

“นาปุจฉิตี ฆนเตตี.

“อาสนน อภิหริตวา ปาทสมพาทน กตนตี.

“น กตี ฆนเตตี.

[พระตีสสะไม่ยอมขมาภิกษุสงฆ์]

“ตีสส มหุลลภิกษุณ สพพเมตตี วตตี กตตพพิ, เอตี อภิโรนเตน วิหารมชเม นิสีตีตุ น วฏฐตี, ตเวว โทโส, เอเต ภิกษุ ขมาเปหิตี.

“เอเต ม ฆนเต อภิโกสสีสุ, นาน อเต ขมาเปมิตี.

“ตีสส มา เอว กิริ, ตเวว โทโส, ขมาเปหิ เนตี.

“น ขมาเปมิ ฆนเตตี.

อถ สตถา, “ทพพโจ เอส ฆนเตตี ภิกษุหิ วุตเต, “น ภิกษเว อิทาเนว, ปุพเพเปส ทพพโจเยวาตี วตวา

“อิทานิ ตาวสส ฆนเต ทพพจภาโว อมเหหิ ญาโต, อตีเต กิมกาสีตี วุตเต “เตนหิ ภิกษเว สุณนถาตี วตวา อตีตี อหริ:

[บุรพกรรมของพระตีสสะ]

อตีเต, พาราณสีย พาราณสีราเช รชช การเนเต, เทวโล นาม ตาปโส อฏฐ มาเส หิมวเนเต วสิตวา

โลณมพิลเสวนตถาย จตตารอ มาเส นคร อุนิสสาย วสิตุกาโม หิมวเนตโต อาคนตวา นครทวารपालเก ทิสวา ปุจฉิ

“อิม นคร สมปตตพพชิตา กตถ วสนตีตี.

“กุมภการสาลาโย ฆนเตตี.

โส กุมภการสาโล คนตวา ทวาเร ฐตวา “สเจ เต อครุ วเสยยาม, เอกรตตี सालायนตี อาห.

กุมภกาโร “มยห รตตี सालाय กิจจ นตถิ, มหตี सालา, ยถาสุข วสถ ฆนเตตี साल นียยาเทสิ.

ตสมิ ปวิสิตวา นิสินเน, อปโรปี นารโท นาม ตาปโส หิมวเนตโต อาคนตวา กุมภการ เอกรตตีवास ยาจิ.

กุมภกาโร “ปฐมาคโต อิมินา สหตี เอกโต วสิตุกาโม ภเวยว วา โน วา, อตตาน ปริโมเจสสามิตี จินเตตวา

“สเจ ฆนเต ปฐมูปคโต โรเจสสตี, ตสส รุจिया วสถาตี อาห.

โส ตี ออุปสงกมิตวา “สเจ เต อาจริย อครุ, มยเมตถ เอกรตตี วเสยยามาตี.

“มหตี सालา, ปวิสิตวา เอกมเนเต วสชาติ วุตเต, ปวิสิตวา ปุเรตร ปวิฏฐสส อปรภาเค นิสีตี.

[โทษของการนอนไม่เป็นที่]

อุโปปี สาราณียํ ถํ กเถตฺวา สยนาเล นารโห เทวสฺส นิปชชณฺฐานญจ ทวารญจ สลลภเขตฺวา นิปชฺช.

โส ปน เทวโล นิปชชมาโน อตตโน นิสินนฺฐานเน อนิปชฺชิตฺวา ทวารมชฺเฒ ติริยํ นิปชฺช.

นารโห รตตี นิกขมนฺโต ตสฺส ชฺฆาสุ อุกกมิ.

“โก มํ อุกกมิตี วุตฺเต, “อาจริย อหนฺติ อาห.

“กฺกุชฺฉิล อรณฺญโต อาคณฺตฺวา มม ชฺฆาสุ อุกกมสฺสตี.

“อาจริย ตุมหากํ อีธ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ, ชมถ เมติ วตฺวา, ตสฺส กนฺทนตฺสเสว, พหิ นิกขมิ.

อิตโร “อํ ปวิสฺสนฺโตปิ มํ อุกกเมยฺยาติ ปริวตฺเตตฺวา ปาทฐฺฐานเน สีสํ กตฺวา นิปชฺช.

นารโหปี ปวิสฺสนฺโต “ปฐฺมมฺปาหํ อาจริเย อปรชฺฉมิ, อิทานิสฺส ปาทปฺสฺเสน ปวิสฺสสามิตี จินฺเตตฺวา อาคจฺฉนฺโต คีวาย อุกกมิ.

“โก เอโสติ วุตฺเต, “อหํ อาจริยาติ วตฺวา

“กฺกุชฺฉิล ปฐฺมํ ชฺฆาสุ อุกกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อุกกมสิ อภิสปฺสสามิ ตนฺติ วุตฺเต

“อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ, อหํ ตุมหากํ เอวํ นิปนฺนภาวํ น ชานามิ,

‘ปฐฺมํปิ เม อปรารธํ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปฺสฺเสน ปวิสฺสสามิตี ปวิญฺโฐมฺหิ, ชมถ เมติ อาห.

[ดาบสทั้ง ๒ ต่างสาปกัน]

“กฺกุชฺฉิล อภิสปฺสสามิ ตนฺติ.

“มา เอวํ อกริตฺถ อาจริยาติ.

โส ตสฺส วจฺนํ อนาถยิตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลตฺ สตตธาติ

ตํ อภิสปิเยว.

นารโห “อาจริย มยหํ โทโส นตฺถิ. มม วทฺนตฺสเสว, ตุมเห อภิสปิตฺถ.

ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺส มฺุทฺธา ผลตฺ, มา นิทฺโทยสฺสสาติ วตฺวา

“สทฺสสรฺสี สตเตโซ

สุริโย ตมวิโนทโน

ปาโต อุกฺขณฺเต สุริเย

มฺุทฺธา เต ผลตฺ สตตธาติ

อภิสปิ.

โส ปน มหानฺุภาโว อตีเต จตฺตาศีส อนาคเต จตฺตาศีสาคิ อสฺตีกฺกเป อนฺุสฺสรตี

ตสฺมา “กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสสตีติ อุปฺชาเรนฺโต “อาจริยสฺสาตี ญฺตฺวา
ตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อิทฺธิพฺเพน อรุณฺคฺคฺมนํ นิวาเรสี.

[ประชาชนเดือดร้อนตลอดถึงพระราช]

นาคฺรา, อรุณฺ อนุคฺคจฺฉนฺเต, ราชนวารี คนฺตฺวา “เทว, ตฺยิ รชฺชํ กฺาเรนฺเต, อรุณฺ น อรุณฺธาตี” อรุณฺ โน อรุณฺธาเปหีตี กนฺทิสฺ.

ราชา อตฺตโน ภายกมฺมาทีนิ โอลเณนฺโต กิณฺจ อญฺตตํ อทิสฺวา “กั นุ โข ภายกมฺมาตี จินฺเตตฺวา
“ปพฺพชิตานํ วิวาเทน ภายกมฺมาตี ปรีสงฺกมาโน “กจฺจ อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิติ ปุจฺฉิ.

“ทียโย สายํ กุมฺภการสาธํ อาคตา อตฺถิ เทวตี วุตฺเต, ตํชนฺณญฺเวว ราชา อุกฺกาหิ ธารียมานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา
นารทํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน อาห

“กมฺมฺนตา นปฺวตฺตฺนตี ชมฺพฺทีปสฺส นารท
เกน โลโก ตโมฏฺโต ตํ เม อุกฺกาหิ ปุจฺฉิโตตี.

นารท สพฺพํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิตฺวา “อิมินา ภายกมฺมาตี อิมินา อภิสปีโต,
อถาหํ ‘มยํ โทโส นตฺถิ ยสฺส โทโส อตฺถิ, ตสฺเสว อุปริ สาโป ปตฺตฺติ วตฺวา อภิสปี.
อภิสปีตฺวา จ ปน ‘กสฺส นุ โข อุปริ สาโป ปตีสสตีติ อุปฺชาเรนฺโต ‘สุริยคฺคฺมนเวลาย อาจริยสฺส มุทฺธา สตฺตธา ผลิสฺสตีติ
ทิสฺวา เอตสฺมี อนุกมฺปํ ปฏิจฺจ อรุณฺสส อุกฺคนฺตํ น เหมตี.

“ถํ ปนสฺส ภายกมฺมาตี น ภายกมฺมาตี.

“สเจ มํ ชมาเปยฺย, น ภายกมฺมาตี.

“เตนหิ ชมาเปหีตี.

“เอโส มํ ชมาเปยฺย จ คีวํ จ อุกฺกมฺ, นารทํ เอตํ กุณฺชกฺกิลํ ชมาเปยฺยตี.

“ชมาเปหิ ภายกมฺมาตี, มา เอวํ กเรตี.

“น ชมาเปยฺยตี, “มุทฺธา เต สตฺตธา ผลิสฺสตีติ วุตฺเตปิ, น ชมาเปยฺยตี.

อถ นํ ราชา “น ตวํ อตฺตโน รุจฺจียา ชมาเปยฺยตี หตฺถปาทกฺจฺฉิตฺวาสุ ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส ปาทฺมุเล โอนมาเปยฺยตี.

นารท “อฺกฺุณฺธา อจฺจีย, ชมาเปยฺยตี วตฺวา “มหาราช นายํ ยถาเมเนน ชมาเปยฺยตี, อวิทฺุเร เอโก สโร อตฺถิ,
ตตฺถ นํ สีเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺมาเนน อุกฺเก ฐปาเปหีตี อาห.

ราชา ตถา กเรสี.

นารท เทวํ อามนฺเตตฺวา “อาจริย, มยา อิทฺธิยา วิสสฺสฺสฺสฺส, สุริยสนฺดาเป อฺกฺุณฺธา, ตวํ อุกฺเก นิมฺชชิตฺวา อญฺญเนน ฐาเนน อุตฺตริตฺวา คจฺฉเยยาสีตี อาห.

ตสส สุริยรสีหิ สมณภูมุตโตว มตติกาปิณโฑ สุตตธา ผลิ.

โส นิมุชชิตวา อญญเณน ฐาเนน ปลายิ.

[เวรไม่ระงับด้วยผูกเวร]

สตถา อิมิ ฌมมเทสนน อหริตวา “ตทา ภิกขเว ราชา อานนโฑ อโหสิ, เทวโล ติสโส, นารโฑ อหเมว,
เอวံ ตทาเปส ทุพพโจเยวาติ วตวา ติสสตะเถริ อามนุตตวา
“ติสส ภิกขุโน หิ ‘อสุเกนาห อุกกุฏโฐ, อสุเกน ปหโฐ, อสุเกน ชิโต, อสุโก เม ภณนุ อหาสีตี จินเตนตสส,
เวรณนาม น วุปสมมติ. เอวံ ปน อุนุปนยหนตเสว อุปสมมติตี วตวา อีมา คาธา อภาสิ

“อกโกจฉิ ม, อวริ ม,	อชินิ ม, อหาสี เม’
เย จ ต อุนุปนยหนติ,	เวร เตส น สมมติ.
‘อกโกจฉิ ม, อวริ ม,	อชินิ ม, อหาสี เม’
เย จ ต นุปนยหนติ,	เวร เตสุปสมมติตี.

[แก้เอรธ]

ตตถ **อกโกจฉิตี:** อกโกสิ.

อวริตี: ปหริ.

อชินิตี: กุฏสกขี โอตารเณน วา วาทปปฏิวาเทน วา กรณุตตริยกรเณน วา ม อเชสิ.

อหาสีตี: มม สนตกั วตถาทีสุ ยงกิลยจิเทว อวหริ.

เย จ ตตติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสสา วา คหภูฐา วา ปพพชิตา วา ต ‘อกโกจฉิ มนติอาทิวตถุกั โกรธ
สกุฏจรั วิย นทธินา ปุติมจฉาทีน วิย จ กุสาทีน ปุณูปุณั เวฐุนตา อุนุปนยหนติ, เตส สกั อุนุปนนั เวร น สมมติ น อุนุปนยหนติ.

เย จ ต นุปนยหนตตี: อสตีอมนสิการวเสน วา กมมปจจเวกขณวเสน วา เย ต อุกโกสาทิวตถุกั โกรธ
“ตยาปิ โกจิ นิทโโส ปุริมภเว อุกกุฏโฐ ภวิสสตี, ปหโฐ ภวิสสตี, กุฏสกขี โอตาระตวา ชิโต ภวิสสตี,
กสสจ เต ปสยห กิลยจิ อจฉินนั ภวิสสตี;
ตสมา นิทโโส หุตวาปิ อุกโกสาทีน ปาปุณาสีตี เอวံ น อุนุปนยหนติ, เตส ปมาเทน อุนุปนยหนติ เวร
อิมินา อุนุปนยหนเนน นิรินธโน วิย ชาตเวโท อุนุปนยหนตตี.

เทสนาปริโยसाने สตสทสสภิกขุ โสตาปตติผลาทีน ปาปุณิสสุ.

ฌมมเทสนา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ.

ทุพพโจปิ สวโจ ชาโตตี.

๔. กาลียกขินิยา อุปตติวตถุ.

“น ทิ เวเรน เวรานีติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต อญญตร วณมิตถิ อารพภ กเถสิ.

[มารดาหกรรยาให้บุตร]

เอโภ กิร กุญมพิกปุตุโต ปิตริ กาลกเต เขตเต จ ฆเร จ สพพกมมานิ อตตนาเว กโรนโต มาตริ ปฏิกคิ.

อถสส มาตา “กุมาริกิ เต ตาต อาเนสสามิตี อาห.

“อมม มา เอว วเทถ, อห ยาวซีว ตุมเห ปฏิกคิสามิตี.

“ตาต เขตเต จ ฆเร จ กิจจ ตวเมว กโรสิ, เตน มยห จิตตสุขิ นาม น โหติ, อาเนสสามิ เตติ.

โส ปุนปปุน ปฏิกขิปิตวาปิ ตุนหิ อโหสิ.

สา เอกิ กุลิ คนตุ เคหา นิภขมิ.

อถ น ปุตุโต “กตรกุลิ คจจถาติ ปุจจิตวา, “อสุกนนามาติ วุตเต, ตตถ คมนิ ปฏิสเสตวา อตตโน อภิจิติ กุลิ อาจิกขิ.

สา ตตถ คนตวา กุมาริกิ วาเรตวา ทิวสิ ววญญเปตวา ต อาเนตวา ตสส ฆเร อกาสิ.

สา วณมา อโหสิ.

อถ น มาตา “ปุตุต ตว อตตโน รุจिया กุมาริกิ อานาเปสิ. สา อิทานิ วณมา ซาตา. อุปตตกถจ นาม กุลิ วินสสตี.

ปเวณิ น ฆฎิยตี. เตน อญญ เต กุมาริกิ อาเนสสามิตี “เตน อล อมมาติ วุจจมานาปิ ปุนปปุน กเถสิ.

วณมิตถิ ต กถิ สุตวา “ปุตุตา นาม มาตาปิตูน วจัน อติกมิตุ น สกโกนติ.

อิทานิ อญญ วิชายนี อิตถิ อาเนตวา ม ทาสีโกเคน ภุชิสสตี ยนุนนาห สยเมเวก กุมาริกิ อาเนยยนติ จินเตตวา

เอกิ กุลิ คนตวา ตสสตาถ กุมาริกิ วาเรตวา “กินนามเต อมม วเทสิตี เตหิ ปฏิกขิตตา

“อห วณมา. อุปตตก กุลิ วินสสตี. ตุมหากิ ซิตา ปุตุต ปฏิลภิตวา กุญมพสส สามินิ ภวิสสตี. เทถ ต มยห สามิกสสาตี

ยาจิตวา สมปฏิจจาเปตวา อาเนตวา สามิกสส ฆเร อกาสิ.

อถสสา เอตทโหสิ “สจาย ปุตุต วา ซิตริ วา ลภิสสตี, อยเมว กุญมพสส สามินิ ภวิสสตี,

ยถา ทารกิ น ลภตี, ตเถว น กาทุ วญญตีตี.

[เมียบลวงปรุงยาทำลายครรรค์เมียน้อย]

อถ น อาห “ยทา เต กุจฉिय คพโภ ปติภุฐาตี, ตทา เม อาโรเจยยาสิตี.

สา “สาธูตี ปฏิสุตวา, คพเก ปติภุฐิตเต, ตสสา आरोเจสิ.

ตสสา ปน สาเยว นิจจ ยาคุกตตี เทติ.

อถสสา อหาเรเนว สหธิ คพภปาตนเกสซซ อทาสี.

คพภ ปติ.

หุติยมปี คพภ ปติภูจฺจเต, ตสสา อโรเจสิ.

อิตรปิ หุติยมปี ตเถว ปาเตสิ.

อถ นํ ปฏฺวิสสทฺธิโย ปุจฺจิสฺส “กจฺจ เต สปัตตี อนฺตรายํ กโรตฺตี.

สา ตมตฺถํ อโรเจตวา “อนฺรพาลे กสฺมา เอวมกาสี, อยํ ทว อิสฺสรียภเยน คพภปาตนเกสซซ โยเซตวา เทติ,
เตน เต คพภ ปติ, มา ปุน เอวมกาสีตี วุตฺตา ตติยวาเร น กเถสิ.

อถสสา อิตรา อุทฺรํ ทิสฺวา “กสฺมา มยฺหํ คพภสฺส ปติภูจฺจิตฺถาวํ น กเถสิตี วตฺวา,
“ตฺวํ มํ อานตฺวา เทว วาเร คพภํ ปาเตสิ กิมตฺถํ ตฺยหํ กเถมิตี วุตฺเต, “นฏฺฐาทานิมฺหิติ จินฺเตตฺวา
ตสสา ปมาทํ โอลเณตฺตี, ปริณเต คพภ, โอการฺสํ ลภิตฺวา เกสซซ โยเซตวา อทาสี.

คพภ ปริณตตฺตา ปติตุํ อสภโกนฺโต ติริยํ นิปชฺชติ.

ติพฺพา ขรา เวทนา อุปฺปชฺชติ.

ชีวิทสฺสยํ^๑ ปาปฺณิ.

สา “นาสิตมฺหิ ตยา, ตวเมว มํ อานตฺวา ตโย ทารเก นาเสสิ,
อิทานิ สยปี นสฺสามิ อิตฺทานิ จุตฺตา ยกฺขินี หุตฺวา ตว ทารเก ขาทิตฺถํ สมตฺถา หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺยนฺติ ปตฺถนํ ฐเปตฺวา
กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เคเห มชฺชารี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปี สามิโก คเหตฺวา “ตยา เม กุลฺลฺปะจฺเจเท กโตตฺติ กปฺปรชนฺนุกาที่หิ สฺโปลิตํ โปเถสิ.

สา เตเนวพาเรน กาลํ กตฺวา ตเถว กุกฺกุฏี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[ผลัดกันสังหารคนละชาติ ด้วยอำนาจผูกเวร]

น จิรสฺเสว กุกฺกุฏี อณฺฑานิ วิชಾಯิ.

มชฺชารี อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิ.

หุติยมปี ตติยมปี ขาทิเยว.

กุกฺกุฏี “ตโย วาเร มม อณฺฑานิ ขาทิตฺวา อิทานิ มปี ขาทิตฺถากามาสี, อิตฺทานิ จุตฺตา ตํ สปัตตํ ขาทิตฺถํ ลเณยฺยนฺติ
ปตฺถนํ กตฺวา ตโต จุตฺตา ทิปินี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

อิตรปิ มิคี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

ตสสา วิชาตวิชาตกาเล ทีปนี อาคนตวา ตโย วาเร ปุตตเก ขาทิ.

มีคิ มรณกาเล “อิมาย เม ติกขตตุ ปุตตา ขาทิตา, อิทานิ มปี ขาทิสสตี, อีโตทานิ จุตตา เอต สปุตตัง ขาทิตุ ลเภยยนตี ปตถนั กตวา กาลิ กตวา ยกขินี หุตวา นิพพตติ.

ทีปนีปี ตโต จุตตา สาวตถิยั กุลธิตา หุตวา นิพพตติ.

สา วุฑฒิปปุตตา ทวารคาเม ปติกุลิ อคมาสิ.

อปรภาเค ปุตตัง วิชาเย.

ยกขินี ตสสา ปยสหายิกาวณณน อาคนตวา “กุหิ เม สหายิกาตี ปุจฉิ.

“อนโตคพะเก วิชาตาตี อาหังสุ.

สา ตัง สุตวา “ปุตตัง นุ โข วิชาตา อุทาทุ ธัตถิ, ปสสิสสามิ นนตี ปวิสิตวา ปสสนตี วิย ทารกั คเหตุวา ขาทิตวา คตา.

หุตติยวาเรปี ตเถว ขาทิ.

ตติยวาเร อิตธา ครุคพะภา^๑ หุตวา สามิกัง อามนตเตตวา “สามิ

อิมสมิ ฐาเน เอกา ยกขินี มม เทว ปุตเต ขาทิตวา คตา, อิทานิ มม กุลเคหัง คนตวา วิชาเยสสามิติ กุลเคหัง คนตวา วิชาเย.

ตทา सा ยกขินี อุทกवारัง คตา โหตี.

เวสสวณสส ทิ ยกขินิโย วาเรน อนตตโต สีสปรมปราย อุทกั ออาหารนติโย จาตุมาสจเจนปี ปณจมาสจเจนปี มุจจนตี.

อปรา กิลนตกาเยา ชีวิตกขยปี ปาปุณนตี.

สา ปน อุทกवारโต มุตตมตดาว เวเคน ตัง ฆริ คนตวา “กุหิ เม สหายิกาตี ปุจฉิ.

“กุหิ นัง ปสสิสสสิ, ตสสา อิมสมิ ฐาเน ขาททารเก ยกขินี ขาทิติ, ตสมา กุลเคหัง คตาตี.

สา “ยตถ วา ตตถ วา คจฉตุ, น เม มุจจิสสตีตี เวรเวคสมุสสาหิตา นคราภิมุขี^๒ ปกขนตี.

อิตธาปี นามคคหมทิวเส ตัง ทารกั นหาเปตวา นามัง กตวา “สามิ อิทานิ สกฆริ คจฉามาตี ปุตตัง อาทาย

สามิเกน สหิธี วิหารมชณคเตน มคเคน คจฉนตี ปุตตัง สามิกสส ทตวา วิหารโปกขณณิยั นหาตวา อุตตริตวา ปุตตัง คเหตุวา,

สามิเก นหายนเต, ปุตตัง ปายมานา ฐิตา ยกขินี อาคจฉนตี ทิสวา สยขานิตวา

“สามิ เวเคน เอหิ อัย สา ยกขินิติ อุจจาสหัง กตวา ยาว ตสสาคนนัง สณฐาตุ อสกโกณตี นีวตติตวา

อนโตวิหาราภิมุขี^๓ ปกขนตี.

---

๑ ม. ย. ครุการา.

๒ นคราภิมุขินิติ ยุตตตรัง.

๓ อนโตวิหาราภิมุขินิติ ยุตตตรัง.

[เวรไม่ระงับด้วยเวร แต่ระงับได้ด้วยไม่ผูกเวร]

ตสมิ สมเย สตถา ปริมชชเณ ฌมมึ เทเสติ.

สา ปุตตํ ตถาคตสส ปาทปิฏฐเณ นิปชชาเปตวา “ตุมหากํ มยา เอส ทินโน, ปุตตสส เม ชีวิตํ เทถาติ อาท.

ทวารโกฏฐเก อธิวโต สุมนเทโว ยกขินิยา อนโต ปวิสิตุํ นาทาสี.

สตถา อานนทเถโร อามนเตตวา “คจฉานนท, ตํ ยกขินิ ปกโกสาติ อาท.

เถโร ตํ ปกโกสิ.

อิทธา “อัย ฆนเต อากจฉตีติ อาท.

สตถา “เอตฺ, มา สททํ อกาสิตี วตฺวา ตํ อากนตฺวา ฐิตํ

“กสมมา เอวํ กโรสิ, สเจ ทิ ตุมहे มาทิสสส พุทฺทสส สมมุชชีการวํ นาคมิสสส,

อหีนกุลานํ วิย เวรํ อจฉนพทนานํ วิย กาโกพุกานํ วิย จ กปปฏิฐิติกํ โว เวรํ อภวิสส. กสมมา เวรปฏิเวรํ กโรธ.

เวรํ ทิ อเวเรน อุปสมมติ, โน เวเรนาติ วตฺวา อิมํ คาลมาท

“น ทิ เวเรน เวรานิ

สมมนตฺติช กุทาจนํ.

อเวเรน จ สมมนติ

เอส ฌมโม สนนตโนติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ น ทิ เวเรนาติ: ยถา ทิ เขฬสังฆานิกาทิสจิมกขิตถฐานํ เตเหว อสุจิจิ ไรวนโตปิ สุตฺธํ นิคคนธํ กาทุํ น สกโกติ, อถโย
ตํ ฐานํ ภิโยโยโส มตตตาย อสุทฺตรถจ ทุคคนธตรถจ โหติ;

เอวเมว อกโกสนตํ ปจจกโกสนโต ปหฺรณตํ ปฏิปฺปหฺรณโต เวเรน เวรํ วุสเมตฺตุํ น สกโกติ, อถโย ภิโยโย ภิโยโย เวเรว กโรติ.

อิติ เวรานิ นาม เวเรน กิสฺมิถจิปิ กाले น สมมนติ, อถโย วทณฺตเยว.

อเวเรน จ สมมนตฺติ:

ยถา ปน ตานิ เขฬาทินิ อสุจินิ วิปฺปสนเนน อุกเทน ไรวียมานานิ วินสสนติ, ตํ ฐานํ สุตฺธํ โหติ นิคคนธํ;

เอวเมว อเวเรน ขนติเมตฺโตทเทเน โยนิโสมนสิการเนน ปจจเวกฺขเณน เวรานิ วุสสมมติ ปฏิปฺปสมฺภนติ อการวํ คจฉนติ.

เอส ฌมโม สนนตโนติ:

เอส อเวเรน เวรวุสสมนสงขาโต ไปรานโก ฌมโม สพฺเพสํ พุทฺทปจเจกพุทฺทชชีนาสวานํ คตมคฺโคติ.

คาลาปริโยसाने सा यगखिनी सोदापत्तिमले पतिष्ठति.

สมปตตปริสાયปิ เทสना साตถิกา อโหสิ.

[นางยักขินิรู้ฝนมากฝนน้อย]

สตถา ตํ อิถถิ อาท “เอติสสา ทว ปุตตํ เทหิติ.

“ภายามิ ภนเตติ.

“มา ภายิ, นตถิ เต เอตํ นิสสาย ปริปนโถติ.

สา ปุตตํ ตสสา อทาสี.

สา ตํ คเหตุวา จุมพิตวา อาลึงคิตวา ปุน มาตยเวว ทตวา โรทิตุํ อารภิ.

อถ นํ สตถา “กิเมตนติ ปุจฉิ.

“ภนเต อหํ ปุพเพ ยถา ตถา ชีวิตํ กปเปเนตีปี กุจฉิปุริ นาม นาลตถํ, อิทานิ กถํ ชีวิสสามีติ.

อถ นํ สตถา “มา จินตยิตี สมสสาเสตวา ตํ อิตถิ อาท

“อิมิ เนตวา อตตโน เคะ นิวาสาเปตวา อคคยาคุมตเตหิ ปฏิกุคาคาหิติ.

สา ตํ เนตวา ปิฏฐิวเส ปติฏฐาเปตวา อคคยาคุมตเตหิ ปฏิกุคาคิ.

ตสสา วิทิตพรรณกาลเ มุสลํ มุทํ ปรรนตํ วิย อุปุฏฐาติ.

สา สหายิกํ อามนเตตวา “อิมสมิ ฐาเน วสิตุํ น สกขิสสามิ, อณญตถ มํ ปติฏฐาเปหิติ วตวา

“มุสลสาลาถํ อุทกจาถิยํ อุทเน นิมพโกเส สงการกุญเ ความทวาเรติ เอเตสุ ฐาเนสุ ปติฏฐาปีตานิ

“อิธ เม มุสลํ สีสํ ภินทนต์ วิย อุปุฏฐาติ, อิธ ทารกา อุจฉิฏฐทกํ โอตารนตติ, อิธ สุนขา นิปชชตติ,

อิธ ทารกา อสุจि กโรนตติ, อิธ กจวรํ ฉพเพนตติ, อิธ ความทวารกา ลกขโยคคํ กโรนตติ สพพานิ ตานิ ปฏิกุชปิ.

อถ นํ พหิตาเม วิวิตโตกาเส ปติฏฐาเปตวา ตตถ ตสสา อคคยาคุมตตาทินิ หริตวา ปฏิกุคาคิ.

สา ยกขินี เอวํ จินเตสิ “อัย เม สหายิกา อิทานิ พหุปการรา, หนทาหํ กิลฉิ ปฏิกุณํ กโรมีติ

“อิมสมิ สัจฉเร สุพพุฏฐิกา ภวิสสติ, ถลฐาเน สสสํ กโรหิ,

อิมสมิ สัจฉเร พุพพุฏฐิกา ภวิสสติ, นินนฐาเนเยว สสสํ กโรหิติ สหายิกาย อารโจะสิ.

เสสชเนหิ กตสสสํ อติอุทเก^๑ วา อนนทเกน^๒ วา นสสติ.

ตสสา สสสํ อติวิย สมปชชตติ.

[นางยักษิณีนีเริ่มตั้งสลาภภัตร]

อถ นํ “อมม ตยา กตํ สสสํ เนว อจโจทเกน นสสติ น อนนทเกน^๒ นสสติ, สุพพุฏฐิตุพพุฏฐิภาวํ ญตวา กम्मํ กโรสิ,
กี นุ โข เอตนติ ปุจฉิสสุ.

---

๑ อจจุทเกนาติ ยุตตตรํ.

๒ อนนทเกนาติ ยุตตตรํ.

“อมหากํ สหายิกา ยกษินิํ สุพพญฺญิตฺตพพญฺญิตฺตภาวํ อัจจกฺขติ, มยํ ตสฺสา วจเนน ถลนินฺนเนสฺสุ สสฺसानิ กโรม,
เตน โน สสฺสํ สมฺปชฺชติ, กิํ น ปสฺสถ นินฺพทํ อมหากํ เคหโต ยาคฺคตฺตาทินิํ หริยมานานิ, ตานิ เอตฺตีสฺสา หริยนฺติ,
ตุมฺहेปิ เอตฺตีสฺสา อคฺคยาคฺคตฺตาทินิํ หรถ, ตุมฺหากมฺปิ กมฺมนเต โอลฺลเกสฺสตีติ.

อถสฺสา สกลนฺครวาสิโน สกฺการํ กรีสุ.

สาปิ ตโต ปญฺญาย สพฺเพสํ กมฺมนเต โอลฺลเกนตี ลากคฺคปฺตฺตาทา อโหสิ มหาปรีวารธา.

สา อปรภาเค อญฺญ สลาภตฺตาทินิํ ปญฺญเปสิ.

ตานิ ยาวชฺชกาลา ทิยนฺตีเยว.

อิทํ กาลียกษินิยา อุปุตติวตถุ.

---

๕. โกสมพิกวตฺถุ.

“ปเร จ น วิชานนตฺติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต โกสมพิเก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระวินัยตรงกับพระธรรมกถิกะถกเถียงกันเรื่องวินัย]

โกสมพิยํ ทิ ไหลสิตารามे ปญจสตปญจสตปวิวารวาทะ เทว ภิกขุ วิหริสฺสุ วินยโร จ ฌมมกถิกो จ.

เตสุ ฌมมกถิกो เอกทิวสํ สรีรวลลขํ กตวา อุทกโกภุสฺสเก อัจจนอุทกาวเสสํ ภาชเน รุเปตวา นิภขมิ.

ปจจา วินยโร ตตถ ปวิภูสฺสํ ตํ อุทกํ ทิสวา นิภขมิตวา อิตฺรํ ปุจฺฉิ “อาวุโส ตยา อุทกํ รุเปตนตฺติ.

“อาม อาวุโสติ.

“ก็ ปเนตถ อาปตฺติภาวํ น ชานาสีติ.

“อาม น ชานามีติ.

“โหตาวุโส, เอตถ อาปตฺติตฺติ.

“เตนทิ ปฏิกฺกริสฺสามิ นนตฺติ

“สเจ ปน เต อาวุโส อสณฺจิจฺจ อสติยา กตํ, นตฺถิ อาปตฺติตฺติ.

โส ตสฺสา อาปตฺติยา อนาปตฺติทฺธิภูสฺสํ อโหสิ.

วินยโรปิ อตฺตโน นิสฺสิตกานํ “ออย ฌมมกถิกो อาปตฺติ อาปชฺชมาโนปิ น ชานาตีติ อาโรเจสิ.

เต ตสฺส นิสฺสิตเก ทิสวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย อาปตฺติ อาปชฺชิตวาปิ อาปตฺติภาวํ น ชานาตีติ อาหํสุ.

เต คนตวา อตฺตโน อุปชฺชมายสฺส อาโรเจสฺสุ.

โส เอวมาห “ออย วินยโร ปุพฺเพ “อนาปตฺติตฺติ วตฺวา อิทานิ ‘อาปตฺติตฺติ วตฺติ, มุสาวาทิ เอโสติ.

เต คนตวา “ตุมหากํ อุปชฺชมาโย มุสาวาทิติ กถยีสฺสุ.

เต เอวํ อณฺญมณฺญํ กลทํ วทณฺยีสฺสุ.

ตโต วินยโร โอภาสํ ลภิตวา ฌมมกถิกสฺส อาปตฺติยา อทสฺสเน อุทฺเทปนียกมมํ อกาสิ.

ตโต ปฏฺฐาย เตสํ ปจฺจยทายกา อุปฏฺฐากาปิ เทว โกภุสฺสา อเหสฺสุ.

โอวาทปฏิกฺคาคาทิกา ภิกขุณิโยปิ อารกฺขเทวตาปิ ตาสํ สนฺทิกฺกุสฺสมภตฺตา อากาสกฺกุสฺสเทวตาปิ ยาว พรมฺโโลกาปิ สพฺเพ ปุณฺณชฺชนา เทว ปกฺขา อเหสฺสุ.

ยาว อภิภูฏภวณา ปน เอกนินนาท โกลาหล อคมาลี.

[พระศาสดาตรัสสอนให้สามัคคีกัน]

อเถโก ภิกขุ ตถาคตฺ อุปสงกมิตวา

อุกฺเขปกานํ “ธมฺมิเกเนวாயํ กมฺเมน อุกฺขิตโตติ ลพฺธิ

อุกฺขิตตานาวุตตกานํ “อธมฺมิเกน กมฺเมน อุกฺขิตโตติ ลพฺธิ

อุกฺเขปกเทหิ วาริยมานานปี จ เตสํ ตํ อนุปริวารेतวา วิจรณภาวํ อาโรเจสิ.

ภควา “สมคฺคา กิร โหนฺตุติ เทว วาเร เปเสตวา “น อิจฺฉนฺติ ฆนฺเต สมคฺคา ภวิตฺนฺติ สุตวา

ตติยวาเร “ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺฆเติ สุตวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตวา อุกฺเขปกานํ อุกฺเขปนเ อิตเรเสถจ อปาตติยา อทสฺเสน อาทิณฺวํ กเถตวา

ปฺน เตสํ ตตฺถเว เอกสีมายํ อุโปสธาทีนํ อนุชานิตวา

ภตตคฺคาทีสุ ฆนฺทชนชาติานํ “อาสนนฺตริกาย นิสีทิตพฺพนฺติ ภตตคฺเค วตฺตํ ปญฺญาเปตวา

“อิทานิปี ฆนฺทชนชาติา วิหรนฺตีสฺติ สุตวา

ตตถ คนฺตวา “อลํ ภิกฺขเว มา ฆนฺทชนนฺตืออาทีนํ วตฺวา

“ภิกฺขเว ฆนฺทชนกลหวิคฺคหวิวาทา นามเมเต อนตถการกา กลหํ นิสฺสาย หิ ลมฺภิกกาปี สกฺกณิกา หตฺถินาคํ ชีวิทกฺขยํ ปาเปสฺสีติ ลมฺภิกกาชาตํ กเถตวา

“ภิกฺขเว สมคฺคา โหถ มา วิวถล วิวาทํ นิสฺสาย หิ อนนฺกสทสฺสวณฺณกาปี ชีวิทกฺขยํ ปตตฺตาตี วณฺณกฺชาตํ กเถสิ.

[ตรัสสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อ]

เอวปี เตสุ วจัน อนาทียนเตสุ,

อญฺญตฺเรน ธมฺมวาทีนา ตถาคตฺสสุ วิหเส อนิจฺฉนฺเตน “อาคเมตฺ ฆนฺเต ภควา ธมฺมสฺสามิ,

อปโปสฺสุโก ฆนฺเต ภควา ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารํ อนุยฺตุโต วิหรตุ,

มยเมเตน ฆนฺทชนน กลเหน วิคฺคเหน วิวาทเน ปญฺญาภิสฺสามาตี^๑ วุตเต,

“ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว พาราณสียํ พฺรหฺมทตฺโต นาม กาสีราชา อโหสฺสีตี^๒

พฺรหฺมทตฺเตน ทีฆีตีสฺส โกสลฺลยฺโย รุชฺชํ อจฺฉินฺทิตวา อญฺญาตกเวเสน วสนฺตสฺส มาริตภาวญฺเจว

ทีฆาวุกฺมาเรณ อตฺตโน ชีวเต ทินฺเน ตโต ปญฺญาเย เตสํ สมคฺคภาวญฺจ กเถตวา

“เตสํ หิ นาม ภิกฺขเว ราชนํ อาทินนทณฺฑานํ อาทินนสฺตถานํ เอวรूपํ ฆนฺตีสฺสรจฺจํ ภวิสฺสติ

อิธ โข ตํ ภิกฺขเว โสเถถ, ยํ ตมฺเห เอวํ สวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา ฆมา จ ภเวยฺยาถ โสธา^๓ จาติ

โหวทิตฺวาปี เนว เต สมคฺเค กาทฺตุ อสฺกขิ.

๑ วิ. มหา. ๕/๓๒๑, ๓๒๒, ๓๓๕.

๒ วิ. มหา. ๕/๓๒๒.

๓ วิ. มหา. ๕/๓๓๔-๓๓๕.

[พระศาสดาทรงระอา จึงเสด็จหนีไปจำพรรษาอยู่ป่ารกชัฏวัน]

โส ตาย อากิณณวิหารตาย อุกกณฐิตโต “อหัง โข อิทานิ อากิณโณ ทุกขัง วิหรามิ, อิเม จ ภิกขุ มม วจันนํ น กโรนติ,
ยณฺนุนานํ เอโก คณฺมทา วูปกฺกฐโร วิหเรยฺยนติ จินฺเตตฺวา โกสมพิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา อนปฺโลเกตฺวา ภิกขุสงฺฆํ
เอกโกว อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย พาลกโลณการามํ คนฺตฺวา ตตฺถ ภคฺตฺเถรสฺส เอกจาริกวตฺตํ กเถตฺวา
ปาจันนํสมิกทาเย ตินฺณํ กุลปฺตฺตานํ สามคฺคีรสาณิสฺสํ กเถตฺวา เยน ปารีเลยฺยกํ ตทวสฺริ.

[พวกอุบาสกทรงมานภิกษุ]

ตฺตร สุทฺถิ ภควา ปารีเลยฺยกํ อุปฺนิสฺสาย รกฺชิตฺวณฺสนฺเต ภาทฺทสาลมูเล ปารีเลยฺยเกน หตฺถินา อุปฺภูจฺฉิมาโน
ผาสฺสํ วสฺสวาสํ วสฺสิ.

โกสมพิทวาสิโนปิ โข อุปาสกา วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ อปฺสสนฺตา “กฺุหิ ภาณเต สตถาติ ปุจฺฉิสฺสุ.

เต ภิกขุ อาหํสฺสุ “ปารีเลยฺยกวนฺสนฺทํ คโตติ.

“กึการณา ภาณเตติ.

“อมฺเห สมคฺเค กาทุํ วายมิ, มยํ ปน น สมคฺคา อหฺมฺหาติ.

“ภาณเต ตุมฺเห สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมคฺคา น อหฺวตฺถาติ.

“เอวมาวุโสติ.

มนุสฺสา “อิเม สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา, ตสฺมี สามคฺคี กโรนฺเตปิ, สมคฺคา น ชาตา.

มยํ อิเม นิสฺสาย สตถารํ ฏฺฐจฺจํ น ลภิมฺหา, อิเมสํ เนว อาสนํ ทสฺสาม, น อภิวาทนาทินิ กริสฺสามาติ
ตโต ปฏฺฐาย เตสํ สามิจิมตฺตกปิ น กริสฺสุ.

เต อปฺปาหารตาย สฺสฺสมานา กติปาเหเนว อุชฺฐา หุตฺวา อณฺณมณฺณญํ อจฺจยํ เทเสตฺวา ขมาเปตฺวา

“อุปาสกา มยํ สมคฺคา ชาตา, ตุมฺहेปิ โน ปุริมสฺทิสฺวา โหถาติ อาหํสฺสุ.

“ขมาปิโต ปน โว ภาณเต สตถาติ.

“น ขมาปิโต อาวุโสติ.

“เตนฺหิ สตถารํ ขมาเปเล, สตถุ ขมาปิตกาเล มยํปิ ตุมฺหากํ ปุริมสฺทิสฺวา ภาวิสฺสามาติ.

เต อนฺโตวสฺสภาเวณ สตถุ สนฺติกํ คนฺตุํ อวิสฺหนฺตา ทุกฺเขน ตํ อนฺโตวสฺสํ วิตฺตินาเมสฺสุ.

[ช้างปารีเลยยกะอุปัฏฐากพระศาสดา]

สฺตถา ปน เตน หตฺถินา อุปฺภูจฺฉิมาโน สฺขํ วสฺสิ.

โสปี คณฺณํ ปหาย ผาสฺสุวิหารตถาย ตํ วณฺสนฺทํ ปาวิสฺสิ.

“ยถาห?

“อหฺ โข^๑ อากิณโณ วิหรามิ หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกลภะหิ^๒ หตฺถิจฉาเปหิ, ฉินฺนคคานิ เจว ติณฺณานิ ขาทามิ,
โอมคโคภคคณจ เม สาขาภงคํ ขาทนฺติ, อาวิลานิ จ ปานียานิ ปิวามิ,
โอมคานตสส^๓ เม อุตฺตติณฺณสส หตฺถินีโย กายํ อุปนิขฺสนฺติโย คจฺจนฺติ,^๔
ยณฺนุนาหํ เอโก คณฺมมหา วุปกฺกุโร วุหเรยยนฺติ.

อลฺโฆ โส หตฺถินาโค ยฺยูถา อปกฺกมฺม, เยน ปารีเลยยกํ รกฺขิตฺวานสฺสเนโธ ภาทฺทสาลมฺมูลํ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;
อุปสงฺกมิตฺวา จ ปน ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา โอลฺเลนฺโต อณฺญํ กิณฺจิจิ อทิสฺวา ภาทฺทสาลมฺมูลํ ปาเพน ปหฺรณฺโต
ตจฺเจตฺวา โสณฺฑาย สาขํ คเหตฺุวา สมนฺชฺชิตฺวา.

ตโต ปฏฺฐาย โสณฺฑาย ฆมฺมํ คเหตฺุวา ปานีโย ปรีโกชนีโย อุปฏฺฐเปติ, อุณฺโหนทเกน อตฺถสฺติ, อุณฺโหนทกํ ปฏฺฐียาเทติ.

กถํ?

หตฺถเณน กฏฺฐานิ ฆสฺสิตฺวา อคฺคํ สมนฺปาเทติ, ตํ ทารุณิ ปกฺขิปนฺโต ขาเลตฺวา ตตฺถ ปาสาณํ ปจิตฺวา
ทารุณฺฑเณน ปวณฺณุตฺวา ปรีจฉินฺนํ ชุทฺทโกโสณฺฑิจฺฉิ ขิปติ ตโต หตฺถํ โอมคานเรตฺวา อุทกสฺส ตตฺตภาวํ ขานิตฺวา
คณฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา.

สตถา “อุทกํ เต ตาปีตํ ปารีเลยยกาติ วตฺวา ตตฺถ คณฺตฺวา นหายติ.

อลฺลสฺส นานาวิธานิ ผลานิ อาทริตฺวา เทติ.

ยथा ปน สตถา คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ, ตथा สตถุ ปตฺตจิวฺรมาทาย กุมฺภํ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สตถารา สหฺธิเยว คจฺจติ.

สตถา คามุปจาร์ ปตฺวา “ปารีเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตยา คณฺตํ สกฺกา, ออาหาร เม ปตฺตจิวฺรนฺติ ออาหาราเปตฺวา
คามํ ปิณฺฑาย ปวิสฺติ.

โสปี ยาว สตถุ นิกฺขมฺนา ตตฺถเว รุตฺตฺวา สตถุ อาคมนฺกาลํ ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว ปตฺตจิวฺรํ คเหตฺุวา
วสนฺนุฏฺฐาเน โอมคานเรตฺวา วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สาขาย วิชฺติ.

รตฺตี วาลมิกปรีปนฺณนิวารณฺตถํ มหนฺตํ ทณฺฑํ โสณฺฑาย คเหตฺุวา

“สตถารํ รกฺขิสฺสามีติ ยาว อรฺกคฺคมนฺนา วนฺสณฺฑสฺส อนฺตรนฺตเร วิจฺรติ.

ตโต ปฏฺฐายเว กิร โส วนฺสเนโธ รกฺขิตฺวานสฺสเนโธ นาม ขาโต.

อรฺกณฺ อุกคฺเต, มุโขทกทานํ อาที กตฺวา เตเนว อุปาเยน สพฺพวตฺตานิ กโรติ.

๑ ปาลียมฺปน อหฺ โข เอตาหิ อากิณโณติ ทิสฺสติ.

๒ ยฺ. หตฺถิกฺภเภาหิ.

๓ ตตฺถเว โอมคานา จ เมติ.

๔ อีโต ปรี อากิณโณ ทุกฺขํ น ผาสฺ วิหรามิ. ยณฺนุนาหนฺติ.

[วานรถวายรวงน้ำผึ้ง]

อเถโก มกโกฏฐ ตํ หตถิ อญฺฐาย สมฺภูฏฐาย ตถาคตสฺส อภิสมาจาริกํ โภโรนํ ทิสฺวา “อหํปิ กิลฺยจิตฺเวท กฤษฺสามิตฺติ วิจฺรณโต เอกทิวสํ นิम्मกฺขิกํ ทณฺชกมรฺภูฏฐํ ทิสฺวา ทณฺชกํ ภณฺชิตฺวา ทณฺชเกเนว สทฺธิ มรฺภูฏฐํ สตถุ สนฺติกํ หริตฺวา กทฺลิตฺตํ ฉินฺทิตฺวา ตตถ ฐฺเปตฺวา อทาสี.

สตถา คณฺหิ.

มกโกฏฐ “กฤษฺสตี นุ โข ปรีโภคํ น กฤษฺสตีติ โอลฺเกนโต คเหตุวา นิสินฺนํ ทิสฺวา “กึ นุ โขติ จินฺเตตฺวา ทณฺชโกฏฐิ คเหตุวา ปรีวตเตตฺวา อุปฺชาเรนโต อนฺชกานิ ทิสฺวา ตานิ สณฺนิกํ อปนฺเตตฺวา ปุณ อทาสี.

สตถา ปรีโภคมกาสี.

โส ตฺถุฏฐมานโส ตํ ตํ สาขํ คเหตุวา นจฺจนโต อญฺฐาสี.

อถสฺส คหิตฺสาขาปิ อกฺกนฺตสาขาปิ ภิชฺชิ.

โส เอกสมฺมิ ขาณฺมตถเก ปตฺติตฺวา นิพฺพิทฺธคตฺโต ปสนฺเนเนว จิตฺเตน กาลํ กตฺวา ตาวตีสฺวาเน ตีสโยชนิกเก กนกฺวิมานเน นิพฺพตฺติ อจฺฉราสหสฺสปรีวารโ อโหสิ.

[พญาช้างสังเกตตฺว้ตรพระอานนท]

ตถาคตสฺส ตตถ หตฺถินาเคน อุปฺภูฏฐิยานสฺส วสนภาโว สกถชมฺพุทฺธิเป ปากโกฏฐ อโหสิ.

สวตฺถินครโต “อนาถปิณฺฑิกโก วิสาชา มหาอุปาสิกาทิ เอวมาทีนํ มหากุลานิ อานนฺทเถรสฺส สาสนํ ปหิณฺสีสุ “สตถารํ โน ภนฺเต ทสฺเสถาติ.

ทิสฺวาสิโนปิ ปญฺจสตา ภิกฺขุ วุตถวสฺสา อานนฺทเถโร อุปฺสงฺกมิตฺวา “จิสฺสุตฺตา โน อาวุโส อานนฺท ภควโต สมฺมุขา ธมฺมิกถา, สาธุ มยํ อาวุโส อานนฺท ลเภยยาม ภควโต สมฺมุขา ธมฺมิกถํ สวณายาติ ยาจิสฺสุ.

เถโร เต ภิกฺขุ อาทาย ตตถ คนฺตฺวา “เตมาสํ เอกวิหารีโน ตถาคตสฺส สนฺติกํ เอตตฺเกหิ ภิกฺขุทฺธิ สทฺธิ อุปฺสงฺกมิตฺตุํ อญฺตตฺนฺติ จินฺเตตฺวา เต ภิกฺขุ พหิ ฐฺเปตฺวา เอกโกว สตถารํ อุปฺสงฺกมิ.

ปารีเลยฺโยกํ ตํ ทิสฺวา ทณฺชกํ อาทาย ปกฺขนฺทิตฺติ.

สตถา โอลฺเกตฺวา “อเปหิ ปารีเลยฺยเก, มา นิวารยิ พุทฺธุฏฐานฺโก เอโสติ อาท.

โส ตตถเวท ทณฺชํ ฉชฺเตตฺวา ปตฺตจิวรปฏิกฺคหณฺ อปุจฺฉิ.

เถโร นาทาสี.

นาโค “สเจ อุกฺคหิตฺวตฺโต ภวิสฺสตี, สตถุ นิสีหนปาสาณฺผลเก อตฺตโน ปรีกฺขารํ น ฐฺเปสฺสตีติ จินฺเตสิ.

เถโร ปตฺตจิวรํ ภูมียํ ฐฺเปสิ.

[ไม่ได้สหายที่มีปัญญา เทียวไปผู้เดียวประเสริฐกว่า]

วตตสมปนนา หิ ครุณฺ อาสเน วา สยเน วา อตตโน ปริกขารํ น ฐฺเปนติ.

โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต อโหสิ.

เถโร สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิ.

สตถา “อานนฺท เอกโกว อาคโธสีติ ปุจฺฉิตฺวา ปณฺจสฺเตหิ ภิกฺขุหิ สหฺธี อาคตถาวํ สุตฺวา

“กุหิ ปน เตติ วตฺวา, “ตุมหากํ จิตฺตํ อชานนฺโต พหิ ฐฺเปตฺวา อาคโธมฺหิติ วุตฺเต, “ปกฺโกสาหิ เตติ อาท.

เถโร ตถา อภาสิ.

เต ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา สตถารํ วนทิตฺวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

สตถา เตหิ สหฺธี ปฐฺนินฺถารํ กตฺวา,

เตหิ ภิกฺขุหิ “ภนฺเต ภควา พุทฺธสุขุมฺมาโล เจว ขตฺติยสุขุมฺมาโล จ,

ตุมเหหิ เตมฺมาสํ เอกเกหิ ติฏฺฐนฺเตหิ นิสีทฺนเตหิ จ ทุกฺกํ กตํ, วตตปฺภิวตตการโกปิ มุโขทกทายโกปิ นาโหสิ มณฺเฑติ วุตฺเต,

“ภิกฺขเว ปาโรลยฺยภทฺตนินา มม สพฺพกิจฺจานิ กตฺวานิ, เอวรูปํ หิ สหายกํ ลภนฺเตน เอกโต วสิตุํ ยุตฺตํ,

อลภนฺตสฺส เอกจาริกภาโวว เสยฺโยติ วตฺวา อีมา นาควคฺเค ติสฺโส คธาโย อภาสิ

“สเจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ธีรํ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปรีสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมา.

โน เจ ลภเถ นิปกํ สหายํ

สหฺธีจฺรํ สารุวิหริ ธีรํ

ราชาว รมฺมํ วิชิตํ ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเญว นาโค.

เอกสฺส จริตํ เสยฺโย

นตฺถิ พาลे สหายตา

เอโก จเร น จ ปापานิ กยิรา

อฺปฺโปสฺสุโก มาตงฺครณฺเญว นาโคติ.

คธาปรีโยसाने ปณฺจสตาปี เต ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐทิสฺสุ.

อานนฺทเถโร อนาถปิณฺฑิกาทิหิ เปสิตํ สาสนํ อารโจะตฺวา

“ภนฺเต อนาถปิณฺฑิกปมฺุชา ปณฺจ อริยสาวกโกฏฺฐิโย ตุมหากํ อาคมนํ ปจฺจาสิสนฺตีติ อาท.

สตถา “เตนหิ คณฺหาหิ ปตตจิวฺรนฺติ ปตตจิวฺรํ คาทาเปตฺวา นิกฺขมิ.

นาโค คนฺตฺวา มคฺเค ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเตติ.

“ตุมหากั ภิกขเว ภิกขุ ทาทุ ปจจาสิสฺสติ, ทีฆรตตํ โข ปนายํ มยหํ อูปการโก,
นาสส จิตตํ โกเปตฺตุ วฏฺฏติ, นินตตถ ภิกขเวติ.

สตถา ภิกขุ คเหตุวา นินตติ.

หตถิปิ วนสนฺนํ ปริสิตวา ปนสกทลิลลาทีนิน นานาผลานิ สํหริตวา ราสี กตวา ปุนทิวเส ภิกขุณํ อทาสี.

ปณจสตา ภิกขุ สพฺพานิ เขเปตฺตุ นาสกขีสุ.

ภตตกิจจปริโยสาเน สตถา ปตตจิวริ คเหตุวา นิกขมิ.

นาโค ภิกขุณํ อนตรนตเรน คนตวา สตถุ ปุโรโต ติริยํ อฏฺฐาสี.

ภิกขุ ตั ทิสวา ภควนตํ ปุจฉิสฺสุ “กั กโรติ ภนเตติ.

“อัย ภิกขเว ตุมเห เปเสตวา มํ นินตเตตตีติ.

“เอวํ ภนเตติ.

“อาม ภิกขเวติ.

[ข้างท่ากาละไปเกิดเป็นเทพบุตร]

อถ นํ สตถา “ปาริเลยยก อิทํ มม อนินตตคมนนํ, ตว อิมินา อตตภาเวณ ฆานนํ वा วิปสฺสนํ वा มคฺคผลํ वा นตถิ,
ติฏฺฐตุ ตวณฺติ อาห.

ตํ สุตฺวา นาโค มฺเข โสณฺนํ ปกฺขิปิตวา โรทนโต ปจฉโต ปจฉโต อคมาสี.

โส ทิ สตถารํ นินตเตตฺตุ ลภนโต เตเนว นียาเมน ยาวซีวํ ปฏฺิขคฺเคยย.

สตถา ปน ตํ คามุปจาร์ ปตวา “ปาริเลยยก อีโต ปฏฺฐาย ตว อญฺมิ, มนุสฺสาวาโส สปริปนฺโน, ติฏฺฐตุ ตวณฺติ อาห.

โส โรทมาโน ตตถ ฐตฺวา, สตถริ จกฺขุปลํ วิชฺहनเต, หทเยน ผลิเตน กาลํ กตวา
สตถริ ปสาเทน ตาวตีสฺสวเน ตีสโยชนิกे กนกวิมานे อจฺจราสทสฺสมชฺเฌ นินพตติ.

“ปาริเลยยกเทวปฺตโตเตววสฺส นามํ อโหสี.

สตถापि अनुपुपฺเพน เซตวณํ อคมาสี.

[ภิกษุชาวเมืองโกสัมพิทูลขอมาพระศาสดา]

โกสมพิทา ภิกขุ “สตถา กิร สาวตถี อาคโตติ สุตฺวา สตถารํ ขมาเปตฺตุ ตตถ อคมฺสุ.

โกสสรราชา “เต กิร โสสมพิทา ภณชนการกา ภิกขุ อากจฉนตตี สุตวา สตถารุ ออุปสงกมิตวา
“อหิ ภนเต เตสึ มม วิชิตุ ปวิสิตุ น ทสสามิติ อาห.

“มหาราช สีลวนตา เต ภิกขุ, เกวลั อญญมญญู วิวาเทน มม วจัน น คนหีสู,
อิทานิ มั ชมาเปตุ อากจฉนติ, อากจฉนตุ มหาราชาติ.

อนาถปิณฑโกปี “ภนเต อหิ เตสึ วิหารุ ปวิสิตุ น ทสสามิติ วตวา ตเถว ภควตา ปฏิกขิตโต ตุนหิ อโหสิ.

สาวตถิยั ออุปุตตานัน ปน เตสึ ภควา เอกมุนเต วิวิตถุ การาเปตวา เสนาสนัน ทาเปสิ.

อญญู ภิกขุ เตหิ สทธิ เนว เอกโต นิสินฺหนติ น ติฏฐนฺติ.

อาคตาคตา สตถารุ ปุจฉนติ “กตเม เต ภนเต ภณชนการกา โสสมพิทา ภิกขุติ.

สตถา “เอเตติ ทสเสติ.

เต “เอเต กิร เต, เอเต กิร เตติ อาคตาคเตหิ อังคฺลียา ทสสิยมานา ลชชาย สีสิ อุกขิปิตุ อสภโกณฑา
ภควโต ปาหฺมุเล นิปชชิตวา ภควนตุ ชมาเปสิ.

สตถา “ภาริยั โว ภิกขเว กตฺ, ตุมहे นาม มาทิสสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตวาปิ, มยิ สามคฺคิ กโรนฺเต, มม วจัน น กริตถ,
โปรานกปณฺชิตาปิ วชฺมปุตตานัน มาตาปิตูนํ โอวาทํ สุตวา เตสฺ ชีวิตา โวโรปียมาเนสฺปิ ตํ อนตฺติกมิตวา
ปจฉา ทวีสุ ฐฏฺฐสฺส รชฺชํ การยีสฺสูติ วตวา ปุนฺทเว ทิฆาเวกฺกมารชาตํ กเถตวา
“เอวํ ภิกขเว ทิฆาเวกฺกาโร, มาตาปิตุสฺส ชีวิตา โวโรปียมาเนสฺปิ, เตสึ โอวาทํ อนตฺติกมิตวา ปจฉา พุทฺธมทตฺตสฺส ชีตรํ ลภิตวา
ทวีสุ กาสีโกสสรฐฏฺฐสฺส รชฺชํ การสิ, ตุมहेหิ ปน มม วจัน อภิโรนฺเตหิ ภาริยั กตฺนติ วตวา อิมํ คาลมาห

“ปเร จ น วิชานนฺติ   ‘มยเมตถ ยมาม เส
เย จ ตตถ วิชานนฺติ   ตโต สมนฺนติ เมธคาคติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ ปเรติ: ปณฺชิตเต ฐฺฐเปตวา ตโต อญญู ภณชนการกา ปเร นาม.

เต ตตถ สงฆมชฺเช กโกลาหลํ กโรนฺตา “มยํ ยมาม เส อูปรมาม นสฺสาม สสตุ สมิปํ มจฺจุสนฺติกํ คจฉามาติ น วิชานนฺติ.

เย จ ตตถ วิชานนฺตฺติ; เย ตตถ ปณฺชิตตา “มยํ มจฺจุสมิปํ คจฉามาติ วิชานนฺติ.

ตโต สมนฺนติ เมธคาคติ: เอวํ ทิ เต ชานนฺตา โยนิโสมนสิการุ อูปปาเทตวา เมธคานัน กุลหานัน วุปสมาย ปฏิปชฺชนติ,
อถ เตสึ ตาย ปฏิปตฺติยา เต เมธคา สมนฺนติ.

อถวา ปเร จาคติ:

ปุพฺเพ มยา “มา ภิกขเว ภณชนนฺตฺติอาทินิ วตวา โอวาทิยมานาปิ มม โอวาทสฺส อปฺปฏิคฺคหณฺเนน อมามกา ปเร นาม

“มยํ ฉนฺทาทิวเสน มิฉฉาคาหํ คเหตุวา เอตถ สงฆมชฺเช ยมามเส ภณชนาทินัน วุชฺฌมียา วายมามาติ น วิชานนฺติ.

อิทานิ ปน โยนิโส ปจฺจเวกขมานา ตตถ ตุมหากิ อนฺตเร เย ปณฺฑิตปุริสา “ปุพฺเพ มยฺ ฌนฺทาทิวเสน วายมนฺตา อโยนิโส ปฐฺวี
ปณฺนาติ วิชานนฺติ,

ตโต เตสํ สนฺติกา เต ปณฺฑิตปุริเส นิสฺสาย อิมทานิ กลฺลสงฺขาตา เมธคา สมนฺนตีติ อยเมตถ อตฺถเถติ.

คาถาปริโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขู โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติภฺนฺนุหึสูติ.

โภสมพิภวตถ.

---

๖. จุลลกาลมहाกาลวตถุ.

“สุภานุปัสสี วิหรนตุนติ อิมं ฌมมเทสนं สตถา เสตพยนครं อุปนิสสาย สีสปาวเน วิหรนโต จุลลกาลมहाกาเล อารพภ กเถสิ.

[พี่น้อง ๓ คนทำการค้าขาย]

เสตพยนครวาสิโน ทิ “จุลลกาโล มชฌิมกาโล มหากาโล จาติ ตโย ภาตโร กุญฺมพิกา.

เตสุ เชฏฐกนิญฺฐา ทิสาสู วิจริตวา ปญจหิ สกฏฺสเทหิ ภาณํ อหารนติ.

มชฌิมกาโล อากตํ วิกกีณาติ.

อถกสมิ สมเย เต อุโภปิ ภาตโร ปญจหิ สกฏฺสเทหิ นานาภาณํ คเหตุวา สาวตถิ คนฺตวา

สาวตถิยา จ เซตวานสฺส จ อนฺตเร สกฏฺยานิ โมจยิสฺส.

[มหากาลพึงธรรม แล้วล่าน้องชายไปบวช]

เตสุ มหากาโล สายณฺหสมเย มาลาคนฺธาติหตฺเถ สาวตถิวาสิโน อริยสาวเก ฌมมสฺสวานาย คจฺจนฺเต ทิสวา

“กุหิ อิม คจฺจนฺตตี ปุจฺฉิตวา ตมตถํ สุตฺวา “อหํปิ คมิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา กนิญฺฐํ อามนฺเตตฺวา

“ตาท สกญฺเฐ อุปมตฺโต โหหิ, อหํปิ ฌมมํ สโต คมิสฺสามีติ วตฺวา คนฺตวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ปริสฺปฺริยนฺเต นิสีหิ.

สตถา ตํทิวสํ ตสฺส อชฌมาสเยน อนฺพุพฺพิถํ กเถนโต ทุกฺขกฺขนฺธสฺสุตฺตาทิวเสน อนฺกปริยาเยน กามานํ อาทีนํ โอการํ

สงฺกิลเสถจ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา มหากาโล

“สพฺพํ กิร ปหาย คนฺตพฺพํ, ปฺรโลกํ คจฺจนฺตํ เนว โภคา น ญฺาตโย อนฺคจฺจนฺติ, กิ เม ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา,

มหาชเน วนฺทิตฺวา ปกฺกนฺเต, สตถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา, สตถารา “นตฺถิ เต โภจิ อปฺโลเกตฺพโพิติ วุตฺเต,

“กนิญฺฐํ เม อตฺถิ ภาณฺเตติ วตฺวา, “เตนหิ อปฺโลเกหิ นนฺติ วุตฺเต, “สาธู ภาณฺเตติ อาคนฺตวา กนิญฺฐํ เอตฺทโวจ

“ตาท อิมํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ ปฏฺฐิพฺพชาติ.”

“ตุมฺเห ปน ภาตีกาติ.

“อหํ สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

โส ตํ นานปฺปกาเรหิ ยาจิตฺวา นีวตฺเตตฺถุ อสฺกโกนฺโต “สาธู สามิ ยถาชฌมาสยํ กโรถาติ อห.

มหากาโล คนฺตวา สตถุ สนฺติเก ปพฺพชิ.

“อหํ ภาตีกํ คเหตุวาว อุปฺปพฺพชิสฺสามีติ จุลลกาโลปิ ปพฺพชิ.

[พระมหากาลบำเพ็ญโสสานิกธุดงค์]

อปรภาเค มหากาโล อุปสมปทํ ฌกิตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา สาสเน ชุรานิ ปุจฺฉิตฺวา, สตถารา ทวีสุ ชุเรสุ กถิตฺสุ,
“อหํ ฆนเต มหุลลกาลเล ปพฺพชิตฺตทา คนฺธธูร์ ปุเรตุํ น สกฺขิสฺสามิ, วิปฺสสนาธูร์ ปน ปุเรสฺสามีติ
ยาว อรหตฺตา โสสานิกธุดงค์ กถาเปตฺวา, ปฐมยามาติกกเม, สพฺเพสุ นิทฺทํ โอกกนฺเตสุ, สุสานํ คนฺตฺวา
ปจฺจูกฺกาลเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ อากจฺฉติ.

[ระเบียบของผู้อยู่ในป่าช้า]

อเถกา สุสานโคปิกา กาลี นาม ฉวทาทิกา เถรสฺส จิตฺตฺฐานญจ นิสิตฺถนฺตฺฐานญจ จงกมนฺตฺฐานญจ ทิสฺวา
“โก นุ โข อีชากจฺฉติ, ปรีคณฺทิสฺสามิ นนฺติ ปรีคณฺทิตุํ อสกโกณฺตี เอกทิวสํ สุสานกฺฎิกาย ทิปิ ชาเลตฺวา
ปุตฺตชิตฺโร อาทาย คนฺตฺวา เอกมนฺเต นิสินา มชฺฉิมยามเ เถร์ อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
“อโยโย โน ฆนเต อิมสฺมี ฐฺาเน วิหฺรตีติ อาห.

“อาม อุปาสิตฺเกติ.

“ฆนเต สุสานเ วิหฺรนฺเตหิ นาม วัตฺตํ อุกฺคณฺทิตุํ วมฺภูตฺตีติ.

เถโร “กึ ปน มยฺ ตยา กถิตฺวตฺเต วัตฺติสฺสามาติ อวตฺวา “กึ กาทุํ วมฺภูตฺตี อุปาสิตฺเกติ อาห.

“ฆนเต โสสานิกเหิ นาม สุสานเ วนฺนภาโว สุสานโคปกานํ วิหาเร มหาเถรสฺส คามโกชกฺสฺส จ กเถตุํ วมฺภูตฺตีติ.

“กึการณฺตาติ.

“กตกมฺมา โจรา สามิกเหิ ปทานุปทํ อนุพนฺธนฺตา สุสานเ ฆนฺทิกํ ฉชฺเทตฺวา ปลายนฺติ,
อถ มนุสฺสา โสสานิกานํ ปรีปนถํ กโรนฺติ,
เอเตสํ ปน กถิต, ‘มยฺ อิมสฺส ฆทฺทนฺตฺสฺส เอตฺตกนฺนาม กาลิ เอตฺถ วนฺนภาวํ ชานาม, อโจโร เอโสติ อุปทฺทวํ นิวาเรนฺติ,
ตฺสฺมา เอเตสํ กเถตุํ วมฺภูตฺตีติ.

“อถญฺญํ กึ กาทพฺพนฺติ.

“ฆนเต สุสานเ วนฺนเตน นาม อโยเยน มจฺฉมฺสปีฏฐิติลคฺุหาทีนํ วชฺเชตฺตพฺพานิ, ทิวา น นิตฺทายิตฺตพฺพํ,
อกุสฺสีเตน ฆวิตพฺพํ, อารทฺทวิริเยน อสฺสฺฐน อมายาวินา หุตฺวา กลฺยาณชฺฆาสนเ ฆวิตพฺพํ,
สาโย, สพฺเพสุ สุตฺเตสุ, วิหารโต อากนฺตพฺพํ, ปจฺจูกฺกาลเล, สพฺเพสุ อนุญฺฐิตฺเตสุเยว, วิหารํ คนฺตพฺพํ,
สเจ ฆนเต อโยโย อิมสฺมี ฐฺาเน เอว วิหฺรนฺโต ปพฺพชิตฺกิจจํ มตฺถกํ ปาเปตุํ สกฺขิสฺสตี,
สเจ มตฺสรีริ อาเนตฺวา ฉชฺเทนฺติ, กมฺพลกฺฎากาโร อาโรเปตฺวา คนฺธมาลาทีหิ สกฺกาโร กตฺวา สรีริกิจจํ กิริสฺสามิ,
โน เจ สกฺขิสฺสตี, จิตฺกํ อาโรเปตฺวา อคฺคิ ชาเลตฺวา สงฺกฺนา อากชฺฉิตฺวา พหิ ฐฺาเปตฺวา^๑ ผรฺสุนา โกฏฺฐิตฺวา
ชฺฉนฺทาชฺฉนฺทิกํ ฉินฺทิตฺวา อคฺคิมหิ ปกฺขิปิตฺวา ตฺยหํ ทสฺเสตฺวา^๒ ฆมาเปสฺสามีติ.

๑ ส. ม. ขิปิตฺวา

๒ ส. ม. “ตฺยหํ ทสฺเสตฺวาติ นตฺถิ อติเรกปเทหิ ฆวิตพฺพํ.

อด นั เถโร “สาธู ภทฺเท, เอกั ปน รูปารมมณั ทิสฺวา มยหิ กเถหิติ อาห.

สา “สาธูติ ปจฺจสโสสิ.

เถโร ยถาชฌาสนเยน สุสาเน สมณธมมึ กโรติ.

[พระจุลกาลกุ่มใจ]

จุลลกาลตเถโร ปน อุฏฺฐาย สมุฏฺฐาย ฆราวาสึ จินเตติ ปุตตทารั อนุสฺสรติ “อัย เม ภาติโก อติภาริยั กम्मึ กโรตฺติ จินเตสิ.

[พระมหากาลพิจารณาศพกุลธิดา]

อเถกา กุลธิดา ตมฺหุตตํ สมุฏฺฐิตฺเตน พยาธินา สายณฺหสมเย อมิลตา อกิลนฺตา กาลมกาสิ.

ตเมณั ญฺาตโย ทารุเตลาพฺหิ สทฺธิ สายั สุसानั เนตฺวา สุसानโคปิกาย “อิมิ ฉาเปหิติ ภตี ทตฺวา นิยฺยาเทตฺวา ปกฺกมึสุ.

สา ตสฺสา ปารุปนฺวตถึ อปนฺตฺวา ตํ มฺหุตตมตํ ปณฺีตปฺณฺีตํ สุวณฺณวณฺณํ สริรั ทิสฺวา

“อิมิ อยฺยสส ทสฺเสตฺถุ ปฏฺิรูปุ อารมมณฺนติ จินเตตฺวา คนฺตฺวา เถโร วนฺทิตฺวา

“เอวรูปิ นาม ภนฺเต อารมมณั อตฺถิ, โอลฺเกยฺยาถาติ อาห.

เถโร “สาธูติ คนฺตฺวา ปารุปนฺวตถึ นีหฺราเปตฺวา ปาทลโต ยาว เกสคฺคา โอลฺเกตฺวา

“อติปณฺีตเมตํ รูปิ สุวณฺณวณฺณํ, อคคิมหิ นั ปกฺขิปิตฺวา มหาชาลาหิ คหิตกาเล มยหิ อาโรเจยฺยาสีติ วตฺวา

สกุฏฺฐานเมว คนฺตฺวา นิสึหิ.

สา ตถา กตฺวา เถรสส อาโรเจสิ.

เถโร คนฺตฺวา โอลฺเกสิ.

ชาลา ย ปหฺภูปหฺภูฏฺฐานเ กวรคาวิ วีย สริรวณฺณํ อโหสิ.

ปาทา นมิตฺวา โอลมพิสุ.

หตฺถา ปฏฺิกุชฺชึสุ.

ลลาภู^๑ นิจฺจมมึ อโหสิ.

[พระมหากาลบรรลุประอรหัต]

เถโร “อิหิ สริรั อิทาเนว โอลฺเกนฺตานั อปฺริยนฺตีกรั ทตฺวา อิทาเนว ขยฺปฺตตํ วยฺปฺตตฺนฺติ รตฺติฏฺฐานั คนฺตฺวา

นิสึหิตฺวา ขยวยั สมปฺสสมานอ

“อนิจฺจา วต สงฺขารา

อุปฺปาทวฺยธมฺมิโน

อุปฺปชฺชิตฺวา นิจฺจณฺนติ

เตสึ วุปฺสโม สุโขติ

คาถา วตฺวา วิปสสนํ วชฺเชตฺวา สห ปฏิสสมิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

ตสฺมี อรหตฺตํ ปตฺเต, สตถา ภิกขุสงฺฆปริวฺโต จาริกญจรมานโน เสตพยนครํ คนฺตฺวา สีสฺพานํ ปาวีสฺสิ.

จุลลกาลสฺส ภริยาโย “สตถา กิร อนุปฺตโตติ สุตฺวา “อมฺหากํ สามิกํ คนฺทิสฺสามาติ เปเสตฺวา สตถารํ นิมนฺตาเปสฺสุ.

[ระเบียบบุญอาสนะสมัยพุทธกาล]

พุทฺธานํ ปน อปริจิตฺตภูฏาเน อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขนฺเตน เอเกน ภิกขุณา ปฐมตฺรํ คนฺตุํ วฏฺฏติ.

พุทฺธานํ หิ มชฺฌิมภูฏาเน อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา, ตสฺส ทกฺขินฺโต สาริปฺตตฺตเถรสฺส,
วามโต มหาโมคคฺคฺลลนตเถรสฺส, ตโต ปฏฺฐาย อุโภสุ ปสเสสุ ภิกขุสงฺฆสฺส อาสนํ ปณฺญาเปตฺพหํ โหติ.

ตสฺมา มหากาลตเถโร จีวรปารุปนภูฏาเน รุตฺวา “ตฺวํ ปุรฺโต คนฺตฺวา อาสนปณฺญตฺตี อาจิกฺขาหิตี จุลลกาลํ เปเสสิ.

[พระจุลกาลถูกหญิงจับสึก]

ตสฺส ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย เคหชนา เตน สทฺธิํ ปริหาสํ กโรนฺตา นิจาสนานิ สงฺฆตเถรโกฏฺธิยํ อตฺถรณฺติ
อุจฺจาสนานิ สงฺฆนวกโกฏฺธิยํ.

อิตรโ “มา เอวํ กโรธ, อุจฺจาสนานิ อุปริ ปณฺญาเปถ, นิจาสนานิ เหมฏฺฐาติ อาห.

อิติโย ตสฺส วจฺนํ อสุณฺนติโย วีย “ตฺวํ กิโรนฺโต วิจฺรสิ, กิ ตว อาสนานิ ปณฺญาเปตฺนํ วฏฺฏติ, ตวํ กํ อปาจุฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ,
เกน ปพฺพชาปิโตสิ, กสฺมา อิธาคโตสฺสิตี วตฺวา นิवासนปารุปนํ อจฺฉินฺทิตฺวา เสตกานิ วตฺถานิ นิวาเสตฺวา
สีเส มาลาจุมพฺภกํ รุตฺเปตฺวา “คจฺฉ ตวํ, สตถารํ อาเนหิ, มยํ อาสนานิ ปณฺญาเปสฺสามาติ ปหิณฺสิสุ.

โส นจิริ ภิกขุภาเว รุตฺวา อวสฺสิโกว อุปฺพพชิตฺวา ลชฺชิตฺุํ น ชานาติ,
ตสฺมา เตน อากปฺเปน นิราสงฺโกว คนฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา พุทฺธปฺมุขํ ภิกขุสงฺฆํ อาทาย อาคโต.

ภิกขุสงฺฆสฺส ปน ฆตฺตกิกฺจาวสาเน มหากาลสฺส ภริยาโย “อิมาหิ อตฺตโน สามิโก คหิโต, มยํปิ อมฺหากํ สามิกํ คนฺทิสฺสามาติ
จินเตตฺวา ปุนทิวสตถาย สตถารํ นิมนฺตยฺสิสุ.

[พระมหากาลก็ถูกภรรยาจับสึก]

ตทา ปน อาสนปณฺญาปนตฺถํ อญฺญู ภิกขุ อคฺมาสิ.

ตา ตสฺมี ขณฺเ อิกาสํ อลภิตฺวา พุทฺธปฺมุขํ ภิกขุสงฺฆํ นิสฺสีทาเปตฺวา ภิกฺขํ อทฺสู.

จุลลกาลสฺส ปน เทว ภริยาโย, มชฺฌิมกาลสฺส จตฺสโส, มหากาลสฺส อฏฺฐ.

ภิกขุปี ฆตฺตกิกฺจจํ กาทฺตุกามา นิสฺสีทิตฺวา ฆตฺตกิกฺจจมํกํสุ, พหิ คนฺตฺกามา อฏฺฐาย อคฺมํสุ.

สตถา ปน นิสฺสีทิตฺวา ฆตฺตกิกฺจจํ กิร.

ตสฺส ภตฺตทกฺกัจจปรีโยसानเ ตา อิตฺถิโย “ภนฺเต มหากาลโ อมฺหากํ อนุโมทณํ กตฺวา คมิสฺสตี, ตุมฺहे ปุโรโต คจฺจณฺถาตี วทิสฺสุ.

สตฺถา “สาธฺฐตี วตฺวา ปุโรโต อคฺมาสี.

คามทวารํ ปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆโ อชฺฌมาयी “กีนฺนามเตํ สตฺถารา กตํ, ญตฺวา นุ โข กตํ อุททาหุ อชานิตฺวา,
หิโย จุลลกาลสฺส ปุโรโต คตฺตดา ปพฺพชฺชนฺตราโย ชาโต, อชฺช อญฺญสฺส ปุโรโต คตฺตดา อนฺตราโย นาโหสี,
อิทานิ สตฺถา มหากาลํ นีวตฺเตตฺวา อาคโต, สีลฺวา โข ปน ภิกฺขุ อจฺจารสมฺปนฺโน, กริสฺสนฺตี นุ โข ตสฺส ปพฺพชฺชนฺตรายนฺตี.

สตฺถา เตสํ วณฺํ สุตฺวา นีวตฺติตฺวา ฐีโต “กึ กเถถ ภิกฺขเวตี ปุจฺฉี.

เต ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ.

“กึ ปน ตุมฺहे ภิกฺขเว จุลลกาลํ วย มหากาลํ สลลกฺเขถาตี.

“อาม ภนฺเต ตสฺส ทิ เทว ปชาปตีโย, อิมสฺส อญฺญ, อญฺญทึ ปริกฺขิปิตฺวา คทิตฺโต, กึ กริสฺสตี ภนฺเตตี.

[พระมหากาลเป็นผู้ไม่หวั่นไหว]

สตฺถา “มา ภิกฺขเว เอวํ อวจฺจตฺถ, จุลลกาลโ อญฺญาย สมนฺญาย สุกฺการมฺมณฺพฺโโล วิหฺรตี ปปาตตฺถฺน ฐิตฺพุพฺพลฺรูกฺขสทิสฺโส,
มยํ ปน ปุโรโต มหากาลโ อสุภานุปสฺสี วิหฺรตี ขนฺเสลปพฺพโต วย อจฺโล วาตี วตฺวา อีมา คธาโย อภาสี

“สุภานุปสฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสุ อสํวตฺ
โกชนมฺหิ อมตฺตณฺณํ	กฺุสฺตี หินฺวิริยํ
ตํ เว ปสฺหตี มาโร	วาโต รุกฺขํ พุพฺพลํ.
อสุภานุปสฺสี วิหฺรนต์	อินฺทริเยสุ สํวตฺ
โกชนมฺหิ จ มตฺตณฺณํ	สทฺธํ อารทฺธวิริยํ
ตํ เว นปฺสฺหตี มาโร	วาโต เสลฺวํ ปพฺพตฺนฺตี.

[แก้อรธ]

ตตฺถ **สุภานุปสฺสินฺตี:** สุกํ อนุปฺสฺสนตฺ. อญฺญารมฺมเณ มานสํ วิสฺสชฺเซตฺวา วิหฺรตฺนฺตี อตฺถโ.

โย ทิ ปุคฺคโล นิมิตฺตคฺคาหํ อนุพฺยณฺชนคฺคาหํ คณฺหนฺโต

“นขา โสภณฺธาตี คณฺหาตี, “องฺคฺลฺโย โสภณฺธาตี คณฺหาตี,

“หตฺถา ปาทา ชงฺฆา อुरु กฺุณฺนี อูทฺธํ ธนา คีวา โอมฺภูโร ทนฺตา มุขํ นาสา อกฺขิณี กณฺณนา ฆมฺภา ลลาภฺมํ เกสา โสภณฺธาตี คณฺหาตี,

“เกสา โสมา นขา ทนฺตา ตโจ โสภโณตี คณฺหาตี,

“วณฺโณ สุกฺโ, สณฺฐานํ สุกฺนฺตี คณฺหาตี; อยํ สุภานุปสฺสี นาม; ตํ เอวํ สุภานุปสฺสี วิหฺรนต์.

อินฺทริเยสุตี: จกฺขาทิสฺสุ ฉฺสุ อินฺทริเยสุ.

อสํวตฺนฺตี; จกฺขุทวาราทินิ อรฺกฺชนตฺ.

อมตฺตณฺณฺตี: ปรีเยสนมตฺตา ปฏิกฺคหณมตฺตา ปรีโกคมตฺตาตี อิมิสฺสา มตฺตาย อชานนฺโต โภชนมฺหิ อมตฺตณฺณํ.

อปิจ “ปัจจเวกขณมตฺตา วิสสชฺชนมตฺตาตี อิมิสสาปิ มตฺตตาย อชานนโต อมตฺตญญู.

“อิทฺ โภชนํ ฌมฺมิกํ, อิทฺ อฌมฺมิกนฺตฺติปิ อชานนตฺ.

กฐิตนฺตฺติ: กามพฺยาปาทวิหีสาวิตกฺวสฺสิกตฺตาย กฐิตํ.

หีนวิริยนฺตฺติ: นิพฺพิริยํ จตฺตฺส อิริยาปฺเภสฺส วิริยกรณฺวิริหิตํ.

ปสทฺตี: อภิภวตี อชฺโฆตฺถรตี.

วาโต รุกฺขํ ทพฺพลนฺตฺติ: พลววาโต ฉินฺนตฺถฺนุ ชาตํ ทพฺพลรุกฺขํ วิย.

“ยถา หิ โส วาโต ตสฺส รุกฺขสฺส ปุพฺผผลปฺลลวาทินิปี ปาเตติ,
ชฺุทฺทกฺสาชาปิ ภณฺชติ, มหาสาชาปิ ภณฺชติ, สมฺมฺลปิ ตํ รุกฺขํ อพฺพตฺเตตฺวา อพฺพตฺตฺมฺลํ อโรสาชํ กตฺวา คจฺจติ;
เอวเมว เอวรूपํ ปุคฺคํ อนฺโต อฺุปฺนโน กิเลสฺมาโร ปสทฺตี;
พลววาโต ทพฺพลรุกฺขสฺส ปุพฺผผลปฺลลวาทิปาตํ วิย ชฺุทฺทานุชฺุทฺทกาปตฺติอาปชฺชนปิ กโรติ,
ชฺุทฺทกฺสาชาภณฺชนํ วิย นิสฺสคฺคิยาทฺธิอาปตฺติอาปชฺชนปิ กโรติ,
มหาสาชาภณฺชนํ วิย เตรสฺสงฺฆาทิเสสาปชฺชนปิ กโรติ,
อพฺพตฺเตตฺวา อพฺพตฺตฺมฺลํ เภฏฐาสาชํ กตฺวา ปาตํ วิย ปาราชิกาปตฺติอาปชฺชนปิ กโรติ,
สฺวากฺขาตฺตฺสสนา นีหริตฺวา กติปาเหเนว คิหิภาวํ ปาเปติ;
เอวรूपํ ปุคฺคํ กิเลสฺมาโร อตฺตโน วเส วตฺเตตฺตี อตฺโถ.

อสุภานุสฺสสินฺตฺติ: ทสฺส อสุภสฺส อณฺญตฺโร อสุภํ ปสฺสนตํ, ปฏฺฏิภฺภูมฺนสิกาเร ยุตํ,
เกเส อสุภโต ปสฺสนตํ, โลเม นเช ทนฺเต ตจํ วณฺณํ สณฺฐานํ อสุภโต ปสฺสนตํ.

อินฺทฺริเยสฺสตี: ฉสฺส อินฺทฺริเยสฺส.

สฺสํวตฺตฺติ: นิमितฺตคฺคาหาทฺวิริหิตํ ปิหิตทฺวารํ.

อมตฺตญญฺตาปฏฺฏิปกฺเขน โภชนมฺหิ จ มตฺตญญู.

สทฺธนฺตฺติ: กมฺมสฺส เจว ผลสฺส จ สทฺทหนลฺกฺขณาย โลกิยสทฺธาย เจว
ตีสฺส วตฺถุสฺส อเวจฺจปฺปสาทฺสงฺฆาตฺตาย โลกุตฺตรสทฺธาย จ สมฺนนาคตํ.

อารทฺทวิริยนฺตฺติ: ปคฺคหิตวิริยํ ปริปฺญณฺวิริยํ.

ตํ เวติ: ตํ เอวรूपํ ปุคฺคํ.

“ยถา ทพฺพลวาโต สณฺิกํ ปหฺรณฺโต เอกขณํ เสลํ จาเลตฺตํ น สกฺโกติ;
ตถา อพฺพนฺตฺเร อฺุปฺชชฺมาโนปี ทพฺพลกิเลสฺมาโร นปฺปสทฺตี โขภฺเตตฺตํ กมฺเปตฺตํ, จาเลตฺตํ น สกฺโกตฺตีติ อตฺโถ.

[พระมหากาลเหาะหนึกรรยา]

ตาปี โข ตสฺส ปุราณหุติยิกา เถร์ ปริวารेतฺวา “ตฺวํ กํ อापฺจฉิตฺวา ปพฺพชิตฺ, อิทานิ คิหิ ภาวสฺสสิ น ภาวสฺสสิตฺวาทีนํ วตฺวา
กาสายานิ นีหริตฺกามา อเหสุ.

เถโร ตาสํ อาการํ สลลฺกเขตฺวา นิสินฺนาสนา วุฏฺฐาย อิทธิยา อุปฺปิตฺวา กุฎฺฐาคารกณฺณิกํ ภาวสฺสสิตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา,
สฺตถฺริ คธา ปรีโยสาเปเนเตเยว, สฺตถฺ สุวณฺณวณฺณํ สรริ อภิตถฺวณฺโต โอตฺริตฺวา ตถาคตฺสฺส ปาเท วนฺทิ.

คธาปรีโยसाने สมฺปตฺตภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทีสุ ปติภฺฐุทีสุติ.

จุลลกาลมहाกาลวตฺถ.

---

๗. เทวทูตตฤ.

“อนิกกสาโวติ อิมั ฌมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต ราชคเห เทวทูตตฤส คนธารกาสาเวลลภา อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรแสดงธรรมแก่ชาวกรุงราชคฤห์]

เอกสมิ ธิ สมเย เทว อคคสาวกา ปญจสเต ปญจสเต อตตโน ปริวารเ อาทาย สตุถาริ อาปุจจิตวา เขตวเนโต ราชคหิ อคัมสุ.

ราชคหาลิโน เทวปิ ตโยปิ พหุปี เอกโต หุตวา อาคนตุกทานิ อหิสู.

อเถกทิวสสิ อายสฺมา สารีปุตโต อนูโมทนํ กโรนโต

“อุปาสภา

- เอโก สยํ ทานํ เทติ ปริ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทํ ลภติ โน ปริวารสมปทํ.
- เอโก ปริ สมาทเปติ สยํ น เทติ, (โส) นิพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปทํ ลภติ, โน โภคสมปทํ.
- เอโก สยปี น เทติ ปริปี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน กลยชิกมตตปี กุจฉิปุริ น ลภติ อนาโถ โหติ นิปฺปจโย.
- เอโก สยปี เทติ ปริปี สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตภูฏาเน อตตถาวสเตปี อตตถาวสเสปี อตตถาวสเสปี โภคสมปทญฺเจว ปริวารสมปทญฺจ ลภติ.

าติ เอว ฌมมํ เทเสสิ.

[นิมนต์ภิกษุพันรูป รั้งภัตตาหาร]

ตเมโก ปณฺชิตปุริโส สุตวา “อจฺจริยา วต โภ ฌมมเทสนา, สุขการณํ กถิตํ,

มยา อิมาสํ ทวินนํ สมปตฺตินํ นิปฺพาพนกมมํ กาคฺตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตวา “ภนฺเต เสว มยหิ ภิกฺขุ คณฺหาติ เถริ นิมนฺเตสิ.

“กิตฺตเกหิ เต ภิกฺขุหิ อตฺถโถ อุปาสภาติ.

“กิตฺตกา ปน โว ภนฺเต ปริวาราทิ.

“สพฺพสมตฺตา อุปาสภาติ.

“สพฺเพหิ สทธีเยว ภิกฺขุ คณฺหาติ.

เถโร อธิวาเสสิ.

[ชวนชาวบ้านถวายภัตตาหาร]

อุปาโสโก นครวิธียิ จรณโต “อมฺมตฺตา มยา ภิกฺขุสทฺสสํ นิมนฺติตํ, ตุมฺเห กิตฺตกานํ ภิกฺขุณํ ภิกฺขุ ทาคฺตุํ สกฺขิสฺสถ,

ตุมฺเห กิตฺตกานนฺติ สมาทเปติ.

มนุสสา อตตโน อตตโน ปิโหนกนิยามน “มยฺ ทสนนํ ทสสาม, มยฺ วิสตียา มยฺ สตสสาตี อาหํสุ.

อุปาสโก “เตนที เอกสมึ ฐาเน สมากมํ กตวา เอกโตว ปจิสสาม, สพเพ เตลตลตณฺหุลสปีผาณิตาทีนิ สมหาธาตี
เอกสมึ ฐาเน สมหาธาเปลี.

อถสส เอโก กุญฺมพีโก สตสทสคชนกํ คนธารกาสาवตถํ ทตวา

“สเจ เต ทานวญฺญํ นปปโหตี, อิทํ วิสสชเชตวา ยทუნํ ตํ ปุเรยยาสิ, สเจ ปโหตี, ยสส อิจฺฉสิ ตสส ภิกฺขุโน ทเพยยาสิตี อาห.

ตทา ตสส สพฺพํ ทานวญฺญํ ปโหสิ, กิลฺลิจิ อุนนนาม นาโหสิ.

โส มนุสเส ปุจฺฉิ “อิทํ อนุคฆกาสาวิ เอเกน กุญฺมพีเกน เอวํ นาม วตวา ทินนํ, ทานวญฺญํ อตีเรกํ ชาตํ, กสสิทํ เทมาตี.

[ถวายภัตตาหารตั้งแสนแก่พระเทวทัต]

เอกจฺเจ “สารีปุตฺตตเถรสสาตี อาหํสุ.

เอกจฺเจ “เถโร สสสปริปากสมเย อาคนตวา คมนสิโล,

เทวทูโต อุมหากํ มงฺคลามงฺคเลสฺสุ สหาโย อุทกมณฺโฑ วิย นิจฺจํ ปติภฺนฺนฺโต, ตสส ตํ เทมาตี อาหํสุ.

สมพฺพทิกาย กถายปี, “เทวทูตสส ทาทพฺพนฺตี วตฺตาโร พุทฺตรา อเหตุ.

อถ นํ เทวทูตสส อหํสุ.

[เทวทัตนุ่งห่มผ้าไม่สมควรแก่ตน]

โส ตํ ฉินฺทิตวา สิพฺพิตวา รชิตวา นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรตี.

มนุสสา ตํ ทิสฺวา “นยิทํ เทวทูตสส อนุจฺฉวิกํ, สารีปุตฺตตเถรสส อนุจฺฉวิกํ,

เทวทูโต อตตโน อนุจฺฉวิกํ นิวาเสตวา ปารุปีตวา วิจฺรตีตี วทิสฺสุ.

อเถโก ทิสฺวาสิโก ภิกฺขุ ราชคหา สาวตถึ คนฺตวา สตถารํ วนฺทิตวา กตปฺภิสฺนถาโร

สตถารา ทวินนํ อคคสาวกานํ ฆาสุวิหารํ ปุจฺฉิตฺวา อาทิตฺวา ปุญฺญาย สพฺพํ ตํ ปวตตี อาโรเจสิ.

สตถา “น โข ภิกฺขุ อิทาเนว โส อตตโน อนุจฺฉวิกํ วตถํ ชาเรตี, ปุพฺเพปิ ชาเรสิเยวาตี วตวา อตีตํ อาหริ

[ครั้งก่อน เทวทัตเป็นนายพรานข้าง]

อตีเต, พาราณสิยํ พุทฺทมตเต รชชํ กาเรนเต, พาราณสิวาสี เอโก หตถิมารโก หตถึ มาเรตวา

ทนฺเต จ ตเจ จ อนุตานิ จ ฆนมนฺสยจ อาหริตวา วิกฺกีนฺนโต ชีวิตํ กปฺเปลี.

อเถกสมึ อรณฺเญ อนนฺกสทสสา หตถึ โคจฺรํ คเหตุวา คจฺฉนฺตา ปจฺเจกพุทฺเธ ทิสฺวา

ตโต ปุญฺญาย คจฺฉนฺนา คมนาคมนกาเล ชนฺนุเกหิ นิปตฺติวา วนฺทิตวา ปกฺกมฺนตี.

เอกทิวส์ หตถิมารโก ตํ กิริยํ ทิสวา

“อหํ อิมํ กิจเจเนน มาเรมิ, อิมํ จ คมนาคมนกาเล ปจเจกพุทเธ วนฺหนติ, กิณฺนุ โข ทิสวา วนฺหนตีติ จินฺเตนโต

“กาสาวันติ สลลฺกเขตฺวา “มยาปิ อิทานิ กาสาวํ ลพฺฐํ วุณฺณตีติ จินฺเตตฺวา,

เอกสฺส ปจเจกพุทฺธสฺส ชาตสฺสรํ โอรุยฺห นหายนฺตสฺส ตีเร ฐูปิเตสฺส กาสาเวสฺส จิวํ เถเนตฺวา

เตสํ หตถีนํ คมนาคมนมคฺเค สตตี คเหตฺวา สสีสํ ปารูปิตฺวา นิสีหติ.

หตถี ตํ ทิสวา “ปจเจกพุทฺโธติ สณฺญาय วนฺทิตฺวา ปกฺกมฺนติ.

โส เตสํ สพุพฺพจฺฉโต คจฺฉนฺตํ สตติยา ปหริตฺวา มาเรตฺวา ทนฺดาทีนํ คเหตฺวา เสสํ ภูมิมิ นิชฺฉินฺทิตฺวา คจฺฉนฺติ.

อปรภาเค โพรสิตฺโต หตถโยนิยํ ปฏิสนฺธี คเหตฺวา หตถิเชฏฺฐโก ยฺยูปติ อโหสิ.

ตทาปิ โส ตเถว กโรติ.

มหาปุริโส อตฺตโน ปริสาय ปริหานี ญตฺวา “กุหิ อิมํ หตถี คตา มนฺทา ซาตาติ ปุจฺฉิตฺวา, “น ซานาม สามีติ วุตฺเต, “กุหิ”

คจฺฉนฺตา มํ อนาปุจฺฉา น คมิสฺสนฺติ, ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพนฺติ จินฺเตตฺวา

“เอกสฺมี ฐาเน กาสาวํ ปารูปิตฺวา นิสินฺนสฺส สนฺติกา ปริปนฺเถน ภาวิตพฺพนฺติ ปริสงฺกิตฺวา

ตํ ปริคฺคณฺหิตุํ สพุเพ หตถี ปุโรโต เปเสตฺวา สยํ ปจฺฉโต วิลมพฺมาโน อาคจฺฉนฺติ.

โส, เสสหตถีสฺส วนฺทิตฺวา คเตสฺ, มหาปุริสํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสวา จิวํ สหริตฺวา สตตี วิสฺสชฺชติ.

มหาปุริโส สตี อุกฺกุฏฺเปตฺวา อาคจฺฉนฺโต ปจฺฉโต ปฏิกฺกมิตฺวา สตตี วณฺเจสิ.

อถ นํ “อิมินา เม หตถี นาสิตาติ คณฺหิตุํ ปกฺกขฺนฺทิ.

อิตรโ อเกํ รุกฺขํ ปุโรโต กตฺวา นิสฺยิ.

อถ นํ รุกฺเขน สทฺธิ โสณฺทาย ปริกฺขิปิตฺวา “คเหตฺวา ภูมิมิ โปเถสฺสามีติ เตน นีหริตฺวา ทสฺสิตํ กาสาวํ ทิสวา

“สจฺหา อิมสฺมี ทฺสฺสิสฺสามิ, อนเกสฺสเสสฺส เม พุทฺธปจเจกพุทฺธชฺฉินฺนสฺสเวสฺส ลชฺชา นาม ภินฺนา ภาวิสฺสตีติ อธิวาเสตฺวา

“ตยา เม เอตฺตกา ญฺาตกา นาสิตาติ ปุจฺฉิ.

“อาม สามีติ.

“กสฺมา เอวํ ภาริยํ กมฺมํ อกาสิ,

อตฺตโน อนนฺจจฺฉวิกํ วีตฺราคานํ อนนฺจจฺฉวิกํ วตถํ ปริทฺทิตฺวา เอวรูปํ ปาปกมฺมํ กโรนฺเตน ภาริยํ ตยา กตฺนฺติ.

เอวณฺจ ปน วตฺวา อุตฺตรีปิ นิคฺคณฺหนฺโต

“อนิกฺกสาโว กาสาวํ

โย วตถํ ปริทฺทเสสฺสติ

อเปโต ทมฺสจฺเจน

น โส กาสาวมฺรหฺติ

โย จ วนฺตกสฺสาวสฺส

สีเลสฺส สฺสสมาหิโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหตีตี

คาถา^๑ วตวา “อญตตณเต กตณตี วตวา ตัง วิสสชเชสิ.

[ของดียอมควรแก่คนดี หากควรแก่คนชั่วไม่]

สตา อิมม ฌมมเทสน อหริตวา “ตทา หตถิมารโก เทวทศโต อโหสิ, ตสส นิคคหโก หตถินาโค อหเมวาติ
ชาตัง สโมธานตวา “น โข ภิกขุ อิทาเนว, ปุพเพปิ เทวทศโต อตตโน อนนุจฉวิกัง วตถัง ชาเรสิเยวาติ วตวา
อิมมา คาถา อภาสิ

“อนิกกสาโว กาสาวัง

โย วตถัง ปริทเสสตี

อุเบโต ทมสจเจน

น โส กาสาวมรหตี

โย จ วนตกสาวสส

สีเลสุ สุตมาหิตโต

อุเบโต ทมสจเจน

ส เว กาสาวมรหตีตี

ฉททนต์ชาตเคนาปิ อยมตโถ ที่เปตพโพติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อนิกกสาโวัตติ: กามราคาทีหิ กสาเวหิ สกสาโว.

ปริทเสสตีตี: นิवासนปารูปนตถรณวเสน ปริภุชชีสตี.

“ปริทสิสตีตีปิ ปาโฐ.

อุเบโต ทมสจเจนาตี: อินทริยทมเนน เจว ปรมตถสจจปภิกขเณน จ วจีสจเจน อุเบโต.

“วิยตุตตี อตโถ.

น โสตี: โส เอวรูปุ ปุคคโล กาสาวัง ปริทหิตุ นารหตี.

วณตกสาวสสตี: จตุหิ มคเคหิ วณตกสาโว ฉททิตกสาโว ปหีนกสาโว อสส.

สีเลสุตี: จตุสุ ปาสิสุทิสสีเลสุ.

สุตมาหิตตี: สุตสุ สุตมาหิต สุตสุ สุตโต.

อุเบโตตี: อินทริยทมเนน เจว วุตตปกาเรน จ วจีสจเจน อุเบโต.

ส เวตี: โส เอวรูปุ ปุคคโล ตัง กาสาววตถัง อรหตีตี.

คาถาปริโยसानเน โส ทิสาวาสีโก ภิกขุ โสตาปนโน ชาโต.

๑ ขุ. ชา. พุ. ๒๓/๘๓. ตพฐฎกถา. ๓/๒๖๑.

๒ คาถาตี ยุตตตร.

อณญปิ พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีส.

เทสนา มหาชนสูส สาทฎิกา อโหสีติ.

เทวทูตตฤ.

---

๘. สลยชยวตถุ.

“อสาเร สารมตโนติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวฬุวเน วิหรนโต ทวีหิ^๑ อคคสาวเกหิ นิเวหิตั สลยชยสส อนาคนัน อารพก กเถสิ.

ตตรายั อนุปุปพิกาถา

[พระศาสดาได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า ๒๓ พระองค์]

อมหากั หิ สตถา อีโต กปปสตสทสสาธิกานัน จตุนัน อสงเขยยานัน มตถเก

อมรวตตินคเร สุมะโร นาม พราหมณกุมารโ หุตวา สพพิลิปพานิ^๒ นิปนตตี ปตโต^๓

มาตาปิตูน อจเจเนน อนนโกภิสงขยั ฌนั ปริจจชิตวา อสิปปพพชั ปพพิชิตวา หิมวเนเต วสนโต –

ถานาภินญาโย นิพพตเตตวา อากาเสน คจจณโต

ทีปงกรทสพลสส สุตสสนวิหารโต อมรวตตินคร^๔ ปวิสนตถาย มคคั สโรธิมานัน ทิสวา สยปี เอกัง ปเทสั คเหตุวา,

ตสมิ อนิญฐิตะเยว^๕, อากตสส สตถุโน อตตทานัน เสตุ กตวา อชินิจมม กลเล^๖ อตถริตวา

“สตถา สสาวกสงฆเ กลลัน อนกกมิตวา มัง อกกมนโต คจจตุติ นิปนโน^๗”

สตถารา ทิสวาว “พุทฺธงฺกุโร เอส อนาคเต, กปปสตสทสสาธิกานัน จตุนัน อสงเขยยานัน ปริโยसानเน โคตโม นาม พุทฺโธ ภวิสสตีติ พยาโกโต –

ตสส สตถุโน อปรภาเค “โกณถณโณ สุมงคโล สุมโน เรวโต สโรทโต อโนมทสสี ปทุมโม นารโท ปทุมุตตโร สุมะโร สุชาโต

ปิยทสสี อตถทสสี ฌมมทสสี สิหุตโต ติสโส ปุสโส วิปสสี สีชี เวสสภู กกุสนโธ โภนาคนโน กสสโป จาติ โลกั อโภาเสตวา อุป

ปนนานัน อิมะสิปี เตวีสติยา พุทฺธานัน สนติเก ลทพพยากรโณ –

“ทส ปารมมโย ทส อุปปารมมโย ทส ปรมตถปารมมโยติ สมตีสปารมมโย ปุเรตวา

เวสสนตรตถาเว ฐิตโต สตตถกขตตุ ปฐวีกมปนนานิ มหาทานานิ ทตวา ปุตตทารั ปริจจชิตวา

อายุปริโยसानเน ตุสสิตปุเร นิพพตติตวา ตตถ ยาวตายุกั ฐตวา

ทสสทสจกกวาพเทวตาทิ สนนิปตติตวา –

“กาโลยเนเต มหาวีร

สเทวกั ตารยโนโต

อุปปชช มาตุกัจฉิยั

พชฉสสุ อมตัง ปทนต์

๑ ส. ม. ย. ทวีหิตี นตถิ.

๒ ส. ม. ย. สพพิลิปเปสุ.

๓ ส. ม. ย. ปตวา.

๔ ส. ย. รมมวตตินคร. ม. รมมวตตินคเร.

๕ ส. ม. ย. อโธธิตะเยว.

๖ ม. กลเล อชินิจมม. ส. ย. อชินิจมมนตติ นตถิ.

๗ ส. ม. ย. เอตถนตเร ตนต์ ทิสสติ.

วุตเต ปณจ มหาวิโลกนานิ วิโลเกตวา ตโต จูโต สกยราชกุเล ปฏิสันธี คเหตุวา ตตถ มหาสมปตติยา ปริจารียามาโน
อนุกกเมน ภทรโยพพณํ ปตวา ติณณํ อุตุนํ อนุกจฉวิเกสุ ตีสู ปาสาเทสุ เทวโลกสิรี วีย รชชสิรี อนุกวานโต –

[ทรงเห็นเทวทูตแล้วเสด็จบรรพชา]

อุยยานกีฬาย คมนสมเม อนุกกเมน ชินณพยาธิมตสงขาเต ตโย เทวทูเต ทิสวา สยชาตส์เวโค นีวตติตวา
จตุตถวาเร ปพพชิตํ ทิสวา “สาธู ปพพชชาติ ปพพชชาย รุจี อุปปาเทตวา อุยยานํ คนตวา ตตถ ทิวส์ เขเปตวา
มงคโลปภขรณตีเร นิสินโน กปปกเวส์ คเหตุวา อากเตน วิสสุกมมุนา เทวปุตเตน อลงกตปฏิยโต –

ราหุลกุมารสส ชาตสาสนํ สุตวา ปุตตสิเนสส พลลภาวํ ญตวา
“ยาว อิทํ พนธนํ น พนธติ ตาวเทว ฉินทิสสามีตี จินเตตวา สายํ นครํ ปวิสโนโต –

“นิพพุตา นูน สา มาตา   นิพพุโต นูน โส ปิตา
นิพพุตา นูน สา นารี   ยสสายํ อิทิสो ปตีติ

กิสาคอตมียา นาม ปิตุจฉาธิตาย ภาสิตํ อิมํ คาลํ สุตวา “อหํ อิมาย นิพพุตปทํ สาวีโตตี คิวโต มุตตาทหารํ โอมุญจิตวา
ตสสา เปเสตวา อตตโน ภาวํ ปวิสิตวา สิริสยเน นิสินโน นิตุหุคตทานํ นาฏกิตถีนํ วิปการํ ทิสวา นิพพินนทโย
ฉนํ อุกฐาเปตวา กนถกํ อาหาราเปตวา กนถกํ อารุยห ฉนุสหาโย –

ทสสทสจกกวาพเทวตาหิ ปริวุโต
มหาภินิกขมนํ นิกขมิตวา อโนมานทีตีเร ปพพชิตวา อนุกกเมน ราชคหํ คนตวา ตตถ ปินชทาย จริตวา
ปณทวปพพตปพภาเร นิสินโน มคธรรณญา รชเชน นิมนตียมานโน ตํ ปฏิกขิปิตวา สพพญญุตํ ปตวา
อตตโน วิชิตํ อากมนตถาย เตน คหิตปฏิลโย อาสารญจ อุททกญจ อุปสงกมิตวา เตสํ สนติเก อธิคตวิเสสํ อนลงกริตวา
ฉพพสสานิ มหาปธานํ ปทหิตวา –

[ทรงบรรลूसัพพัญญุตญาณ แล้วทรงแสดงธรรม]

วิสาขปุณณมีทิวเส ปาโตว สุชทาย ทินนํ ปายาสํ ปริภุชชิตวา เนรยชราย นทียา สุวณณปาตี ปวาเหตุวา
เนรยชราย นทียา तीरे महान्सणे नानासमापत्तीहि तिवसाकं विदिनामेतवा सायणस्मये सोत्थियेन तिनं तिणं कहेतवा
กาफेन नाकराचन ओहितकुणे पोथिमन्थं आरुयह तिणानि सनरितवा –

“น ตาวิมํ ปลลงกํ ภินทิสสามิ ยาว เม อนูปาทาย आसवेहि जित्तं न विमज्जिस्सत्ति प्पिणญं กตवा
पुरतथाग्निं निसीत्तवा, सुरिये अन्तदग्निमेतेव, मारुत्तं विमित्ता
पुम्मयामे पुपพेनियाสญาณं मชฉิมयामे จตุปปาตญาณं ปตวา ปจฉิมยามาวसाने पज्जयाकारे ण्णानं ओताเรत्ता
อรुณुकคเมน ทสพลจตุเวสารชชาทิสพพคุณปฏิมณตตี สพพญญุตญาณं ปฏิวิชฉิตวา –

สตตสตตาทํ โพธิมณเต วิदिनामेतवा อุกฐमे สตตาทे ओपालनीकरणे นิสินโน
ธम्मकम्मिस्तापज्जवेกขणेन ओโปस्सुकกत् ओปาชชमानो
ทสสทสสมहाพรหมปริวารेणสम्मपति พรหมणा आयोजितธम्मเทสนे –

พุทธจกขุณา โลกั โอลเกตวา พรหมโน อชฌเมสนั อธิวาเสตวา
“กสส นุ โข อหั ปฐมัม ฌมมึ เทเสยยนติ โอลเกนโต อาพารุททกานัน กาลกตถาวั ญุตวา
ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน พหุการตัม อนุสสริตวา อญญายาสนา กาสีปุริ คจฉนโต
อนตรามคเค อุปเกน อาชีวเกน สหธิ มนเตตวา –

อาสาฬหปุณณมีทิวเส อสิปตเน มิคทาเย ปลยจวคคิยานัน ภิกขุณัน วสนญญานัน ปตวา
เต อนนุจฉวิเกน สมุทาจारेณ สมุทาจเรณเต สยญาเปตวา
อญญาโกณทญญูปปุเม อญญารสพรหมโกฏิโย อมตปานัน ปาเยนโต ฌมมจกั ปวตเตตวา ปวตติตปวธมมจกโก –

ปลยจมิยัม ปกขสส สหเพปิ เต ภิกขุ อรหตเต ปติญญาเปตวา
ตัมทิวสเมว ยสสส กุลปุตตสส อุปนิสสยสมปตตี ทิสวา
ตัม รตติภาเค นิพพินทิตวา เคหัม ปหาย นิภขมนตัม “เอหิ ยสาติ ปกโกสิตวา
ตสมึเยว รตติภาเค โสตาปตติมลัม ปาเปตวา ปุนทิวเส อรหตตัม ปาเปตวา
อปรเปปิ ตสส สหายเก จตุปลยญาสชน เอหิภิกขุพพพชชาย ปพพาเซตวา อรหตตัม ปาเปสิ.

[ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา]

เอวํ โลกเ เอกสญญิยา อรหนเตสุ ชาเตสุ วุตถวสฺโส ปวาเรตวา “จรถ ภิกขเว จาริกนติ สญญิภิกขุ ทิสาสู เปเสตวา
สยัม อรุเวลัม คจฉนโต อนตรามคเค กปปาสิกวนสนนเท ตีสชน ฆททวคคิกุมาระ วิเนสิ.

เตสุ สหพปจฉิมโก โสตาปนโน สหพุตตโม อนาคามี อโหสิ.

เตปิ สหเพ เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา ทิสาสู เปเสตวา สยัม อรุเวลัม คนตวา อชฌมุตตามานิ ปาฎิหาริยสทสสานิ ทสเสตวา
อรุเวลกสสปาทย สทสสชฉิลปริวาระ เตภาทิกชฉิเล วิเนตวา เอหิภิกขุภาเวเนว ปพพาเซตวา คยาสิเส นิสีทาเปตวา
อาทิตตปริยายเทสนาย อรหตเต ปติญญาเปตวา เตน อรหนตสทสเสน ปริวุโต
“พิมพิสารธโย ทินันัน ปฎิญญัน โมเจสสามิติ ราชคชนครูปจาเร ลญญินนุยยานัน คนตวา
“สตถา กิร อาคโตติ สุตวา ทวาทสนนุเตหิ พราหมณคหปติเกหิ สหธิ อาคตสส ธญโย มธูธมมกถัม กเกนโต
ราชานัน เอกาทสสิ นนุเตหิ สหธิ โสตาปตติมเล ปติญญาเปตวา เอกัน นนุตัม สรเณสุ ปติญญาเปตวา
ปุนทิวเส สกเกน เทวธญญา มาณวถวณณัน คเหตุวา อภิตถุตคฺเณ ราชคชนครัม ปวิสิตวา ราชนิเวสเน กตภตตักิจโจ
เวพูนารามัน ปฎิคคเหตุวา ตตเถว วาสัม กปเปสิ.

ตตถ นัน สาริปุตตโมคคัลลانا อุปสงกมัสสุ.

ตตธรายัน อนุปุพพิทถา

[ประวัติพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ]

อนุปปนเนยเว ทิ พุทเธ ราชคหโต อวิทุเร “อุปติสสคาโม จ โกลิตคาโม จาติ เทว พราหมณคามา อเหตุสิ.

เตสฺ อุปติสฺสคามे สารिया नाम पुराह्मण्या कपुगस्स पट्टिगुत्तित्तवसेये

โกलित्ตะคามे โมคคัลลिया नाम पुराह्मण्यापि कपुगे पट्टिगुत्तहि.

तानि गिर तेवपि कुलानि यव सत्तमा कुलपिवग्गुणा आपत्तपप्पित्तसहायकानेव.

तासं त्विनन्धि ऐकत्तवसेये कपुगपरिवारं ओत्तु.

ता ओत्तुपि तस्समाज्जयेन पुत्ते विद्यासु.

नामककण्ठवत्तवसे सरिया पुराह्मण्या पुत्तस्स उपतिस्सकामे खेग्गुत्तुकुलस्स पुत्तत्तत्ता “उपतिस्सित्ति नाम ओत्तु.

อิตรสฺส โกลิตฺตะคามे เขग्गุत्तुकุลस्स ปุत्ตत्ตत्ता “โกลิตฺตติ नाम โอทฺตु.

เต ओत्तुपि วุत्तุมินนวย สพพิปปานัน ปาริ อคัมมสุ.

उपतिस्समान्वस्स किण्हत्तथा नत्ति वा उययानं वा कमनकाले पल्लज सुवण्णस्सिविगतानि परिवारानि โหนत्ति

โกलิต्तमान्वस्स पल्लज อาชณญุत्तธานि.

เทวปิ ชนฯ พลจพลจมาวสตปวิวารฯ โหนติ.

ราชคเเห จ อนุสํวจฺจเร ติรคคสมมุโห नाम โหติ.

เตสํ ท्वินन्धि ऐकगुत्तानेयेव मल्लजातिमल्लं पणฺชนत्ति.

เทวปิ ऐกत्ตวา นิสิตฺตวา สมมุโข ปสฺสนตฺตา หลิตฺตพพฺพุत्ताने หสนฺติ สํเวคฺกุตฺตाने สํเวคํ อาปชฺชนत्ति

ทหายํ ทาตุํ ยุตฺตกุตฺตाने ทหายํ เทนฺติ.

เตสํ อิมินฯ นยฺยาเมน ऐกत्ตวสํ สมมุโข ปสฺสนตฺตानํ, ปริปากคตตฺตา ญานฺตสฺส

ปุริมत्ตวเสสุ วยฺย หลิตฺตพพฺพุत्ตाने ทาโส वा สํเวคฺกุตฺตाने สํเวคฺโค वा ทายํ ทาตุํ ยุตฺตกุตฺตाने ทายํ वा นาโหสิ.

เทว ปน ชนฯ ऐवं จินฺตयेत्तु “กี ऐत्तถ ओล्लเกत्तพพํ อत्तถ, สพเพปิमे, อปปत्เต वेस्सเสเต, อปणฺณตฺตีกภาवं คมिस्सนฺติ,

อมहेहि ปน ऐกํ โมกขธम्मं ปรีเยสิตุํ วัग्गุत्तิต्ति อารम्मณํ คहेत्तวา นิสิตฺตु.

त्तโต โกลิตฺโต อุปติस्सํ อาห “สมฺม อุปติस्स ต्वํ न ओणฺญेसु त्ववसेसु वยฺย ฆग्गुत्तูปภฺพุत्तु, อิทานि อนत्तมนธาत्तुโกสิ,

กิงฺเต สลลกขิตฺตन्ति.

โส อาห “สมฺม โกลิตฺ ‘ऐत्เตสํ ओल्लกเน साโร नत्ति, นีรत्तถเกตํ, อत्तโน โมกขธम्मं คเวสิตุํ วัग्गุत्तิต्ति

อิทํ จินฺตยนฺโต นิสินฺนอมฺหิ, ต्वํ ปน กस्सมา อนत्तมนโณสิตี.

โสปิ ตเถวาท.

อถสฺส อत्तนา สทฺธี ऐกชฺชมาสยตํ ญุตฺวา อุปติสฺโส อาห “สมฺม อมหากํ อุกฺกิงฺนินฺधि สุจินฺตित्तํ, โมกขธम्मं ปน คเวสิตุํ วัग्गุत्ติ,

คเวสนฺเตहि नाम ऐกํ ปพพชฺชํ ลทฺฐํ วัग्गุत्ติ, กสฺส สนฺติเก ปพพชฺชามาตี.

[สองสหายทำกตีกากัน]

เตน โข ปน สมเยน สลยชโย ปริพพาชโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา ปริพพาชกปริสาย สหุธิ.

เต “ตสส สนติเก ปพพชิสสามาติ ปณจมาณวกสถานิ “สิวิกาโย จ รเถ จ คเหตุวา คจจณชาติ อุโยเขตวา
ปณจหิ มาณวกสเทหิ สหุธิ สลยชยสส สนติเก ปพพชิสสุ.

เตสํ ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย สลยชโย อติเรกลาภคคยสคคปตโต อโหสิ.

เต กติปาเหเนว สพพํ สลยชยสส สมยํ ปริคคณหิตวา “อาจริย ตุมหากํ ชานนสมโย เอตตโกว, อุทาทุ อุตตริปิ อตถิติ ปุจจิสสุ.

“เอตตโกว, สพพํ ตุมเหหิ ญาตุนตี วุตเต, เต จินตยิสสุ “เอวํ สตี, อิมสส สนติเก พรหมจริยวาโส นิรตถโก,
มยํ โมกขธมมํ คเวสิตํ นิกขนตา, โส อิมสส สนติเก อุปปาเทตํ น สกกา, มหา โข ปน ชมพุทโธ,
คามนิคมชนปทราชธานีโย จรณา อทธา โมกขธมมเทสํ กณจิจิ อาจริยํ ลภิสสามาติ.

ตโต ปฏฐาย ยตถ “ยตถ ปณชิตา สมณพราหมณา สนตตีติ วทนต์ติ ตตถ ตตถ คนตวา สากจจํ กโรนตี.

เตหิ ปุจจูปณห์ อญญเญ กเถตํ น สกโกนตี, เต ปน เตสํ ปณห์ วิสสชเชนตี.

เอวํ สกกลชมพุทโธ ปริคคณหิตวา นินตตีตวา สกฏฐานเมว อาคนตวา
“สมม โกลิต อมเหสุ ‘โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ, โส อาโรเจตติ กติกํ อกํสุ.

เอวํ เตสุ กติกํ กตวา วิหรนเตสุ, สตถา วุตตานุกกเมน ราชคเห ปตวา เวพูนํ ปฏิกคเหตุวา เวพูนเ วิหริตี.

ตทา “จรถ ภิกขเว จาริกํ พหุชนหิตายาติ รตนตตยคณุปกาสนตถํ
อุโยชิตานํ เอกสฏฐิยา อรหนตานิ อนนเร ปณจวคคิยานํ อพณนเร อสสชิตเถโร ปฏินินตตีตวา ราชคเห อาคโต
ปุนทิวเส ปาโตว ปตตจิวรมาทาย ราชคเห ปินทาย ปาวิสี.

ตสมิ สมเย อุปตีสสปริพพาชโก ปาโตว ฆตตกิจจํ กตวา ปริพพาชการามํ คจจณโต เถรํ ทิสวา จินเตสิ
“มยา เอวรูโป นาม ปพพชิตो น ทิฏฐูปุพโพเยว,
เย โลเก อรหนโต วา อรहतตมคคํ วา สમાปนนา, อยํ เตสํ ภิกขุ อญญตโร,
ยณนูนานํ อิมํ ภิกขุํ อุปสงกमितวา ปุจเจยยํ ‘กสิ ตวํ อาวุโส อุททิสส ปพพชิตो, โโก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิ - อิติ.

อถสส เอตทโหสิ “อกาโล โข อิมํ ภิกขุํ ปณห์ ปุจจิตุํ, อนนตรมรํ ปวิฏฐุ ปินทาย จรติ,
ยณนูนานํ อิมํ ภิกขุํ ปิฏฐิตโต ปิฏฐิตโต อนุนพนเรยยํ, อตถิเกหิ อุปญาตํ มคคณตี.

โส เถรํ ลททปณทปาตํ อญญตโร โอกาสํ คจจณตํ ทิสวา นิสิติตุกามตลยจสส ญุตวา อตตโน ปริพพาชกปัฐกํ ปณญาเปตวา อทาสี.

ฆตตกิจจปริโยसानेปิสส อตตโน กุณทิกาย อุทกํ อทาสี.

เอวํ อาจริยวตตํ กตวา กตฆตตกิจเจเน เถเรน สหุธิ มจรุปฐิสนถารํ กตวา เอวมาท
“วิปสนนนานิ โข เต อาวุโส อินทริยานิ, ปริสสุทโธ ฉวิวณโณ ปริโยทาโต, กสิ ตวํ อาวุโส อุททิสส ปพพชิตो,
โก วา เต สตถา, กสส วา ตวํ ธมมํ โรเจสิตี ปุจจิจิ.

[พระอัสสชิแสดงหัวใจพระศาสนา]

เถโร จินเตสิ “อิมะ ปริพพาชกา นาม สาสนัสส ปฏิปกขภูตา, อิมัสส สาสเน คมภีรตํ ทสเสสสามิติ
อตตโน นวกภาวํ ทสเสนโต อาห “อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปปพชิตโต, อธุนาคโต อิมํ ฐมวินยํ,
น ตาว สกขิสสามิ วิตถาเรน ฐมมํ เทเสตุนติ.

ปริพพาชโก “อหํ อุปติสโส นาม, ตวํ ยถาสตติยา อปปิ วา พหุ วา วท, เอตํ นยสเตน นยสทสเสน ปฏิวิชฌิตุํ มยหํ ภาโรติ
วตวา อาห

“อปปิ วา พหุ วา ภาสสสุ, อตถณญเว เม พุริหิ,
อตถเนว เม อตโถ, ก็ กาทสิ พยณชนํ พหุนติ.

เอวํ วุตเต เถโร

“เย ฐมมา เหตุปปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญจ โย นิโรธจ เอวาทิ มหาสมโณติ

คาถมาห.

[สองสหายสำเร็จพระโสดาบัน]

ปริพพาชโก ปฐมปททวยเมว สุตวา สทสสนยสมปนเน โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติ.

อิตรํ ปททวยํ โสตาปนนกาเล นิภูตฺติเปสิ.

โส โสตาปนโน หุตวา, อุปริวิเสเส อปปวตตนเต, “ภวิสสตี เอตถ การณนติ สลลภเขตวา เถโร อาห
“ภนเต มา อุปริ ฐมมเทสนํ วทตยิตถ, เอตตถกเมว โหตุ, กุหิ อมหากํ สตถา วสตีติ.

“เวพฺพเวเน อาวุโสติ.

“เตนหิ ภนเต ตุมहे ปุโรโต ยถา, มยหํ เอโก สหายโก อตถิ,
อมเหหิ จ อถญมญญํ กตีกา กตา “โย ปฐมํ อมตํ อธิคจจติ โส อาโรเจตฺติ,
อหนตํ ปฏิญญํ โมเจตวา สหายกํ คเหตุวา ตุมหากํ คตมคเคเนว สตถุ สนตีกํ อากมิสสามิติ
ปลยจปติภูตฺติเตน เถรสส ปาเทสุ นิปตติวา ติกขตตุํ ปทกขินํ กตวา เถโร อญโยเซตวา ปริพพาชการามาภิโข อคมาสิ.

โกลิตปริพพาชโก ตํ ทุโรโต ว อากจณนตํ ทิสวา “อชช มยหํ สหายกสส มุขวณโณ น อถญทิวเสสุ วีย,
อทธานเนน อมตํ อธิคตํ ภวิสสตีติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ.

โสปีสส “อามาวุโส, อมตํ อธิคตนติ ปฏิชานิตวา ตเมว คากํ อภาสิ.

คาถาปริโยसानะ โกลิตโต โสตาปัตติผลเล ปติภูตฺติตวา อาห “กุหิ กิริ สมม อมหากํ สตถา วสตีติ.

“เวพฺพเวเน กิริ สมม, เอวํ โน อจิริเยน อสสชิตถเรน กถิตนติ.

“เตนทึ สมนม อายาม สตถารุ ปสสิสสามาติ.

[สองสหายชวนสลยชัยไปเฝ้าพระศาสดา]

สารีบุตรตเถโร จ นามส สทาปี อัจฉริยบุชโภาว, ตสมา สหายกั เอวมมาห

“สมม อมเทหิ อธิคตัม อมตัม อมหากัม อัจฉริยสส สลยชยปริพพาชกสสาปี กเถสสาม, พุชฌมาโน ปฏิวชิณิสสตี,
อปปฏิวิชฌนโต อมหากัม สททหิตวา สตถุ สนตีกัม คมิสสตี, พุทธานัน เทสนัน สุตวา มคคผลปฏิเวธั กสิสสตีตี.

ตโต เทวปี ชนา สลยชยสส สนตีกัม อคมัสสุ.

สลยชโย เต ทิสวา “กั ตาตา โกจิ โว อมตมคคเทสโก ลทุโรตี ปุจฉิ.

“อาม อัจฉริย ลทุโร, พุทโธ โลเก อุปปนโน, ฌมโม อุปปนโน, สงโฆ อุปปนโน,
ตุมเห ตุจเณ อสारे วิจรธ, เอธ, สตถุ สนตีกัม คมิสสามาติ.

“คจฉณ ตุมเห, อหัง น สกขิสสามีตี.

“กัการณาติ.

“อหัง มหาชนสส อัจฉริโย หุตวา วิจรี, ตสส เม อนนเววาสิกวาสโ จาญญา อุกกจลนภาวูปตติสทิสโส,
น สกขิสสามหัง อนนเววาสิกวาสัง วสิตุนตี.

“มา เอว กสิตถ อัจฉริยาตี.

“โหตุ ตาตา, คจฉณ, ตุมเห นานัง สกขิสสามีตี.

“อัจฉริย โลเก พุททสส อุปปนนกาลโต ปฏฐาย มหาชนโน คนธมาลาทิตถโธ คนตวา ตเมว ปุเชสสตี,
มยปี ตตเถว คมิสสาม, ตุมเห กั กสิสสภาตี.

“ตาตา กิณนุ โข อิมสมิ โลเก ทนธา พหุ, อุทาทุ ปณชิตาตี.

“ทนธา อัจฉริย พหุ, ปณชิตา นาม กติปยาเอว โหนตีตี.

“เตนทึ ตาตา ปณชิตา ปณชิตา สมนสส โคตมสส สนตีกัม คมิสสนตี, ทนธา ทนธา มม สนตีกัม อากมิสสนตี;
คจฉณ ตุมเห, นานัง คมิสสามีตี.

เต “ปญญาอิสสธ ตุมเห อัจฉริยาตี ปกกมัสสุ.

เตสุ คจฉณเตสุ, สลยชยสส ปริสา ภิชชิ.

ตสมิ ขณ อารามุ ตุจโณ อโหสิ.

โส ตุจฉัน อารามุ ทิสวา อุณห์ โลहितัง ฉทเทสิ.

เตหิปี สทธี คจฉณเตสุ ปญจสุ ปริพพาชกเตสุ, สลยชยสส ปริสา ย อทตมเตยยสทานิ นีวตติสสุ.

อตตโน อนนเตวาสิเกหิ อชตมเตยเยหิ ปริพพาชกสเทหิ สหฐี เวฬุวนิ อคัมสุ.

[ศิษย์สำเร็จรหัตตผลก่อนอาจารย์]

สตถา จตฺตปริสมขณเณ นิสินฺโน ฐมฺมํ เทเสโนโต เต ทูโรโต ว ทิสฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ

“เอเต ภิกฺขเว เทว สหายกา อากจณฺหติ โกลิโต จ อุปติสฺโส จ, เอตํ เม สาวกยฺคํ ภวิสฺสติ อคฺคํ ภทฺทยฺคนฺติ.

เต สตถารํ วนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺสุ.

เต ภควนฺตํ เอตทโวจํ “ลเภยยาม มยํ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ; ลเภยยาม อุปสมฺปนฺนติ.

“เอถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ, “สฺวากขาโต ฐมฺโม, จรธ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาयाติ.

สพฺเพปิ อิทธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสติกตฺเถรา วีย อเหตุํ

อถ เนสํ ปริสาย จริยวเสน สตถา ฐมฺมเทสนํ วทฺเขสิ.

ฐฺเปตฺวา เทว อคฺคสาวเก อวเสสา อรหตฺตํ ปาปุณฺิสฺสุ.

อคฺคสาวกานํ ปน อุปริมคฺคกิจฺจํ น นิฐฺฐาสี.

กึการณา ?

สาวกปารมีญานสฺส มหฺนตตาย.

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปพฺพชิตทิวสโต สตตฺตเม ทิวเส มคฺชรณฺฐู กลลวาลคามกํ อุปนิสฺสาย วิหรนฺโต,

ถินมิทฺเช โอกมฺนเต, สตถารา สํเวชิตถิ ถินมิทฺธํ วิโนเทตฺวา ตถาคเตน ทินนํ ธาตุกมฺมณฺฐานํ สุนฺนโต

อุปริมคฺคตตฺตยกิจฺจํ นิฐฺฐาเปตฺวา สาวกปารมีญานสฺส มตถกํ ปตฺโต.

สารีปุตฺตตเถโรปิ ปพฺพชิตทิวสโต อชตมมาสํ อติกกมิตฺวา สตถารา สหฐี ตเมว ราชคหํ อุปนิสฺสาย สฺฐกรชาตเลณเณ วิหรนฺโต,

อตตโน ภาคินเยยสฺส ทีฆนชฺชปริพฺพาชกสฺส เวทนาปริคฺคหสฺสตฺนเต เทสิยมาเน, สุตฺตานุสฺสारेณ ญานํ เปเสตฺวา

ปรสฺส วชฺฉิตํ ภาตฺตํ ภูณฺชนฺโต วีย สาวกปารมีญานสฺส มตถกํ ปตฺโต.

นनु จายสฺมา มหาปญฺโญ, อถ กสฺมา มหาโมคฺคัลลานโต จิรตเรณ สาวกปารมีญานํ ปาปุณฺิสฺสิ.

ปริกมฺมมฺหฺนตตาย.

ยถา ทิ ทุกฺคตมฺนุสฺสา กตถจि คนฺตุกามา ชิปฺปเมว นิกฺขมฺนติ,

ราชุนํ ปน หตฺถิวาหนกฺปฺปนาทํ มหฺนตํ ปริกมฺมํ ลทฺถํ วฏฺฐติ, เอวํ สมฺปนฺนํ เวทิตพฺพํ.

[พวกภิกษุติเตียนพระศาสดา]

ตํทิวสเมว ปน สตถา วชฺฉมฺมานกจฉายาย

เวฬุเวเน สาวกสนฺนิปาตํ กตฺวา ทวินนํ เถรานํ อคฺคสาวกณฺฐานํ ทตฺวา ปาฐิโมกฺขํ อุทฺทิสฺสิ.

ภิกษุ อุชฌายีสู “สตถา มุโขโลกเนน ภิกขุณิ เทติ,
อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน นาม ปฐมัม ปพพชิตานัน ปณจวคคิยานัน ทาตุ วัฏฏติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ยสตุเถรปมฺพานัน ปณจปณฺญาสาย ภิกขุณิ ทาตุ วัฏฏติ,
เอเต อนโณโลเกนเตน ภทฺทวคคิยานัน, เอเต อนโณโลเกนเตน อรุเวลกสสปาทีนึ เตภาติกานัน,
เอเต ปน เอตตเก ปหาย สพพปจฺฉา ปพพชิตานัน อคคสาวกภูฏานัน เทนเตน มุขํ โอลเกตฺวา ทินนุนตี วทีสุ.

[บุรพกรรมขอพระอัญญาโกณฑัญญะ]

สตถา “กั กเถถ ภิกขเวตี ปุจฺฉิตฺวา, อิทํ นามาตี วุตเต, นาหํ ภิกขเว มุขํ โอลเกตฺวา ภิกขุณิ เหม,
เอเตสํ ปน อตตนา อตตนา ปตฺถิตปตฺถิตเมว เหม,
อญญาโกณฑญฺญี ทิ เอกสฺมี สสเส นว อคคสสทานานิ เทนโต น อคคสาวกภูฏานัน ปตฺถेतฺวา อทาสี,
อคคธมฺมํ ปน อรหตฺตํ สพพปฐมัม ปฏฺวิชฺฉิมิตุํ ปตฺถेतฺวา อทาสีตี.

“กทา ภควาตี.

“สุณิสฺสถ ภิกขเวตี.

“อาม ภนฺเตตี.

“ภิกขเว อิตฺโต เอกนวุตฺติกปเป วิปสฺสี ภควา โลเก อุตฺปาที.

ตทา “มหากาโล จุลลกาโลตี เทว ภาติกา กุญฺมพิกา มหนตฺ สาลิกเขตฺตํ วปาเปสฺ.

อเถกทิวสํ จุลลกาโล สาลิกเขตฺตํ คนฺตฺวา เอกํ สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา ชาที.

อติมธฺรํ อโหสิ.

โส พุทฺธปมฺมุขสฺส สงฺฆสฺส สาลิกพฺภานัน ทาตุกาโม หุตฺวา เซฏฺฐภาติกํ อฺปสงฺกมิตฺวา

“ภาติก สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา พุทฺธานัน อนฺจจฺวิกํ กตฺวา ปจาเปตฺวา ทานัน เหมมาตี อาท.

“กั วเทสิ, สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา ทานัน นาม เนว อตีเต ภูตฺพุพฺพํ นานาคเต ภวิสฺสติ, มา สสฺสํ นาสยิตี.

โส ปุณฺปนฺนํ ยาจิเยว.

อถ นํ ภาตา “เตนทิ เขตฺตํ เทว โภฏฺฐาสเ กตฺวา มม โภฏฺฐาสํ อนามสิตฺวา อตตโน เขตฺตโภฏฺฐาสเ, ยํ อิจฺฉสิ, ตํ กโรหีตี อาท.

โส “สารุตี เขตฺตํ วิภชิตฺวา พุทฺ มนุสฺเส หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺวา สาลิกพฺภํ ฝาลेतฺวา นิรุทฺเท ขีเร ปจาเปตฺวา

สปฺปิมนฺธฺรสุทฺธาที โยเขตฺวา พุทฺธปมฺมุขสฺส ภิกขุสงฺฆสฺส ทานัน ทตฺวา ภาตฺตกิจฺจปรีโยसानเ

“อิทํ ภนฺเต มม อคคทานัน อคคธมฺมสฺส สพพปฐมัม ปฏฺวิเวราย สํวตฺตตฺตตี อาท.

สตถา “เอวํ โหตุตี อนฺนโมทฺนํ อกาสิ.

โส เขตต์ คนตวา โอลเณโต สกลเขตเต กณณิกาทุเทหิ วีย สาลีสเสหิ สณณนํ ทิสวา ปณจวิธํ ปิตี ปฏิลภิตวา
“ลาภา วต เมติ จินเตตวา ปุถุกกาเล ปุถุกคคํ นาม อทาสี,
คามวาสีหิ สหฺวี อคฺคสสฺสทนนํ นาม อทาสี, ลายเน ลายนคคํ, เวณิกรเณ เวณิคคํ, กลาปาทีสุ กลาปคคํ ชลคคํ ฆณทคคํ
โกฏฐคฺคณฺติ เอวํ เอกสสฺเส นว วาเร อคฺคทนนํ อทาสี.

ตสฺส สพฺเพสุ วาเรสุ คหิตคหิตถุญฺญานํ ปริปุริ.

สสฺสํ อติเรกํ อุฏฺฐานสมปนฺนํ อโหสิ.

ชฺมโม นามสฺส อตตานิ รกฺขณตํ รกฺขติ.

ชฺมโม ทเว รกฺขติ ชฺมมจารี

ชฺมโม สุจฺฉินฺโณ สุขมวาทติ

เอสานิสฺสเ อชฺเม สุจฺฉินฺเ

น ทคฺคตี คจฺฉติ ชฺมมจารีติ.

เอวเมว วิปฺสสิสมฺมาสมพุทฺธกาเล อคฺคธมฺมํ ปฐฺมํ ปฏฺวีชฺฉิมิตฺํ ปตฺถเนโต นว อคฺคทนนานิ อทาสี.

อิตฺ สตสฺสทสฺสกปฺมตถเก ปน หํสวตฺตีนคเร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเลปิ สตตานิ มหาทานํ ทตวา ตสฺส ภควโต ปาทมฺเเล นิปชฺชิตวา
อคฺคธมฺมสฺส ปฐฺมํ ปฏฺวีชฺฉนตถเมว ปตฺถนํ ฐฺเปสิ.

“อิติ อิมินา ปตฺถิตเมว มยา ทินฺนํ, นานํ มุขํ โอลเเกตวา เทมิติ.

[บุรพกรรมของชน ๕๕ คน มีสกุลบุตรเป็นต้น]

“ยสกุลปุตฺตปฺมุขา ปณจปณฺญาสฺ ชนา กิํ กมฺมํ กรีสุ ภนฺเตติ.

“เอเตปิ เอกสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก อรหตฺตํ ปตฺถเนตา พหุํ ปุณฺณกมฺมํ กตวา อปรภาเค, อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ, สหายกา หุตวา
วคฺคพนฺธเน ปุณฺณานิ โกรนฺตา อนาถสรีรานิ ปฏฺวีชฺคคฺคณฺตา วิจรีสุ.

เต เอกทิวสํ สคพฺภํ อิตฺถิํ กาลกตํ ทิสวา “ฉาเปสฺสามาติ สุสานํ หรีสุ.

เตสุ ปณจ ชเน “ตุมเห ฉาเปลาติ สุसाने ฐฺเปตวา เสสา คามํ ปวิฏฺฐา.

ยสทารโก ตํ สรีรํ สุเลหิ วิชฺฉิตวา ปรีวตเตตวา ปรีวตเตตวา ฉาเปนโต อสุภสฺสณฺญํ ปฏฺิลภิ.

อิตเรสฺปิ จตฺตุนฺนํ ชนानํ “ปสฺสเถ โภ อิมํ สรีรํ ตตถ ตตถ วิทฺธสฺสจฺจมฺมํ กพฺรโครูปํ วีย อสุจํ ทคฺคณฺธํ ปฏฺวีกฺคณฺติ ทสฺเสสิ.

เตปิ ตตถ อสุภสฺสณฺญํ ปฏฺิลภีสุ.

เต ปณจ ชนา คามํ คนฺตวา เสสฺสหายกานํ กถยีสฺสุ.

ยโส ปน ทารโก เคหํ คนฺตวา มาตาปิตฺตุนฺณจ ภาริยาย จ กเถสิ.

เต สพเพปิ อสุภี ภาวยีสุ.

อิทเมเตสึ ปุพพกมมัม.

เตเนว ยสสส อิตถาคาเร สุสานสณญา อุปปชชช.

ตตาย จ อุปนิสสยสมปตติยา สพเพสั วิเสสาธคโม นิพพตติ.

เอว อิเม อตตนา ปตถิตเมว ลภีสุ.

นาคัม มุขัม โอลเกตวา ทมมิตติ.

[บุรพกรรมของภททวคคิย ๓๐ คน]

“ภททวคคิยา สหายกา ปน ก็ กรีสุ ภนเตติ.

“เอเตปิ ภิกขเว ปุพพพุธานัน สนตติเก อรหตตัม ปตเถตวา ปุณญานิ กตวา อปรภาเค, อนุปปนเน พุทธะ, ตีสจตุตตา พุทธา ตุนชชีโลวาทัง สุตวา สญญิวสสสพพสาธา นิพจ สีสานิ รกขีสุ.

เอว อิเมปิ อตตนา ปตถิตปตถิตเมว ลภีสุ

นาคัม มุขัม โอลเกตวา ภิกขุณัน ทมมิตติ.

[บุรพกรรมของชฎิล ๓ พี่น้อง]

“อรุเวลกสสพาทโย ปน ภนเต ก็ กรีสุตติ.

“อรหตตเมว ปตเถตวา ปุณญานิ กรีสุ.

อิโต हि เทวณวุตติกุปเป ‘ตีสโส มุสโสติ เทว พุทธา อุปปชชช.

มุสสพพทสส มหิณโท นาม ราชา ปิตา อโหสิ.

ตสมัม ปน สมโพธิ ปตเต, รณโณ กนิญฐปุตโต อคคสาวโก, บุโรหิตปุตโต พุติยสาวโก อโหสิ.

ราชา สตถุ สนตติกัม คนตวา “เชญฐปุตโต เม พุทโธ, กนิญฐปุตโต อคคสาวโก, บุโรหิตปุตโต พุติยสาวโกติ เต โอลเกตวา “มเมว พุทโธ, มเมว ธมโม, มเมว สงโฆ, นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุททสสาตี ติกขตตุ อูทานัน อูทานेतวา สตถุ ปาทมุเล นิปชชิตวา “ภนเต อิทานิ เม นวุตติสสสพพสาธา ปริมาณสส อายุโน โภญญิม นิสสิทิตวา นิพทายนกาโล วिय, อญญเอสั เคทวารัม อคนตวา, ยาวาหัง ชีวามิ, ตวา เม จตตารโ ปจเจเย อธิวาเสถาตี ปฎิณญัม คเหตุวา นิพพธัม พุทฐุปุณญานัน กโรตี.

रणโณ ปน อปรเปตี ตโย ปุตตา อเหตุ.

เตสุ เชญฐสส ปญจ โยธสทานิ ปริวารโ มชฌิมสส ตีณิ กนิญฐสส เทว.

เต “มยมิปี ภาตีกั โภเชสสามาติ ปีตรั โอภาสั ยาจิตวา ปุณปุณั ยาจนตาปี อลภิตวา, ปจจนเต กุปีเต,
ตสส วุสสมนตถาย เบลิตา ปจจนตัง วุสสมตวา ปีตุ สนตีกั อากมีสุ.

อถ เน ปีตา อาลึงคิตวา สีเส จุมพิตวา “วรั โว ตาตา ทมมีติ อาห.

เต “สาธู เทวาติ วรั คหิตกั กตวา ปุณ กติปาหจเยน ปีตรา “คณถ ตาตา วรณติ วุตตา
“เทว อมหากั อญญเณ เกณจิ อตโถ นตถิ, อิตโต ปญญาย มยั ภาตีกั โภเชสสาม, อิมั โน วรั เทหิตติ อาหุสุ.

“น เทมิ ตาตาติ.

“นิจจกาลัง อเทนตา สตต สัจจฉรานิ เทถาติ.

“น เทมิ ตาตาติ.

“เตนหิ ฉ ปญจ จตตาริ ตีณิ เทว เอกัง สัจจฉรั สตต มาเส ฉ มาเส ปญจ มาเส จตตาริ มาเส ตโย มาเส เทถาติ.

“น เทมิ ตาตาติ.

“โหตุ เทว, เอเกกสส โน เอเกกั มาสั กตวา ตโย มาเส เทถาติ.

“สาธู ตาตา, เตนหิ ตโย มาเส โภเชถาติ.

เตสั ปน ตินณมปี เอโกว โภฏฐาคาริโก, เอโกว आयุตตโก.

เต ทวาทสนหุตปุริสปริวารา.

เต ปกโกสาเปตวา “มยั อิมั เตมาสั ทส สีลานิ คเหตุวา เทว กาสายานิ นิวาเสตวา สตถารา สหवासั วสิสสาม,
ตุเมเห เอตตักั นาม ทานวญญั คเหตุวา เทวสิกั นวุตีสหสสานัน ภิขุณัน โยชสสสสส จ โน สพพั ขาทนียโภชนียั สัวตเตยยาถ,
มยั หิ อิตโต ปญญาย น กิลยจิ วุขามาติ วทีสุ.

เต ตโยปี ปริวารกปุริสสสสั คเหตุวา ทส สีลานิ สมาทาย กาสายวตถานิ นิวาเสตวา วิหาเรเยว วสิสุ.

โภฏฐาคาริโก จ आयุตตโก จ เอกโต หุตวา ตินณณ ภาตีกานัน โภฏฐาคาเรหิ วาเรน วาเรน วญญั คเหตุวา ทานัน เทนติ.

[กินอาหารที่เขาอุทิศภิกษุสงฆ์ ตายไปเป็นเปรต]

กम्मกรานัน ปน ปุตตา ยาคุภตตาทินัน อตถาย โรทนติ.

เต เตสั, ภิกขุสงฆเ อนาคเตเยว, ยาคุภตตาทินิ เทนติ.

ภิกขุสงฆสส ฆตตักิจจาวसानเ กิลยจิ อติเรกั น ภูตปุพพ.

เต อปรภาเค “ทารกานัน เทมาติ อตตนาปี คเหตุวา ขาทิสู, มนุญญปิ อาหารั ทิสวา อธิวาเสตุ นาสกขีสุ.

เต ปน จตุราสีตีสหสสา อหะสุ.

เต สงฆสส ทินนํ วัณฺณํ ขาทิตฺวา กายสส เกทา เปตติวิสเย นิพพตฺตีสุ.

เต ภาทิกา ปน ปุริสสทสเสน สหิ กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพพตฺติตฺวา เทวโลกา เทวโลกํ สัสนฺดา เทวณฺวตฺติกปเป เขเปสุ.

เอวํ เต ตโย ภาดโร อรหตฺตํ ปตฺถเนตฺตา ตทา กลยาณกมมํ กรีสุ.

เต อตฺตนา ปตฺถิตเมว ลภีสุ.

นาหํ มุขํ โอลเเกตฺวา ทมมีติ.

ตทา ปน เตสํ อายุตฺตโก พิมพิสาโร อโหสิ, โภจฺจฺวาริกโก วิสาโช อุปาสโก.

เตสํ กมมกรฺา ตทา เปเตสุ นิพพตฺติตฺวา สุกฺติทฺุคฺติวเสน สัสนฺดา อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตราณี เปตฺโลกเยว นิพพตฺตีสุ.

[พวกเปรตถามเวลาได้อาหาร กะพระพุทเจ้า ๓ พระองค์]

เต อิมสฺมี กปเป สพฺพปฐฺมํ อุปฺปนนํ จตฺตาฬีสวสสทสสาธุกํ กกุสนธํ^๑ ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา

“อมหากํ อาหารํ ลภนกาลํ อจิกฺขธาติ ปุจฺฉีสุ.

“มม ตาว กाले น ลภิสฺสธ, มม ปจฺฉโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬหาย, โภจฺจฺวาริกโก อิมสฺมี กปเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตราณี เปตฺโลกเยว นิพพตฺตีสุ.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสธ, มม ปจฺฉโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬหาย, กสฺสปพุทฺโธ อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

เต ตตฺตกํ กาลํ เขเปตฺวา, ตสฺมี อุปฺปนเน, ตํ ปุจฺฉีสุ.

โสปี “มม กाले น ลภิสฺสธ, มม ปจฺฉโต, มหาปฐฺฐวียา โยชนมตฺตํ อภีรฺุฬหาย, โคตมพุทฺโธ นาม อุปฺปนเน,

ตทา ตุมหากํ ญาตโก พิมพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสติ, โส สตฺถุ ทานํ ทตฺวา ตุมหากํ ปาเปสฺสติ, ตทา ลภิสฺสธาติ อห.

เตสํ เอกํ พุทฺธนฺตรํ เสวทิวสํ วีย อโหสิ.

[พวกเปรตพันทุข์ เพราะผลทาน]

เต, ตถาคเต อุปฺปนเน, พิมพิสารรณฺญา ปฐฺฐมทิวสํ ทาเน ทินเน, รตฺติภาเค เภรวสทฺทํ กตฺวา รณฺโญ อตฺตานํ ทสฺสยีสฺสุ.

โส ปฺนทิวเส เวฬุวนํ อาคนฺตฺวา ตถาคตฺสส ตํ ปวตฺตี อโรเจสิ.

---

๑ พ. พ. ๓๓/๕๒๘.

๒ พ. พ. ๓๓/๕๓๓-๕๓๗.

สตถา “มหาราช อีโต เทวนวุติกปมตถเก ผุสสพุทธกาเล เอเต ตว ญาดกา ภิกขุสงฆสส ทินนํ วมุญฺหิ^๑ ขาทิตวา
เปตโลเก นิพพตติตวา สัสนธาตาทโย พุทธะ อูปปนเน ปุจฉิตวา เตหิ อิทถจิตถจ วุตตา
เอตตํ กาลํ ตว ทานํ ปจจาสิสมานา, ทิยโย ตยา ทาเน ทินเน, ปตตี อลภมานา เอวมกัสมุติ.

“กั ปน ภนเต, อิทานิปี ทินเน, ลภิสสนตตี.

“อาม มหาราชาทิ.

ราชา พุทธูปปมุขํ ภิกขุสงฆํ นิมนเตตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตวา “ภนเต อีโต เตสํ เปตานํ ทิพพนนานํ สมปชชตติ
ปตตี อทาสี.

เตสํ ตเถว นิพพตติ.

ปุนทิวเส นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสุ.

ราชา “อชช ภนเต นคคา หุตวา อตตานํ ทสเสสนุติ อาโรเจสิ.

“วตถานิ เต น ทินนานิ มหาราชาทิ.

ปุนทิวเส พุทธูปปมุขสส ภิกขุสงฆสส จีวรานิ ทตวา “อีโต เตสํ ทิพพตถานิ โหนตติ ปาเปสิ.

ตังถณญเฐว เตสํ ทิพพตถานิ อูปปชชีสุ.

เต เปตตถภาวํ วิชิตวา ทิพพตถาเวเน สณฺฐหีสู.

สตถา อนุโมทนํ กโรนโต “ติโรกขเทสุ ติฏฐนตตีติ ติโรกขทานุโมทนํ อทาสี.

อนุโมทนามวสานे จตฺราสีติยา ปาณสทสสานํ ฐมฺมาภิสมโย อโหสิ.

อิตติ สตถา เตภาทิกขุทิลานํ วตถุํ กเถตวา อิมปิ ฐมฺมเทสนํ อทริ.

[บุรพกรรมของพระอัครสาวกทั้ง ๒]

“อคคสาวกา ปน ภนเต กั กรีสฺสูติ.

“อคคสาวกาเวท ปตถนํ กรีสฺสู.

อีโต กปปสทสทสาธิกสส ทิ กปปานํ อสงฺเขยยสส มตถเก สารีปุตโต พราหมณมหาสาถกุเล นิพพตติ
นามเนน สรทมาณโว นาม อโหสิ.

โมคคัลลานิ คหปติมหาสาถกุเล นิพพตติ นามเนน สิริวทมกุกุมพิโก นาม อโหสิ.

เต อุโภปี สหปัสสุกีกกา สหายกา อเหสิ.

สรทมาณโว ปิตุจเจเนน กุลสนตัง มหาธน์ ปฏิปชชิตวา เอกทิวสํ รโหคโต จินเตสิ
“อหํ อธิโลกคตตภาวเมว ชานามิ, โน ปรโลกคตตภาวํ, ชาตสตตทานญจ มรณํ นาม ฐวํ,
มยา เอกํ ปพพชชํ ปพพชชิตวา โมกขชมมคเวสนํ กาคํ วุญฐิตีติ.

โส สหายัง อุปสงกมิตวา อาห “สมม สิริวชฒ อหํ ปพพชชิตวา โมกขชมมํ คเวสิสสามิ,
ตวํ มยา สหธิ ปพพชชิตุํ สกขิสสสิ, น สกขิสสสิตี.

“น สกขิสสามิ สมม, ตวํเยว ปพพชชิตี.

โส จินเตสิ “ปรโลกํ คจณนโต สหายํ วา ญาติमितเต วา คเหตุวา คโต นาม นตถิ, อตตนา กตํ อตตโนว โหตีติ.

ตโต รตนโกญฐาคารํ วิวราเปตวา กปนททิกวณิพพกยาจกานํ มหาทานํ ทตวา ปพพตปาหํ ปวิสิตวา อสิปพพชชํ ปพพชชิต.

ตสส เอโก เทว ตโยติ เอวํ อนุปพพชชํ ปพพชชิตวา จตฺตสตตติสสสมตตา ชฎิลลา อเหตุ.

โส ปญจ อภิญญา อญฺฐ จ สમાปตติโย นิพพตเตตวา เตสํ ชฎิลานํ กสิณปริกมมํ อาจิกขิ.

เตปิ สพเพ ปญจ อภิญญา อญฺฐ จ สમાปตติโย นิพพตเตสु.

เตน สมเยน อนมทสสิ นาม พุทโธ โลเก อุตปาหิ.

นครํ จนทวตี นาม อโหสิ. ปิตา ยสวโนโต นาม ขตติโย, มาตา ยโสธรา นาม เทวี, โโพธิ อชชุนรูกโข,
นิสโก จ อนโม จ เทว อคคสาวกา, วรุโณ นาม อุปญฺฐาโก, สุนทรา จ สุมนา จ เทว อคคสาวิกา, आयุ วสสสสสสส อโหสิ,
สรโร อญฺฐปญญาสทตฺตพเพธํ, สรโรปภา ทวาทสโยชนํ ฝริ, ภิกขุสสสสสสส ปริวารโ อโหสิ.

โส เอกทิวสํ ปจฺจสุกาลา มหากรุณาสมปตติโต วุญฺฐาย โลกํ โวลเณนโต สรทตปสํ ทิสวา

“อชช มยหํ สรทตปสสส สนตัง คตปจเจเนน รมมเทสนา จ มหตี ภวิสสตี,

โส จ อคคสาวกญฺฐานํ ปตเถสสตี, ตสส สหายโก สิริวชฒกญฺมพิโก ทุตติยสาวกญฺฐานํ ปตเถสสตี,

เทสนาปริโยसानา จสส ปริวารา จตฺตสตตติสสสชฎิลลา อรหตฺตํ ปาปุณิสสนตี, มยา ตตถ คนตุํ วุญฺฐิตีติ

อตตโน ปตตจิวรมาทาย อญฺญํ กณฺจि อนามนเตตวา สิวโ วิย เอกจโร หุตวา,

สรทตปสสส อนฺเตวาสิเกสุ ผลาผลตถาย คเตสุ, “พุทฺธภาวํ เม ชานาตุตี,

ปสสนตสเสว สรทตปสสส, อากาสโต โอตริตวา ปฐวียํ ปติญฺฐาสี.

สรทตปสส พุทฺธานุภาวญฺเจว สรโรนิปตตติญจ ทิสวา ลกขณมนเต สมมสิตวา

“อเมหิ ลกขณเมหิ สมมนาคโต นาม อคารมชเม วสนโต ราชา โหติ จกกวตตี, ปพพชชิตโต โลเก วิวญฺจโถ สพพญญพุทฺโธ โหติ,

อัย ปุริโส นิสสสยํ พุทฺโธติ ชานิตวา ปจจुकคมนํ กตวา ปญจปติญฺฐิตน วนทิตวา อาสนํ ปญญาเปตวา อทาสี.

นีสิตี ภควา ปญญุตตาสเน.

สรทตปสสปี อตตโน อนุจจวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนตํ นีสิตี.

ตสมึ สมเย จตฺตตตติสทสสา ชฎิลลา ปณฺธิตปณฺธิตานิ โอชวณฺตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อัจริยสฺส สนฺติกํ สมฺปตฺตา
พฺพุธานฺณเจว อัจริยสฺส จ นิสินฺนาสนํ โอลเเกตฺวา อาหํสุ
“อัจริย มยํ ‘อิมสมึ โลเก ตุมเหติ มหนตฺตโร นตฺถิติ วจิราม, อยํ ปน ปุริโส ตุมเหติ มหนตฺตโร มณฺเฑติ.

“ตาดตา กิ วเทถ, สาสเพน สทฺธิ อฏฺฐสฏฺฐิโยชนสทสทสพฺเพธฺ สิเนรุํ สมํ กาคุํ อิจฺฉถ,
สพฺพณฺณพฺพุเรน สทฺธิ มม อุปมํ มา กริตถ ปุตฺตกาติ.

อถ เต ตาปสา “สจายํ ปุริโส อิตฺตรสตฺโต อภวิสฺส, น อมหากํ อัจริโย เอวรูปํ อุปมํ อหริสฺสติ, ยาว มหาวตฺายํ ปุริโสติ สพฺ
เพว ปาเทสุ ปตฺติตฺวา สิริสา วนฺทิสฺสุ.

อถ เน อัจริโย อาห “ตาดตา อมหากํ พฺพุธานํ อนุจฺฉวิโก เทยฺยธมฺโม นตฺถิ, สตถา จ ภิกฺขวาจาวเรลาเย อีธาคฺโต,
มยํ ยถาสตฺติ ยถาพลํ เทยฺยธมฺมํ ทสฺสาม, ตุมเห ยํ ยํ ปณฺธิตํ ผลาผลํ ตํ ตํ อหฺรธาติ อหฺรธาเปตฺวา หตฺเถ โหวิตฺวา
สยํ ตถาคตฺสส ปตฺเต ปตฺติฏฺฐาเปสิ.

สตถารา ผลาผลเ ปฏิกฺคหิตมตฺเต, เทวตา ทิพฺโพชํ ปกฺขิปีสุ.

โส ตาปโส อุทกํปี สยเมว ปริสสาเวตฺวา อทาสิ.

ตโต, ภาตฺตทิกจํ กตฺวา นิสินฺเน สตฺถริ, สพฺเพ อนฺเตวาสิเก ปกฺโกสิตฺวา สตฺถุ สนฺติเก สาราณฺนียกํ กเถนฺโต นิสีทิ.

สตถา “เทว อคฺคสาวกา ภิกฺขุสงฺเขน สทฺธิ อากจฺฉนฺตฺติ จินฺเตสิ.

เต สตฺถุ จิตฺตํ ญตฺวา สทสทสขีณาสวปริวารา อาคนฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐิสฺสุ.

ตโต สรทตาปโส อนฺเตวาสิเก อามนฺเตสิ “ตาดตา พฺพุธานํ นิสินฺนาสนมฺปิ นิจํ, สมณสทสทสสสาปิ อาสนํ นตฺถิ,
ตุมเหติ อชฺช อุหารํ พฺพุทสกการํ กาคุํ วฏฺฐติ, ปพฺพตปาทโต วณฺณคณฺธสมปฺนนานิ ปุปฺผานิ อหฺรธาติ.

กถนกาโล ปปฺภโจ วิย โหติ, อิทฺธิมโต ปน อิทฺธิวิสโย อจฺฉินฺเตยฺโยติ.

มุหุตฺตมตฺเตเนว เต ตาปสา วณฺณคณฺธสมปฺนนานิ ปุปฺผานิ อหฺริตฺวา พฺพุธานํ โยชนปฺปมาณํ ปุปฺผาสนํ ปณฺญาเปสุ.

อุภินฺนํ อคฺคสาวกานํ ติคาวุตํ, เสसानํ ภิกฺขุนํ อพฺพมโยชนิกาทิเกทํ, สงฺฆนวกสฺส อฺสภมตฺตํ อโหสิ.

“กถํ เอกสมึ อสฺสมปเท ตาวมหนฺตานิ อาสนานิ ปณฺญตฺตานีติ น จินฺเตตฺตพฺพิ.

อิทฺธิวิสโย เหส.

เอวํ ปณฺญตฺเตสุ อาสนेषุ, สรทตาปโส ตถาคตฺสส ปุริโต อณฺชลิ ปคฺคยห ฐิตो

“ภนฺเต มยํ ทิฆรตฺตํ ทิตาย สุขาย อิมํ ปุปฺผาสนํ อภฺริหฺรธาติ อาห.

เตน วุตฺตํ

“นानาปุปฺผณฺจ คณฺธณฺจ

สนฺนิปาเตตฺวาน เอกโต

ปุปฺผาสนํ ปณฺญาเปตฺวา

อิทํ วจฺนมพฺพริ

อิทฺ เม อาสนํ วีร	ปญญตฺตํ ตวนุจจวี
มม จิตฺตํ ปสาเทนโต	นีสีท ปุปฺพมาสเน.
สตรตฺตดิณทิวํ พุทฺโธ	นีสีท ปุปฺพมาสเน
มม จิตฺตํ ปสาเทตวา	ทาสยิตฺวา สเทวเกติ.

เอวํ นีสินเน สตรเถ, เทว อคคสาวกา เสสภิกขุ จ อตตโน อตตโน ปตตาสเน นีสีทิสฺสุ.

สรทตปาโส มหนตํ ปุปฺพจจตฺตํ คเหตุวา ตถาคตสส มตถเก ชาเรนโต อฏฐาสี.

สตรถา “ซฏฐิถานํ อยํ สกกาโร มหปผลโ โลหุตฺติ นโรธสมปาตตี สมาเป็นชช.

สตรถุ สมาเป็นชชตี สมาเป็นนถาวํ ญุตฺวา เทว อคคสาวกาปิ เสสภิกขุปิ สมาเป็นชชตี สมาเป็นชชชิสฺสุ.

ตถาคเต สตรถาหํ นโรธสมปาตตี สมาเป็นชชชิตฺวา นีสินเน, อนฺเตวาสีกา, ภิกขาจากรกาเล สมปตเต, วนมุลผลลาผลํ ปรีภุญชิตฺวา เสสกาลํ พุทฺธานํ อถชลี ปคคยห ติฏฐนฺตติ.

สรทตปาโส ปน ภิกขาจากรมปิ อคนฺตวา ปุปฺพจจตฺตํ ชาเรมมาโน ว สตรถาหํ ปิติสฺเซน วิตินาเมสิ.

สตรถา นโรธโต วุฏฐาย ทกขินปสเส นีสินนํ อคคสาวกํ นีสภคเถรํ อามนเตสิ

“นีสภ สกการการกานํ ตापसानํ ปุปฺพาสานานุโมทนํ กโรหิตติ.

เถโร จกกวตฺตริณญฺญ สนตีกา ปฏิลทรมทาลาโฆ มหาโยโธ วย ตุมมฐฺมานโส สาวกปารมีญาเณ ฐุตฺวา ปุปฺพาสานานุโมทนํ อารภ.

ตสส เทสนาวसाने ทุตยสาวกํ อามนเตสิ “ตฺวปี ภิกขุ ฐมมํ เทเสหิตติ.

อโนมตเถโร เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ สมมสิตฺวา ฐมมํ กเถสิ.

ทวินนํ อคคสาวกานํ เทสนาย เอกสสาปิ อภิสมโย นาโหสิ.

อถ สตรถา อปรีมาเณ พุทฺธวิสเย ฐุตฺวา ฐมมเทสนํ อารภ.

เทสนาปรีโยसाने ฐุเปตฺวา สรทตปาสํ สพเพปิ จตฺตสตรตตติสทสซฏฐิถา อรหตฺตํ ปาปฺุณิสฺสุ.

สตรถา “เอถ ภิกขโวติ หตถํ ปสาเรสิ.

เตสํ ตาวเทว เกสมสฺสนุณี อนฺตรธายีสฺสุ.

อฏฐ ปรีภุขาราทา กาเย ปฏิมุกกา ว อเหสฺสุ.

“สรทตปาโส กสมา อรหตฺตํ น ปตฺโตตติ.

วิกขิตฺตจิตตตตตา.

ตสส กิร พุทธานํ พุติยาสเน นิสีทิตวา สวากปารมีญานเณ รุตฺวา ฌมฺมํ เทสยโต อคฺคสาวกสฺส ฌมฺมเทสนํ โสตุํ
อารทฺธกาลโต ปญฺญาย

“อโห วตาทิปี อนาคตเต อุปฺปชฺชนกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา สวาทเน ปฏฺฐิตุสฺส ฐุํ ลภยยนฺติ จิตฺตํ อุปฺปาเทสิ.

โส เตเน ปรีวิตฺกเณน มคฺคผลปฺปฏฺฐิเวธํ กาคุํ นาสกฺขิ.

ตถาคตํ ปน วนฺทิตฺวา สมฺมุখে รุตฺวา อาท “ภนฺเต ตุมฺหากํ อนนฺตฺราสเน นิสินฺโน ภิกฺขุ ตุมฺหากํ สาสเน โก นาม โหตีติ.

“มยา ปวตฺติตํ ฌมฺมจกํ อนุปวตฺเตนฺโต สวากปารมีญานสฺส โภกฺกิปฺตโต โสฬส ปญฺญา ปฏฺฐิวิชฺฌิตฺวา ฐฺโธ,
มยฺหํ สาสเน อคฺคสาวโก นาม เอโสติ.

“ภนฺเต ยวายํ มยา สตฺตาทํ ปุํพจฺฉตฺตํ ชาเรเนเตน สกฺกาโร กโต, อหํ อิมสฺส ผลเณ อญฺญํ สกฺกตฺตํ วา พุทฺธมตฺตํ วา น ปตฺถेमิ,
อนาคตเต ปน อโย นิสภตฺเถโร วีย เอกสฺส พุทฺธสฺส อคฺคสาวโก ภเวยยนฺติ ปตฺถณํ อกาสิ.

สตถา “สมฺมิชฺฌิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ปุริสสฺส ปตฺถนาตี อนาคตํสญฺญาณํ เปเสตฺวา โอลเณนโต

กปฺปสฺตสทฺสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา สมฺมิชฺฌนภาวํ อทฺทส,

ทิสฺวา สรททาปสํ อาท “น เต อโย ปตฺถนา โมฆา ภวิสฺสตี, อนาคตเต ปน กปฺปสฺตสทฺสสาธิกํ เอกํ อสงฺเขยฺยํ อติกฺกมิตฺวา

โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตสฺส มาตา มหามาयाเทวี นาม ภวิสฺสตี, ปิตา สุทฺโธโธโน นาม มหาราชา,

ปุตฺโต ราหุโล นาม, อุปฺปญฺญาโก อานนฺโท นาม, พุติยสาวโก โมคฺคลลาโน นาม,

ตฺวํ ปนสฺส อคฺคสาวโก ฌมฺมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตีติ.

เอวํ ตาปสํ พุยากริตฺวา ฌมฺมกถํ กเถตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

สรททาปสปี อนฺเตวาลิกิตฺเถรานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา สหายกสฺส สิริวทฺธมฺกญฺมฺพิกสฺส สาสนํ เปเสสิ

“ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ ‘สหายเณ เต สรททาปเสน อนฺมทสฺสีสฺส พุทฺธสฺส ปาทมฺมุเล

อนาคตเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส สาสเน อคฺคสาวกญฺญานํ ปตฺถิตํ, ตฺวํ พุติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิตี.

เอวญฺจ ปน วตฺวา เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกปสฺเสน คนฺตฺวา สิริวทฺธมฺสฺส นิเวสนทฺวาเร อญฺญาสี.

สิริวทฺโธ “จิริสฺสํ วต เม อโยโย อาคโตตี อาสเน นิสีทาเปตฺวา อตฺตนา นิจฺตเร อาสเน นิสินฺโน

“อนฺเตวาลิกปรีสา ปน โว ภนฺเต น ปญฺญายนฺตีติ ปุจฺฉิ.

“อาม สมฺม, อมฺหากํ อสฺสมํ อนฺมทสฺสี พุทฺโธ อาคโต, มโย ตสฺส อตฺตโน พเณน สกฺกาโร กริมฺหา,

สตถา สทฺเพสํ ฌมฺมํ เทเสสิ, เทสนาปริโยสาเน รุเปตฺวา มํ เสสา อรทตฺตํ ปตฺตา ปพฺพชฺชีสุ,

อหํ สตฺถุ อคฺคสาวกํ นิสภตฺเถโร ทิสฺวา อนาคตเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อคฺคสาวกญฺญานํ ปตฺถเอสิ,

ตฺวํปิ ตสฺส สาสเน พุติยสาวกญฺญานํ ปตฺถเอหิตี.

“มยฺหํ พุทฺเธหิ สทฺธี ปรีจโย นตฺถิ ภนฺเตติ.

“พุทฺเธหิ สทฺธี กถณํ มยฺหํ ภาโร โหตุ, ตฺวํ มหนฺตํ อภิสกฺกาโร สุขเชหิตี.

สิริวฑโฒ ตสส วจนํ สุตวา อตตโน นิเวสนทวาเร ราชมานเนน อฏฐกรีสมตต์ ฐานํ สมตลํ กาทเรตวา วาลิกํ โอภิรติวา
ลาชปณจมานิ ปุปลมานิ วิภิกิริตวา นีลุปปลจฉนหนํ มณขปํ การาเปตวา พุทธานํ ปณญาเปตวา
เสสภิกขุณปี อาสนานิ ปฎิยาเทตวา มหนตํ สกการสมมานํ สขเซตวา พุทธานํ นิมนตตถาย สรททาปสสส สลญญํ อทาสี.

ตาปโส พุทสปปมขํ ภิกขุสงขมํ คเหตุวา ตสส นิเวสนํ อคมาลี.

สิริวฑโฒปี ปจจุคคณนํ กตวา ตถาคตสส หตถโต ปตตํ คเหตุวา มณขปํ ปเวเสตวา
ปณญุตตาสเน นิสินนสส พุทสปปมขสส ภิกขุสงขสส ทกขิโณทกํ ทตวา ปณิตโภขเนน ปรีวิสิตวา
ภตตภิกขุปรีโยसाने พุทสปปมขํ ภิกขุสงขมํ มหารเหติ วตเถหิ อจฉาเทตวา
“ภนเต นายํ อารมโภ อปมตตกฏฐานตถาย, อิมินาว นียาเมเน สตตาทํ อนุกมปี กโรถาติ อาห.

สตุถา อธิวาเสสิ.

โส เตเนว นียาเมเน สตตาทํ มหาทานํ ปวตเตตวา ภควนตํ วนทิตวา อลชลี ปคคยห จูโต อาห
“ภนเต มม สหาโย สรททาปโส ‘ยสส สตถุ อคคสาวโก ภเวยยนติ ปตเถสิ อหํ ตสเสว พุติยสาวโก ภเวยยนติ.

สตุถา อนาคตํ โอโลเกตวา ตสส ปตถนาย สมิชฉนภาวํ ทิสวา พยาภาสิ
“ตวปี อีโต กปปสตสทสสาธิกํ อสงเขยยํ อติภกมิตวา โคตมพุทสส พุติยสาวโก ภวิสสสีติ.

พุทธานํ พยากรณํ สุตวา สิริวฑโฒ ภูฏฐปภฏฐู อโหสิ.

สตุถาปี ภตตานุโมทหนํ กตวา สปรีวาโร วิหารเมว คโต.

อัย ภิกขเว มม ปุตเตหิ ตทา ปตถิตปตถนา.

เต ยถาปตถิตเมว ลภิสฺสุ, นาทํ มุขํ โอโลเกตวา เทมีติ.

[สองอัครสาวก ทูลเรื่องปัจจุบันแต่พระศาสดา]

เอวํ วุตเต, เทว อคคสาวกา ภควนตํ วนทิตวา “ภนเต มยํ อคาริยภูตทา สมานา คิริคคสมขขํ ทสสนาย คตาทิ
ยาว อสสชิตเถรสส สนติกา โสตาปตติผลปฎิเวธา สพพํ ปจจุปปนนวนตถุ กเถตวา
“เต มยํ ภนเต สลยชยสส อจาริยสส สนติกํ คนตวา ตํ ตุมหากํ ปาหมุลํ อาเนตฺกามา ตสส ลทธิยา นิสสารภาวํ กเถตวา
อิธาคมนเน อานิสฺสํ กถยิมหา, –

โส ‘อิทานิ มยํ อนุเตवासิวาโส นาม จาภุยา อุทกจลนภาวปตติสทิสโส, น สกขิสสามิ อนุเตवासิวาสํ วสิตฺนติ วตวา,
‘อจาริย อิทานิ มหาขโน คนธมาลาทิหโต คนตวา สตุถารเยว ปุเชสสติ, ตุมเทถ ถลํ ภวิสสธาทิ วุตเต,
‘กึ ปน อิมสมิ โลก ปณชิตา พหุ อุทาทุ ทนธาทิ, ‘ทนธาทิ กถิต,
‘เตนทึ ปณชิตา ปณชิตา สมณสส โคตมสส สนติกํ คมิสสนติ, ทนธาทิ ทนธาทิ มม สนติกํ อากมิสสนติ, คจฉน ตุมเทหิ วตวา
อาคนตุํ น อิจฉิ ภนเตติ.

[ผู้เห็นผิดกับผู้เห็นถูก ได้รับผลต่างกัน]

ตํ สุตวา สตถา “ภิกขเว สยชโย อตตโน มิจฉาทิฏฐิตาย อสารํ ‘สาโรติ สารณจ ‘อสาโรติ คณฺหิ,
ตุมเห ปน อตตโน ปณฺทิตตาย สารํ สารโต อสารณจ อสารโต ญตฺวา อสารํ ปหาย สารเมว คณฺหิตถาติ วตฺวา
อิมา คาถา อภาสิ

“อสารเ สารมตินโน	สารเ จาสารทสสินโน
เต สารํ นาธิคจฺจนฺติ	มิจฉาสงกปโปจฺจรา
สารณจ สารโต ญตฺวา	อสารณจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺจนฺติ	สมมาสงกปโปจฺจราติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อสารเ สารมตินโนติ:

จตฺตารโ ปจฺจยา, ทสวตถุกา มิจฉาทิฏฐิ, ตสสา อุปนีสยยภูตา ฆมฺมเทสนาติ อโย อสารโ นาม, ตสฺมี สารทิสฺสินโนติ อตถโ.

สารเ จาสารทสสินโนติ:

ทสวตถุกา สมมาทิสฺสินโน, ตสสา อุปนีสยยภูตา ฆมฺมเทสนาติ อโย สารโ นาม, ตสฺมี “นายํ สารโรติ อสารทสสินโน.

เต สารนฺติ: เต ตํ มิจฉาทิฏฐิคหณํ คเหตุวา ฐิตา กามวิตกฺกาทีนํ วเสน มิจฉาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
สีลสารํ สมาธิสารํ ปณฺญาสารํ วิมุตติสารํ วิมุตติญาณทสสนสารํ ปรมตฺถสารํ นิพพานณจ นาธิคจฺจนฺติ.

สารณจาทิ: ตเมว สีลสาราทิสารํ “สารโ นาม อยฺนติ วุตตปฺปการณจ อสารํ “อสารโ อยฺนติ ญตฺวา.

เต สารนฺติ: เต ปณฺทิตา เอวํ สมมาทสสนํ คเหตุวา ฐิตา เนกฺขมฺมสงกปปาทีนํ วเสน สมมาสงกปโปจฺจรา หุตฺวา
ตํ วุตตปฺปการํ สารํ อธิคจฺจนฺตีติ.

คาถาปริโยसानเ พหุ โสตาปตติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺ.

สนนิปติตานํ สาทถิกา เทสนา อโหสีติ.

สยชยวตถุ.

๙. นนทตเถรวตถุ.

“ยถา อการี พุจฉนุนนติ อิมิ ฆมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต आयสมนตं นนทं อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์]

สตถา ทิ ปวตติตปวระหมจโก ราชคหิ์ คนตวา เวพฺวเน วิหรนโต

“ปุตตं เม อาเนตวา ทสเสถาติ สุทโธทนมหาราเชน เปสิตานิ สหสสสหสสปริวารานิ ทสนนํ ทูตวานิ

สพพปจฉโต คนตวา อรหตตํ ปตเตน กานุทายิตเถเรน อาคมนกาลิ ญตวา

สภูริมตตาย คากาย มคควณณิ วณณตวา วิสติสสขีณาสวปริวโต กปิลวตถุปุริ นโต

ญาติสสมาคเม โปกฺขรวรสสิ อตถุปตติ กตวา มหาเวสสนตรชาตํ กเถตวา

ปูนทิวเส ปิณฺฑาย ปวิภูริ “อุตติภูริ นปมชเชยยาติ คากาย ปิตริ โสตาปตติผล ปติภูริยาเปตวา

“ฆมมญจเร สุจริตติ คากาย มหาปชาปตี โคตมิ โสตาปตติผล ราชานญจ สกทาคามิผล ปติภูริยาเปสิ.

ภตตกิจจปริโยसाने ปน ราชุลมาตฺตคฺคณกถิ์ นิสสาย จนนทกนิรชชาตํ กเถตวา

ตโต ตติยทิวเส, นนทกุมารสส อภิเสกเคหปเวสนวิวาหมงคเลสุ วตตมานesu,

ปิณฺฑาย ปวิสิตวา นนทกุมารสส หตเถ ปตตํ ทตวา มงคฺลํ วตวา อญฺญายาสนา ปกฺกมฺนโต

นนทกุมารสส หตเถโต ปตตํ น คณฺหิ.

โสปี ตถาคตคารเวเน “ปตตํ โว ภนฺเต คณฺหธาติ วตตํ นาสกฺขิ.

เอวํ ปน จินฺเตสิ “โสปาณสีเส ปตตํ คณฺหิสสตีติ.

สตถา ตสมิปี ฐาเน น คณฺหิ.

อิตโร “โสปาณปาทมูลเ คณฺหิสสตีติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตถาปี น คณฺหิ.

[นันทพุทธอนุชา ออกบวช]

อิตโร “ราชงคเณ คณฺหิสสตีติ จินฺเตสิ.

สตถา ตตถาปี น คณฺหิ.

กุมารโ นวตติตฺตูกาโม อรุจียา คจฉนโต ตถาคตคารเวเน “ปตตํ คณฺหธาติ วตตํ น สกโกติ,

“อิธ คณฺหิสสตี เอตถ คณฺหิสสตีติ จินฺเตนโต คจฉติ.

ตสมิ ฆเน อญฺญา อิตถิโย ตํ ทิสวา ชนปทกถยาณียา อาจิกฺขิสฺสุ

“อเยย ภควา นนทกุมาริ คเหตุวา คโต, ตุมเหหิ ตํ วินา กริสสตีติ.”

สาปี ตํ สุตฺวา อุทกพินฺนุหิ ปคฺขรฺนเตเหว อพฺพลฺลิตฺติเตหิ เกเสหิ เวเคน คนฺตฺวา “ตุวํ ไซ อยฺยปฺุตฺต อคฺจเฉยฺยาสีตี อาห.

ตํ ตสฺสา วจฺนํ ตสฺส หทยे ติริยํ ปตีตฺวา วิย ลฺลิตฺ.

สตฺถาปิสฺส หตฺถโต ปตฺตํ อคฺคณฺหิตฺวาว ตํ วิหารํ เนตฺวา “ปพฺพชิสฺสสฺสี นนฺทาตี อาห.

โส พุทฺธคารเวณ “น ปพฺพชิสฺสสฺมีตี อวตฺวา “อาม ฆนฺเต ปพฺพชิสฺสสฺมีตี อาห.

สตฺถา “เตนหิ ภิกฺขเว นนฺทํ ปพฺพาเชถาตี อาห.

[ราหุลกุมารทูลขอสมบัติกะพระศาสดา]

สตฺถา กปิลวตฺถุปฺุรํ คนฺตฺวา ตตฺยทิวเส นนฺทํ ปพฺพาเชลฺลิตฺ.

สตตฺเม ทิวเส ราหุลมาตา กุมารํ อลงฺกริตฺวา ภควโต สนฺติกํ เปเสลฺลิต

“ปสฺส ตาต เอตํ วิสฺตีสหสฺสสมณฺปิรวุตํ สุวณฺณวณฺณํ พุทฺทมรุปวณฺณํ สมณฺ.

อยนฺเต ปีตา.

เอตสฺส ตว ปิตุโน ซาตกาเล มหนฺตา นิธิกฺุมภีโย อหฺลฺ.

ตสฺส นิภฺขมณกาลโต ปฏฺฐาย น ปสฺสสฺมี.

คจฺฉ, นํ ทายชฺชํ ยาจาทิ.

‘อหํ ตาต กุมารโ, อภิสฺสํ ปตฺวา จกฺกวัตตี ภวิสฺสสฺมี.

ธเนน เม อตฺถโ, ธนํ เม เทหิ.

สฺมีโก หิ ปุตฺโต ปิตุ สนฺตกสฺสาตี.

กุมารโ ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปิตฺลฺลีนํ ปฏฺฐิตฺวา ภูทฺตฺตฺวํ “สุขา เต สมณ ฌายาตี วตฺวา

อณฺณปิ พหุ อตฺตโน อนฺรุปํ วทฺนโต อฏฺฐาสี.

ภควา กตภตฺตกิจฺจโ อนฺุโมทนํ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

กุมารโปิ “ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ, ทายชฺชํ เม สมณ เทหิตฺติ ภควนฺตํ อนฺุพนฺธิ.

ภควาปิ กุมารํ น นินฺวตฺตาเปลฺลิต.

ปริชฺโนปิ ภควตา สหฺธิ คจฺฉนฺตํ นินฺวตฺเตตฺตุํ นาสกฺขิ.

อิตฺติ โส ภควตา สหฺธิ อารามเมว อคฺมาลฺลิต.

ตโต ภควา จินฺเตลฺลิต “ยํ อยํ ปิตุ สนฺตํ ธนํ อิจฺฉตี, ตํ วฏฺฐานฺุคตํ สวิฆาตํ,

หนฺทสฺส โฟธิมฺมุเล มยา ปฏฺฐิตฺวํ สตฺตวโร อริยธนํ เทมิ, โลกุตฺตรทายชฺชสฺส นํ สฺมีกํ กโรมีตี.

[ราชกุมารบรรพชา]

อภโย ภควา อายสมนตํ สาริปุตตํ อามนเตสิ “เตนहि ตวํ สาริปุตต ราชกุมารํ ปพพาเซหิติ.

เถโร ตํ ปพพาเซสิ.

ปพพชิตะ ปน กุมारे, रणेण तं सुत्वा अधिमत्तं तुक्खं उपपञ्चि.

तं अधिवासेत्तुं อस्सโกนโต ภควโต สनตिकां คนत्वा ปฏิनिเวत्तेत्वा

“สาธु णन्ते उयया मातापितृहि अननुद्युत्तं पुत्तं न पพพาเซय्युन्दि वरं याजि.

ภควา तसस तं वरं तत्त्वा पुणेकत्तिसं राखनिवेसने गत्तात्तरासो

เอภมณตํ นิสินเนน รณญา “ภนเต ตุมหากं ทุกกรการิกกาเล เอกา เทวตา มํ อุปสงกमित्वा ‘ปุตโต เต กาลกโตติ อาห

อหํ ตสสา วจัน อสททหนโต ‘น มยหํ ปุตโต โโพธิ อปุตวา กาลं กโรตตีติ ตं ปฏิกขิปปินติ วุตเต,

อิทานิ महाराज किं सप्तहिस्सठ, पुपपेपि अणुत्तिगानि तुयहं तसเสत्त्वा ‘पुत्तो ते मโตติ वुत्ते, न सप्तहिस्सठाति

อิมิสสา อตตุปปตติยา महारम्मपालชาตकं गेहेसि.

गहाप्रियोसाने राजा अनकामिफलं पतिगुत्तिहि.

इति भक्वा पितरं तीसुं फलसुं पतिगुत्तापेत्त्वा गिक्खुसंसपरिवुत्तो पुनत्तेव राखन्हं คนत्वा

त्तो अनालपिणत्तिगेन सावत्ती अकमनत्ताय कथितपुत्तिणो, निगुत्तिเต सेत्वनमहाविहारे, तत्तु คนत्वा वासं गपेसि.

[พระนันทะอยากสึก]

เอวํ สตถริ เซตวเน วิหรนเตเยว, อายสมา นนโท อุกกณชฺฐิต्वा^๑ กิक्खุนํ เอตมตถํ อารโจะสิ

‘อนภริโต อหํ อาวุโส พรหมจิริยं จรามิ, น สกโกมิ พรหมจิริยं สนธาเรตฺตํ’, สิกขํ ปจจกขาย หินายาวตติสสามีติ.

ภควา ตं ปวตตี सुत्वा อายสมनตं นนทं ปกโกสาเปत्त्वा เอตทโวจ “สจจํ กิร ตวํ นนท, สมพหุลานं กิक्खุนํ เอวमारโจะสิ

‘อนภริโต อหํ อาวุโส พรหมจิริยं จรามิ, น สกโกมิ พรหมจิริยं สนธาเรตฺตํ, สิกขํ ปจจกขาย หินายาวตติสสามีติ.

‘เอวํ ภนเตติ.

‘กิสส ปน ตวํ นนท อนภริโต พรหมจิริยं จรสสิ, น สกโกสิ พรหมจิริยं สนธาเรตฺตํ, สิกขํ ปจจกขาย หินายาวตติสสสีติ.

‘สาเกยานิ मे णन्ते चनपत्तगल्यानि, खरा निक्खमनत्तस, अत्तल्लลित्तिเตहि” เกเสहि อปโळेत्त्वा มํ เอตทโวจ

‘त्वम् ไซ उय्यपुत्त अकज्जेययासीति

โส ไซ अहं णन्ते तं अनुस्समानो अनภริโต พรหมจิริยं จรามิ, न सगकोमि प्रमज्जिरियं सन्थारेत्तं,

सिक्खं पज्जकखाय हिनयवत्तिससामीति.

๑ ช. อ. ๒๕/๑๐๓.

๒ ส. สนตานิ. ปาลิมปน สนธาเรตฺตนิ ทิสสตี.

๓ อ. ปพพชิตะหิตีปิ ปาโฐ.

[พระศาสดาทรงทรมานพระนันทะ]

อลโข ภควา อายุสมนตํ นนทํ พาทาย คเหตุวา อิทธิพลเน ดาวตีสเทวโลกํ เนนโต
อนตรามคเค เอกสมิ ฌามกเขตเต ฌามขานุมตถเก นิสินนํ ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐํ เอกํ ปถุญญมกฺกุฏี ทสเสตวา
ดาวตีสภวเน สกฺกสฺส เทวธมฺมโณ อุปฏฺฐานํ อาคตานิ กกฺกุฎปาทานิ^๑ ปญจ อจฺจราสตานิ ทสเสสิ.

ทสเสตวา จ ปน เอวมาท “ตํ ก็ มณฺเฐสิ นนท, กตมา นุโข อภิรุปตรา จ” ทสสนียตรา จ ปาสาทิกตรา จ,
สากิยานิ วา ขนปทกฺลยาณิ, อิมานิ วา ปญจ อจฺจราสตานิ กกฺกุฎปาทานิตี.

ตํ สุตวา อาท “เสยยถาปิ สา ภนฺเต ฉินนภณณนาสนงคฺกุฐา ปถุญญมกฺกุฏี เอวเมว โข ภนฺเต สากิยานิ ขนปทกฺลยาณิ,
อิมสํ ปญจนนํ อจฺจราสตานํ อุปนึชาย สงฺขยปิ น อุปเตติ กลิปปี น อุปเตติ ภาคิปี น อุปเตติ,
อลโข อิมานเวว ปญจ อจฺจราสตานิ อภิรุปทรานิ เจว ทสสนียทรานิ จ ปาสาทิกทรานิ จาติ.

“อภิรม นนท, อภิรม นนท, อหนเต ปาฏิกโกโค ปญจนนํ อจฺจราสตานํ ปฏฺฐิตาภาย กกฺกุฎปาทานนติ.

“สเจ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิกโกโค ปญจนนํ อจฺจราสตานํ ปฏฺฐิตาภาย กกฺกุฎปาทานํ, อภิรมิสสามทํ ภนฺเต ภควา พรหมจริเยติ.

อลโข ภควา อายุสมนตํ นนทํ คเหตุวา ตตถ อนตรทิตโต เซตวเนยเวว ปาตฺรโหสิ.

อลโสสุโข ภิภุ “อายุสฺมา กิร นนโท ภควโต ภาตา มาตฺตจฺจาปฺตโต อจฺจรานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฏิกโกโค ปญจนนํ อจฺจราสตานํ ปฏฺฐิตาภาย กกฺกุฎปาทานนติ.

[พระนันทะสำเร็จอรหัตตผล]

อลโข อายุสมโต นนทสฺส สหายกา ภิภุ อายุสมนตํ นนทํ ภตทวาเทน จ อุปกิตฺทวาเทน จ สมุทาจรนติ

“ภตโก กิรายสฺมา นนโท อุปกิตฺโต กิรายสฺมา นนโท ปญจนนํ อจฺจราสตานํ เหตุ พรหมจริยํ จรติ,
ภควา กิรสฺส ปาฏิกโกโค ปญจนนํ อจฺจราสตานํ ปฏฺฐิตาภาย กกฺกุฎปาทานนติ.

อลโข อายุสฺมา นนโท สหายกานํ ภิภุ ภตทวาเทน จ อุปกิตฺทวาเทน จ อญฺญิมาโน หรายมาโน ชิคุจฺจมาโน
เอโก วูปกฺกุฏโฐ อุปปมตโต อาตปิ ปหิตตโต วิหรนโต, นจิริสเสว ยสฺสตถาย กุลปฺตตา สมมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพพชนติ, ต
ทนฺตตฺรํ พรหมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเวว ฌมเม สยํ อภิณฺญา สจฺฉิกตวา อุปสมปชช วิทาสิ,
“ชีนา ชาติ, วุสิตํ พรหมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตตยาติ อพภณฺญาสิ.

อลญฺตโร จ ปนายสฺมา นนโท อรหตํ โหสิ.

อลเถกา เทวตา รตติภาเค สกฺลํ เซตวนํ โอภาเสตวา สตถารํ อุปสงฺกมิตวา วนทิตวา อาโรเจสิ

“อายุสฺมา ภนฺเต นนโท ภควโต ภาตา มาตฺตจฺจาปฺตโต

อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปญฺญาวิมุตติํ ทิฏฺฐเวว ฌมเม สยํ อภิณฺญา สจฺฉิกตวา อุปสมปชช วิหรตีติ.

๑ กกฺกุฎปาทานิตี รตตวณฺณตยา ปาราวตปาทสทิสปาทานิ. ปาลิมฺปน กุกฺกุฎปาทานิตี ทิสสตี.

๒ ม. ย. วา. ปาลิมฺปิ วาติ ทิสสตี.

ภควโตปิ โข ญาณํ อุทปาติ

“นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหระตีติ.

โสพายสฺมา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา วนทิตฺวา เอตทโวจ

“ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิกโก ปญฺจนนํ อจฺจราสตาณํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานํ,

มฺยจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวาตี.

“มยาปิ โข เต นนท เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺ

‘นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหระตีติ

เทวตาปิ เม เอตมตฺถํ อารโหเสตี

‘อายุสฺมา ภนฺเต นนโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตี ปญญาวิมุตตี ทิฏฐุชฺช ฌมเม สยํ อภิญญา สจจิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหระตีติ.

ยเทว โข เต นนท อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ มุตฺตํ, อถาหํ มุตฺโต เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวาตี.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“ยสฺส ตินฺนโณ กามปงฺโก

มทฺทิตฺโต กามกณฺฏโก

โมหกขมฺนุปฺตโต

สุขทุกฺเข น เวระตีติ.

[พระนันทะถูกฟุ้ง]

อถกทิวสํ ภิกฺขุ อายุสฺมนนฺตํ นนทํ ปุจฺฉิสฺสุ “อาวุโส นนท ปุพฺเพ ตวํ ‘อุกกณฺฐิตฺมเหตี วิเวสิ อิทานิ เต กถนฺติ.

“นตฺถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย อาลโยตี.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ “อภฺตํ อายุสฺมา นนโท กเถตี อญฺญํ พยากรโธติ

อตฺตทิวเสสฺสุ ‘อุกกณฺฐิตฺมเหตี วตฺวา อิทานิ ‘นตฺถิ เม คิหิภาวาย อาลโยตี กเถตีตี วตฺวา

คนตฺวา ภควโต เอตมตฺถํ อารโหเสตี.

ภควา “ภิกฺขเว อตฺตทิวเสสฺสุ นนทสฺส อตตภาโว พุจฺจนนเคหสทิสฺโส อโหสิ, อิทานิ สุจฺจนนเคหสทิสฺโส ชาโต,

อโย หิ ทิพฺพจฺจรานํ ทิฏฺฐกालโต ปฏฺฐาย ปพฺพชิตฺกจฺจสส มตฺถกํ ปาเปตฺตุ วายมฺนโต ตํ กิจฺจํ ปตฺโตตี วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“ยถา อคฺคาร์ พุจฺจนนํ

วฺภูณฺฐิ สมตีวิชฺฌตี

เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ

ราโค สมตีวิชฺฌตี.

ยถา อคฺคาร์ สุจฺจนนํ

วฺภูณฺฐิ น สมตีวิชฺฌตี

เอวํ สุภาวิทํ จิตฺตํ

ราโค น สมตีวิชฺฌตีติ.

[แก้บรรณ]

ตตฺถ “อคารนฺติ: ยงฺกยจฺจิ เคหํ.

พุจฺจนนนฺติ: วิรจฺจนนํ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ.

สมตวิชฌิตติ: วสสุวณฺณิ วิวิชฌิตติ.

อภาวิตนฺติ: ตํ อคารํ วุณฺณิ วิย ภาวนารหิตตตฺตา อภาวิตํ จิตฺตํ ราโค สมตวิชฌิตติ,
น เภวํ ราโคว, โทสโมหมานาทย สพพุกกิลเสสา ตถารูปํ จิตฺตํ อตฺติวิชฌิตฺติเยว.

สุภาวิตนฺติ: สมถวิปสฺสนาภาวนาหิ สุภาวิตํ,
เอวรูปํ จิตฺตํ สุจฺจนนํ เคหํ วุณฺณิ วิย ราคาทโย กิลเสสา อตฺติวิชฌิตฺตํ น สกโกณตฺติ.

คาลาปริโยสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุณฺนีสุ.

มหาชนสฺส สาทถิกา เทสฺนา อโหสิ.

[พระนันทะเคยถูกล่อด้วยมาตุคาม]

อถ ภิกฺขุ ฌมมสภายํ กถํ สมนุชฺชาเปสฺสิ
“อาวุโส พุทฺธา จ นาม อจฺฉริยา, ชนปทกฺลยาณิ นิสฺสาย อุกกณฺฐิตฺโต นามายสฺมา นนฺโท,
สฺตถารา เทวจฺฉรา อามิสํ กตฺวา วินิโตติ.

สฺตถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สมนิสฺสนาติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามาติ วุตฺเต
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มยา มาตุคาเมน ปโลเกตฺวา วินิโตเยวาทิ วตฺวา เตหิ ยาจิตฺโต อตฺตํ อาหริ

[บุรพกรรมของพระนันทะ]

อตฺติเต, พาราณสียํ พุทฺทมตฺเต รชฺชํ กาทฺเรเนเต, พาราณสีวาสิ กปฺปโก นาม วาณิโซ อโหสิ.

ตฺสเสโก คทฺรโก กุมภการํ วหฺติ.

ทิวเส ทิวเส สตฺต โยชนานิ คจฺฉติ.

โส เอกสฺมี สมเย คทฺรภการเกหิ ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา ยาว ฆนฺทสฺส วิสฺสชฺชนา คทฺรภํ วิจฺริตุํ วิสฺสชฺเชสิ.

อถสฺส โส คทฺรโก ปรีชาปฏิญฺฐู จรมาโน เอกํ คทฺรภํ ทิสฺวา อุปสงฺกมิ.

สา เตน สหฺธิ ปฏฺิสนฺถารํ กโรนฺตี อาห “กุโต อาคโตสฺสีติ.

“พาราณสีโตติ.

“เกน กมฺเมนาติ.

“วาณิชกมฺเมนาติ.

“กิตฺตํ ภารํ วหฺสีติ.

“กุมภการนฺติ.

“เอตตํ ภาวํ วหนโต กติโยชนานิ คจจสตี.

“สตตโยชนานีติ.

“คตฏฐาเน เต กาจิ ปาทปริกมมํ วา ปิฏฐิปริกมมํ วา กโรนตี อตถีติ.

“นตถิ ภาทเทติ.

“เอวํ สนเต มหาทุกขํ อนุโภสตี.

กิญจาปี ธิ ตีรจฉานคตานิ ปาทปริกมาทิการโก นาม นตถิ, กามสญญชนชฎฎนตถํ เอวรूपิ กเถสิ.

โส ตสสา กถาย อุกกณฐิตโต.

กปปโกปิ ภาณํ วิสสชเชตวา ตสส สนตํ คุนตวา “เอहि ตาต คมิสสามาติ อาห.

“คจจถ ตุมहे, นาหํ คมิสสามีติ.

อล นํ ปุนปุนํ ยาจิตวา “อนิจจันตํ นํ ภาเยตวา เนสสามีติ จินเตตวา อิมํ คาถมาห

“ปโตทนต์ กريسสามิ โสฬสงคฺคฺลิกณฺฏกํ
สญฉินทิสสามิ เต กายํ เอวํ ชานาหิ คทรภาติ.

ตํ สุตวา คทรโก “เอวํ สนเต, อหํปิ เต กตตพพํ ชานิสสามีติ วตวา อิมํ คาถมาห

“ปโตทนมเม กريسสสิ โสฬสงคฺคฺลิกณฺฏกํ
ปุโรโต ปติฏฐหิตวาน อุตฺตริตวาน ปจจโต
ภาณํ^๑ เต ปาตยิสสามิ^๒ เอวํ ชานาหิ กปปภาติ.”^๓

ตํ สุตวา วาณิโช “เกน นุ โข การณเนส มํ เอวํ วทตีติ จินเตตวา อีโต จิโต จ โอลเกนโต ตํ คทรภี ทิสวา

“อิมาย เอส เอวํ สิขขาปีโต ภวิสสตี ‘เอวรूपิ นาม เต คทรภี อาเนสสามีติ มาตุคามน ตํ ปโลเกตวา เนสสามีติ จินเตตวา อิมํ
คาถมาห

“จตุปปที สงขมุขี นารี สพพงคฺโสภินี
ภริยํ เต อานยิสสามิ เอวํ ชานาหิ คทรภาติ.

ตํ สุตวา ตุฏฐจิตโต คทรโก อิมํ คาถมาห

“จตุปปที สงขมุขี นารี สพพงคฺโสภินี
ภริยํ เม อานยิสสสิ เอวํ ชานาหิ กปปก
กปปก ภียโย คมิสสามิ โยชนานิ จตฺตทสาติ.

๑ สี. ม. ย. ทนตํ.

๒ สี. สาวยิสสามิ.

๓ สี. ม. ย. กปปภู.

อด นั กปปโก “เตนที เอหิตี คเหตุวา สกฐฐานั อคมาสี.

โส กติปาหจเจเนน ตั อาท “นनु มั ตุมเห ‘ภริยนเต อานยิสสามีติ อโวจตุถาติ.

“อาม วุตตัม, นานั อตตโน กถั ภินทิสสามิ, ภริยนเต อานยิสสามิ,
วภูณั ปน ตุยหึ เอกกสเสว ทสสามิ, ตุยหึ อตตโน^๑ ทุติยสส ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสี,
อุภินันั โว สัวาสมนุวาย ปุตตาปี ชายิสสนติ, เตหิปี พหุหิ สหธิ ตุยหึ ตั ปโหตุ วา, มา วา, ตวเมว ชานเญยาสีติ.

คทรโภ, ตสมี กเถนเตเยว, อนเปกโข อโหสิ.

สตุถา อิมั ฐมมเทสนั อาทริตวา “ตทา ภิกขเว คทรภี ชนปทกถยาณิ อโหสิ, คทรโภ นนโท, วาณิโซ อหเมว,
เอวั ปุพเพเปส มया มาตุคามเนน ปโลเกตวา วินิโตติ ชาทกั นิฐฐาเปสีติ.

นนทตเถรวตถุ.

---

๑ ม. ตุยหึ เวตตณั ทุติยสส ปโหตุ วา มา วา สี. ตุยหึ ปน อคตทุติยสส.

๑๐. จันทสุกริกาวตถุ.

“อิธ โสจติ เปจจ โสจตีติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เวหุวเน วิหรนโต จันทสุกริกัม นาม อารพภ กเถสิ.

[นายจันทะเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงสุกรขาย]

โส กิร ปญจปณณาส วสสานิ สุกเร วธิตวา ชาทนต์ จ วิกกิณนโต จ ชีวิตัม กปเปสิ.

ฉาตกกาเล สกณฺเณ วิหิ อาทาย ชนปทํ คนตวา เอกนาฬิทวินาฬิมตเตน คามสุกรโปตเก กิณิตวา สกณฺเณ ปุเรตวา อากนตวา
ปจฉานิเวสเน วชํ วิย เอกภูฏานํ ปริกชิปิตวา ตตเถว เตสํ นิวาปํ โรเปตวา,
เตสุ นานาคจเณ จ สรีรวลลยชยจ ชาทิตวา วทตมิเตสุ,
ยํ ยํ มาเรตฺกามา โหติ, ตํ ตํ อาทาเวเน นิจจลํ พนธิตวา สรีรมสสส อุทฺธมายิตวา พหลภาวตถุ จตฺรสมมุคฺคเรเน โปเถตวา
“พหลมโส ชาโตติ ญตวา มุขํ วิวริตวา ทนตฺนตเร ทณฺทกํ ทตวา โลหนาวีฬยา ปกฺกภูฏิตฺตํ อุณฺโหนทกํ มุเข อาสิญจติ.

ตํ กุจฉิยํ ปวิสิตวา ปกฺกภูฏิตฺตํ กิริสํ อาทาย อโรภาเคน นิกขมิตวา,
ยาว โถกํ กิริสํ อตฺถิ, ตาว อาวิลํ หุตฺวา นิกขมตี,
สุทฺเธ อุทฺเธ, อจฉํ อนาวิลํ นิกขมตี.

อถสส อวเสสํ อุทกํ ปิฏฺฐิยํ อาสิญจติ.

ตํ กาทจจมมํ อุปฺปาเตตฺวา คจฉตี.

ตโต ตินฺนุกาย โลมานิ ฉาเปตฺวา ตินฺนเหเน อสินา สีสํ ฉินฺทตี.

ปคฺขรณตํ โลหิตํ ภาชเนเน ปฏิกคฺเคตฺวา มंसํ โลหิตเนเน มททิตฺวา ปจิตฺวา ปุตฺตทารมชเณ นิสิโน ชาทิตวา เสสํ วิกกิณนตี.

ตสส อิมิณา นิยาเมเนว ชีวิตํ กปเปตฺตสส, ปญจปณณาส วสสานิ อติกกนตานิ.

ตถาคเต จุรวีฬาเร วสนเต, เอกทิวสปี ปุพฺพมฺภูฏิมตเตเน ปุชา วา กญฺจจุมตตภิกขาทานํ วา อญญํ วา กิลฺลิจิ ปุญญํ นาม นานโหสิ.

อถสส สรีเร โรโค อุปฺปชฺชติ.

[อเวจिनรก ร้อนยิ่งกว่าไฟธรรมดา]

ชีวนตฺสเสว อวีจิมหานิรยสนตฺวาไป อุปฺปฐฺฐตี.

อวีจิสนตฺวาไป นาม โยชนสเต ฐตฺวา โอโลเกนตฺสส ออกฺชินิ ภินฺทนสมตฺถโถ ปริฬาโห โหติ.

วุตฺตมปี เจตํ

“สมนตฺวา โยชนสตํ ฝริตฺวา ตินฺนฐฺฐตี สพฺพทาตี.

นาคเสนตเถเรน ปนสส ปากติกออคคิสนตาปโต อธิมตตตาย อยมุปมา วุตตา
“ยถา มหาราช กุฎาคารมตโต ปาสาโณปิ นรยอคคิมหิ ปกขิตโต ขณน วิลย คจจติ,
นิพพตตสตา ปเนตถ กम्मพเลน มาตุกัจฉิตตา วिय น วิสยนต์ติ.

[นายจันทะเสวยผลกรรมทันตาเห็น]

ตสส ตสมิ สนตาเป อุปลุฐิตะ, กम्मสริกขโก อากาโร อุปปชชิต.

เคหมชฌเยว สุกรรวร วิริตวา ชนุนุเกหิ วิจรรนโต ปุทธถิมวตถุมปิ ปจฉิมวตถุมปิ คจจติ.

อถสส เคหมานุสกา ตํ ทพหํ คเหตุวา มุขํ ปิทหนติ.

กम्मวิปาโก นาม น สกกา เกนจิ ปฎิพาหิตุ.

โส วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

สมนตา สตตสุ ชเรสุ มนุสสา นิตทํ น ลภนติ.

มรณภเยน ตชชิตสส ปนสส พหิ นิกขมนํ นีวาเรตุ อสกโกนโต สพโพ เคหชน,
ยถา อนโต ฐิตโต พหิ วิจรรติ น สกโกติ, ตถา เคหทวารานิ ปิททิตวา พหิเคหํ ปริวาเรตวา รกขนโต อจจติ.

[เสวยผลกรรมในสัมปรายภพ]

อิตโรปิ อนโตเคเหเยว นรยสนตาเปน วิรวนโต อิตโต จิตโต จ วิจรรติ.

เอวํ สตต ทิวธานี วิจรรติวา อภูฐเม ทิวเส กาลํ กตวา อวิจิมหานิรเย นิพพตติ.

อวิจิมหานิรโย เทวทูตสุตตนเตน วณณตพโพ.

[พวกภิกษุเข้าใจว่า เขาฆ่าสุกรทำการมงคล]

ภิกขุ ตสส ชรทวารเณ คจจนตา ตํ สททํ สุตวา “สุกรสทโทติ สณญโน หุตวา วิหารํ คนตวา สตถุ สนติเก นิสินนา เอวม่าหํสุ
“ภนเต จันทสุกริกสส เคหทวารํ ปิททิตวา สุกรานํ มาริยमानัน, อชช สตตโม ทิวโส, เคเห กาจิ มงคลกิริยา ภวิสสตี มณญเ
เอตตเก นาม ภนเต สุกเร มาเรตตสส เอกมปิ เมตตจิตตํ วา การุญญํ วา นตถิ,
น จ วต โน เอวรูป กกขโพ ผรุโส สโตติ ทิฏฐูปุโพติ.

สตา “น ภิกขเว โส อิม สตต ทิวเส สุกเร มาเรติ, กम्मสริกขกํ ปนสส อุทปาติ, ชีวนตสเสว อวิจิมหานิรยสนตาไป อุปลุฐาสี,
โส เตน สนตาเปน สตต ทิวธานี สุกรรวร รวนโต อนโตนิเวสเน วิจรรติวา อชช กาลํ กตวา อวิจิมหิ นิพพตโตติ วตวา
“ภนเต อธิ โลเก เอวํ โสจิตวา ปุน คนตวา โสจณฐุฏาเนเยว นิพพตโตติ วุตเต,
“อาม ภิกขเว ปมตโต นาม คหณฐุฏา วา โทตุ ปพพชิตโต วา อุภยตถ โสจติเยวาติ วตวา อิม คาลมาห

“อธิ โสจติ เปจจ โสจติ

ปาปการี อุภยตถ โสจติ

โส โสจติ โส วิหณญติ

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปาปการิติ

นนานปปการสส ปापกम्मสส การโก ปุคคโล “อกตํ วต เม กลยาณํ, กตํ เม ปापนติ เอกเสเนว มรณสมเย อิช โสจติ,
อิทมสส กम्मโสจัน;

วิปากํ อนุภวนโต ปน เปจจ โสจติ, อิทมสส ปโรโลกे วิปากโสจัน;

เอวํ โส อุภยตถ โสจติเยว. เตเนว การณน ชีวมาโนเยว โส จันทสุกริวโกปิ โสจติ.

ทิสวา กम्मกิลิฐุมตตโนติ: อตตโน กิลิฐุมกम्मํ ปสสิตวา โสจติ, นานปปการํ วิลปนโต วิหณญติ กิลมตีติ.

คาถาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา เทสนา ซาตาติ.

จันทสุกริวตถุ.

---

๑๑. ฌมมิกอุปาสกวตฺถุ.

“อิธ โมหตี เปจจ โมหตีติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ฌมมิกอุปาสกํ อารพภ กเถสิ.

[อุบาสกและครอบครัวบำเพ็ญกุศลเป็นนิตย]

สาวตถิยํ กิร ปญจสตา ฌมมิกอุปาสกา นาม อเหตุ.

เตสุ เอเกกสส ปญจ ปญจ อุปาสกสตานิ ปริวาร.

โย เตสํ เขมฺมจฺจโก ตสส สตต ปุตตา สตต ธิตโร.

เตสุ เอเกกสส เอเกกา สลากยาคุ สลากภตฺตํ ปกฺขิกภตฺตํ สงฺฆภตฺตํ อุโปสถิกภตฺตํ อากนฺตฺกภตฺตํ วสสวาสิกํ อโหสิ.

เตปิ สพฺเพว อนุชาตปุตฺตา นาม อเหตุ.

อิติ “จุทฺทสนนํ ปุตฺตานํ ภริยาย อุปาสกสชาติ โสฬส สลากยาคุอาทีนํ ปวตฺตนฺติ.

อิติ โส สปุตฺตทาโร สีลวา กลยาณธมฺโม ทานสํวิภาครโต อโหสิ.

อถสส อปรภาเค โรโค อุปฺปชฺชติ.

อายุสงฺขารो ปรีหายิ.

[อุบาสกป่วย นอนฟังธรรม]

โส ฌมมํ โสตุกาโม “อญฺญว วา เม โสฬส วา ภิกฺขุ เปเสถาติ สตฺถุ สนฺติกํ ปหิณฺนิ.

สตถา ภิกฺขุ เปเสสิ.

เต คนฺตวา ตสส มญฺจํ ปริวารเตวา ปญฺญุตเตสุ อาสเนสุ นิสินฺนา

“ภนฺเต อยฺยานํ เม ทสฺสนํ ทูลลภํ ภวิสฺสตี ทุพฺพโลมฺหิ เอกํ เม สุตฺตํ สขมฺยาถาติ วุตฺตา

“กตฺรํ สุตฺตํ โสตุกาโม อุปาสกาติ, สพฺพพุทฺธานํ อวิชฺหิตํ สติปญฺญานสฺตฺตนฺติ วุตฺเต,

“เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยาติ สุตฺตนฺตํ ปญฺญเปสฺสุ.

[เทวดานำธมมารับอุบาสกไปเทวโลก]

ตสมิ ขณฺเ ฉทิ เทวโลเกหิ สพฺพาลงฺการปญฺนิมฺนชิตา สหสฺสสินฺธวฺยุตฺตา ทิยทฺมโยชนสติกา ฉ รธา อาคมฺมิสุ.

เตสุ จิตฺตา เทวตา “อมฺหากํ เทวโลกํ เนสฺสาม, อมฺหากํ เทวโลกํ เนสฺสาม,

อมฺโภ มตฺติกภาชนํ ภินฺทิตวา สุวณฺณภาชนํ คณฺหนฺโต วิย อมฺหากํ เทวโลเก อภิริมฺตํ อิธ นิพฺพตฺตฺตฺติ” วทิสฺสุ.

อุบาสโก ธรรมสสวนนตราโย อนิจจโนโต “อาคเมถ, อาคเมถาติ อาห.

[พวกภิกษุและบุตรธิดาอุบาสกเข้าใจผิด]

ภิกษุ “อมเห วทตตี สณญาย ตุนหี อหสิ

อถสส ปุตตธีโร “อมหากํ ปิตา ปุพเพ ธรรมสสวนเนน อตติโต อโหสิ,
อิทานิ ปน ภิกษุ ปกโกสาเปตวา สขมยํ กาทเรตวา สยเมว วาเรติ, มรณสส อภายนกสโต นาม นตถิติ วิรวีสุ.

ภิกษุ “อิทานิ อนโนกาโสติ อญญาสาสนา ปกกมัสสุ.

อุบาสโก โถกํ วิตตินาเมตวา สตี ปฏิลลิตวา ปุตเต ปุจฺฉิ “กสมา กนทถาติ.

“ตาท ตุมเห ภิกษุ ปกโกสาเปตวา ธรรมํ สุนนตา สยเมว วารยิตถ,
อถ มยํ ‘มรณสส อภายนกสโต นาม นตถิติ กนทิมหาติ.

“อຍຍา ปน กุหิณฺติ.

“‘อนโนกาโสติ อญญาสาสนา ปกกนตา ตาตาติ.

“นาหํ อຍຍေหิ สหฺริ กถेमฺมิติ.

“อถ เกน สหฺริ กถถาติ.

“ฉหิ เทวโลเกหิ เทวตา ฉ รเถ อลงฺกริตวา อาทาย อากาเส ฐุตวา ‘อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิ, อมหากํ เทวโลเก อภิรมาหิติ
สททํ กโรนฺติ, ตาหิ สหฺริ กถेमฺมิติ.

“กุหิ ตาท รถา, น มยํ ปสฺสามาติ.

“อตถิ ปน มยหํ คนฺถิตานิ ปุปฺพานิติ.

“อตถิ ตาตาติ.

“กตโร เทวโลโก รมณฺเอยติ.

“สพฺพโพธิสฺตตานํ พุทฺธมาตาปิตูนญจ วสนญฺฐานํ ตฺสิตถาวนํ รมณฺเอยิ ตาตาติ.

“เตนหิ ‘ตฺสิตถาวนโต อากตฺรเถ ปุปฺพทามํ ลคฺคตฺตติ ปุปฺพทามํ ชิปลาติ.

เต ชิปีสุ.

ตํ รถฺฐเร ลคฺคิตวา อากาเส โอลมฺพิ.

มหาชนโน ตเทว ปสฺสตี, รณํ น ปสฺสตี.

ขอ. บาลี ภา.๑ หน้า ๙๙ • ๑๑. ฌมมิกอุปาสกวัตถุ. • [แก้รรถ]

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

มหาชนสส สาทถิกา ฌมมเทสนา ซาตาตี.

ฌมมิกอุปาสกวัตถุ.

---

๑๒. เทวทูตตวตถุ.

“อิธ ตปติ เปจจ ตปตตีติ อิมั ฌมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต เทวทูตต์ อารพภ กเถสิ.

[เจ้าศากยะ ๖ พระองค์ทรงผนวช]

เทวทูตตสสุ วตถุ ปพพชิตกาลโต ปฏฐาย ยาว ปฐวิปเวสนา เทวทูตต์ อารพภ ภาสิตานิ สพพานิ ชาตคานิ วิตถาเรตวา กเถติ.

อัย ปเนตถ สงเขโป

สตถริ อนุปิย นาม มลลัน นิคโม ตั นิสสาย อนุปิยมพวเน วิหรนเตยเว, ตถาคตสสุ ลกขณปฏิคคหณทิวเสยเว
อสีตีสหสเสหิ ญาดิกุเลหิ “ราชา วา โหตุ, พุทโธ วา ชตติยปริวารโ วิจริสสตีติ อสีตีสหสสปุตตะ ปฏินญูตตะ.

เตสุ เยภุยเยน ปพพชิตเส, “ภททियราชานัน อนุรุธัน อานนหนัน กคัง กิมพิลัน เทวทูตตตติ อิมะ ฉ สกเก อปพพชนเต ทิสวา
“มัย อตตโน ปุตเต ปพพชเม, อิมะ ฉ สกกา น ญูตกา มญญे, ตสฺมา น ปพพชนตีติ กถัง สมุญฺฐาเปสฺสิ.

อถ มหานาโม สกโก อนุรุธัน ออุปสงกมิตวา “ตต อมหากัง กุลา ปพพชิต นตถิ, ตวํ วา ปพพช อหนัน วา ปพพชิสสามีติ อาห.

โส ปน สุขุมาลो โหติ สมปนโนโกโค “นตถีติ วจนมปิ เตน น สุตปุพพิ.

เอกทิวสํ หิ เตสุ ฉสุ ชตติเยสุ คุหกีฬาย กิฬนเตสุ, อนุรุธัน ปูเวเน ปราชิตो ปูเวตถาย ปหิณ.

อถสส มาตา ปูเว สขเขตวา ปหิณ.

เต ขาทิตวา ปน กิฬิส.

ปุนปุนัน ตสเสว ปราชโย โหติ.

มาตา ปนสส ปหิเต ปหิเต, ติกขตตุํ ปูเว ปหิณิตวา จตตถวาเร “ปูวา นตถีติ ปหิณ.

โส “นตถีติ วจนสส อสสุตปุพพตตะ “เอสาเปกา ปูเวกิติ ภวิสสตีติ มญญูมาโน “นตถิปูเวเมว อหรรถาติ เปเสสิ.

มาตา ปนสส, “นตถิปูเว กิร อยเย เทถาติ วุตเต,

“มม ปุตเตน นตถีติ ‘ปหนัน สุตปุพพิ, อิมินา ปน อุปาเยน เอตมตถัง ชานาเปสสามีติ
ตจจัน สฺวณณปาตี อญญาย สฺวณณปาติยา ปฏิกุชชิตวา เปเสสิ.

นครปริคคาหิกา เทวตา จินเตสฺสิ

“อนุรุธสสเกน อนนการกาเล อตตโน ภาคภตตัง อูปริฏฐูปจเจกพุทฺธสส ทตวา

“นตถีติ เม วจนสส สวณัน มา โหตุ, โภชนูปตติฏฐานชานัน มา โหตุติ ปตถนา กตา,

สจายัน ตจจณปาตี ปสสิสสตี, เทวสมาคมัม ปวิสิตุนัน ลภิสสาม, สีสมปิ โน สตตธา ผลเยยาติ.

อถ นัน ปาตี ทิพพปูเวหิ ปุณณัน อังสุ.

ตสสา คุพมณฑลเฐ รฐเปตวา อุกขมาภูติมตตาย, ปุวคนุโธ สกถนครี ฉาเทตวา ฐิตเ.

ปุวชนนํ มุเข รฐปีตมตตเมว สตตรสหรณีสหสสานิ อนุฟรี.

โส จินเตสิ “นาหํ มาตุ ปิโย, เอตตํ เม กาลํ อิมํ นตฺติปุวณนาม น ปจि, อิตฺ ปญฺญาย อญญํ ปุवं น ขาทิสสามิติ
เคหํ คนฺตวา มาตฺรํ ปุจฺฉิ “อมม ตุมหากํ อหํ ปิโย, อปฺปิโยติ.

“ตาท เอกกฺขิโน อุกฺขิ วिय หทยํ วिय จ อติปิโย เมติ.

“อถ กสฺมา เอตตํ กาลํ มยหํ นตฺติปุवं น ปจิตถ อมฺมาติ.

สา จุลลุปญฺญากํ ปุจฺฉิ “อถฺถิ กิลฺลิจิ ปาตฺธิยํ ตาทาติ.

“ปริปุณฺณา อยฺเย ปาตี ปุเวหิ, เอวรฺรปา ปุวา นาม เม น ทิฏฺฐุปุพฺพาทิ.

สา จินเตสิ “มยหํ ปุตฺโต ปุณฺณวา กตานิหารโธ ภวิสฺสตี, เทวตาหิ ปาตี ปุเรตวา ปหิตา ภวิสฺสนตีติ.

อถ นํ ปุตฺโต “อมม อิตฺ ปญฺญายาหํ อญญํ ปุวณนาม น ขาทิสสามิ, นตฺติปุวเมว ปเจยยาสิตี.

สาปิสฺส ตโต ปญฺญาย “ปุवं ขาทิตฺกามาเมหิติ วุตเต, ตฺจจฺจปาตีเมว อญฺญา ย ปาตฺธิยา ปฏิกุชฺชิตฺวา เปเสสิ.

ยว อคารมชเฐ วสิ, ตาวสฺส เทวตา ทิพฺพปุเว ปหิณฺสี.

[เจ้าทั้ง ๒ สนทนากันถึงเรื่องบวชและการงาน]

โส เอตตํปิ อชานนฺโต ปพฺพชฺชนนาม กิ ขานิสฺสตี, ตสฺมา “กา เอสา ปพฺพชฺชา นามาติ ภาตฺรํ ปุจฺฉิตฺวา
“โอาหาริตเกสมสฺสุนา กาสายนิวตฺถน กญฺจฺจตฺถเร วา วิทลมญฺจเก วา นิปชฺชิตฺวา ปิณฺชาย จรณเตน วิหริตพฺพํ,
เอสา ปพฺพชฺชา นามาติ วุตเต, “ภาตฺถิก อหํ สุขุมมาโล, นาหํ สกฺขิสสามิ ปพฺพชฺชิตฺนฺติ อาห.

“เตนหิ ตาท กมฺมนตํ อุกฺคเหตฺวา ชรราวาสํ วส, น หิ สกฺกา อมฺहेสุ เอเกน อปพฺพชฺชิตฺนฺติ อาห.

อถ นํ “โก เอสอ กมฺมนโต นามาติ ปุจฺฉิ.

ภตฺตญฺญานญฺญานํปิ อชานนฺโต กุลปุตฺโต กมฺมนตํ นาม กิ ขานิสฺสตี.

[เจ้าศากยะทั้ง ๓ สนทนากันถึงที่เกิดแห่งภักตร์]

เอกทิวสํ หิ ตินฺณํ ขตฺติยานํ กถา อฺทปาหิ “ภตฺตํ นาม กุหิ อญฺจฺจหตีติ.

กิมฺพิโล อาห “โกญฺญู อญฺจฺจหตีติ.

อถ นํ ภทฺธิโย “ตฺวํ ภตฺตสฺส อญฺจฺจานญฺจานํ น ขานาสิ, ภตฺตณฺนาม อุกฺขลฺลियํ อญฺจฺจหตีติ อาห.

อนฺรุทโธ “ตุมฺเห เทวํปิ น ขานาถ, ภตฺตณฺนาม รตนมฺกฺลา ย สุวณฺณปาตฺธิยํ อญฺจฺจหตีติ อาห.

เตสุ กिर เอกทิวส์ กิมพิโล โภภูฏโต วิหี โอตาริยามาเน ทิสวา “เอเต โภภูฏเกเยว ชาตาติ สณญี อโหสิ.

ภททีโยปี เอกทิวส์ อุกขลิโต ฆตตัม วทตฺถิมานัน ทิสวา “อุกขลियญญเยว อุปปนฺนติ สณญี อโหสิ.

อนรุทฺเธน ปน เนว วิหี โภภูฏานตา น ฆตตัม ปเจนตา วา วทตฺถิมานตา วา ทิภูฏปฺพพา, วทตฺถิมานตา ปน ปฺรโต ฐฺปิเตเมว ปสฺสตี.

โส “ภุชิตฺตูกามกาเล ฆตตัม ปาติยํ อุภูฏทตีติ สณญุมกาสิ.

เอวํ ตโยปี เต ฆตตฺตฺถุณฺณานฺณานปี น ชานนติ.

เตนายํ “โก เอส กมฺมนโต นามาติ ปุจฺฉิตฺวา “ปฺฐมํ ฆตตัม กสาเปตฺตพฺพนตีอาทิกํ สํวจฺจเร สํวจฺจเร ฆตตพฺพํ กิจฺจํ สุตฺวา “กทา
กมฺมนตานํ อนฺโต ปญฺญาอิสฺสตี, กทา มยํ อปฺโปสฺสูกกา โภเค ภุชิตฺตูกามกาเล วตฺวา,
กมฺมนตานํ อปฺริยนตฺตตาย อุกฺขาตฺตาย,

“เตนหิ ตฺวญฺญเยว ฆราวาสํ วส, น มยํ เอเตน อตฺถิตฺติ วตฺวา

มาตฺรํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “อนุชานาหิ มํ อมฺม, อหํ ปพฺพชิตฺตูกามกาเล วตฺวา ตาย ติกฺขตฺตํ ปฏฺธิกฺขิตฺติ,

“สเจ เต สหายโก ภทฺทियราชา ปพฺพชิตฺตูกามกาเล, เตน สหี ปพฺพชิตฺตูกามกาเล วตฺเต,

ตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “มม โข สมฺม ปพฺพชิตฺตูกามกาเล ตว ปฏฺธิกฺขิตฺติ วตฺวา ตํ นานปฺปการาหิ สณฺญาเปตฺวา

สตฺตเม ทิวเส อตฺตนา สหี ปพฺพชิตฺตูกามกาเล ปฏฺธิกฺขิตฺติ คณฺหิ.

[อุบาลีออกบวชพร้อมด้วยศากยะทั้ง ๖]

ตโต “ภทฺทिय สกฺยราชา อนรุทฺโธ อานนฺโท ภคฺ กิมพิโล เทวทตฺโต จาติ อิเม ฉ ฆตฺตียา อุपालิกปฺปกสฺตตฺมา
เทวา วิย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตฺตาทํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อูยฺยานํ คจฺฉนฺตา วิย จตฺรํคินียา เสนาย นิกฺขมิตฺวา
ปฺรวิสยํ ปตฺวา ราชานาย สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตฺวา ปฺรวิสยํ โอฏฺถมึสุ.

ตตถ ฉ ฆตฺตียา อตฺตโน อารณฺยานิ โอมุญฺจิตฺวา ฆตฺตีกํ กตฺวา

“หนฺนท ฆตฺตโย อุपालิ นีวตฺตสฺสุ, อลํ เต เอตฺตํ ชีวีกายาติ ตสฺส อหํสุ.

โส เตสํ ปาหฺมุเล ปวตฺติตฺวา ปฺริเทวิตฺวา เตสํ อาณํ อตฺตีกมิตฺตํ อสฺกโกนฺโต อุภูฏาย ตํ คเหตฺวา นีวตฺติ.

เตสํ ทิวธา ชาตกาเล วนํ โรทฺนปฺปตฺตํ วิย ปฺฐวี กมฺปนาการปฺปตฺตา วิย อโหสิ.

อุपालิกปฺปโกปี โลกํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา เอวํ จินฺเตสิ

“จฺนฺชา โข สากิยา ‘อิมินา กุมารานํ นีปาติตฺวาติ ฆาเตยฺยปี มํ,

อิเม หิ นาม สกฺยกุมารานํ เอวํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺชานานิ อารณฺยานิ ฆตฺตีกมิตฺตํ วิย ฉทฺเตตฺวา ปพฺพชิตฺตูกามกาเล,

กิมฺงคํ ปนาหนฺติ จินฺเตตฺวา ฆตฺตีกํ โอมุญฺจิตฺวา ตานิ อารณฺยานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิกา คณฺหนฺตฺติ วตฺวา

เตสํ สนฺตีกํ คนฺตฺวา เตหิ “กสมฺมา นีวตฺตีสตีติ ปุฏฺฐุ ตมตฺถํ อารโหเจสิ.

[ศากยะทั้ง ๖ บรรลุคุณพิเศษ]

อถ น เต อาทาย สตุถุ สนตีกิ คนตวา ภควนตัง วนทิตวา “มย ภาเนต สากิยา นาม มานนิสสิตา,
อัย อมหากิ ทิฆรตตัง ปริจารโก, อิม ปรุหมตริ ปพพาเซต, มยมสส อภิวาทนาทีนิ กริสสาม, เอว โน มาโน นิมาทยิสสตีติ
วตวา ตัง ปรุหมตริ ปพพาเซตวา ปจฉา สย ปพพชิสฺสุ.

เตสุ อายสฺมา ภาททีโย เตเนว อนตรวสเสน เตวิชฺโช อโหสิ.

อายสฺมา อนรุทโธ ทิพพจกฺโข หุตวา ปจฉา มหาปุริสวิตกกุสุตตัง สุตวา อรหตตัง ปาปุณฺนิ.

อายสฺมา อานนฺโท โสตาปตติมเล ปติฏฺฐิติ.

ภคฺคเตโร จ กิมพิลตเตโร จ อปรภาเค วิปสฺสนัง วทฺเตตวา อรหตตัง ปาปุณฺนีสฺสุ.

เทวทูตโต โปถุชฺชนิกัง อิทธิ ปตฺโต.

[พระเทวทูตแสดงฤทธิ์แก่ชาตศัตถุราชกุมาร]

อปรภาเค สตุถริ โภสมพิย วิหรนเต, สสาวกสงฺฆสฺส ตถาคตสฺส มหนฺโต ลากสฺกกาโร นิพพตฺติ.

ตตถ วตถเลสชชาทิตถลา มนุสฺสา วิหารัง ปริสิตวา

“กฺุทฺติ สตุถา, กฺุทฺติ สาริปุตตเตโร, กฺุทฺติ มหาโมคคฺคลานตเตโร, กฺุทฺติ มหาภกฺสสปตเตโร, กฺุทฺติ ภาทียตเตโร, กฺุทฺติ อนรุทตเตโร,
กฺุทฺติ อานนตเตโร, กฺุทฺติ ภคฺคเตโร, กฺุทฺติ กิมพิลตเตโรติ อสตีมหาสาวกานํ นิสินฺนฏฺฐานํ โอลเณตวา วิจรนฺติ.

“เทวทูตเตโร กฺุทฺติ นิสินฺโน วา จฺูโต วาติ ปุจฉนฺโต นาม นตฺถิ.

โส จินฺเตสิ “อหิ เอเตหิ สทฺธิเยว ปพพชิตฺโต, เอเตปิ ขตฺติยปพพชิตา, อหิ ขตฺติยปพพชิตฺโต,

ลากสฺกการหตถา มนุสฺสา เอเต ปริเยสนฺติ, มม นามํ คเตตปิ นตฺถิ,

เกน นุ โข สทฺธิ เอโกโต หุตวา กํ ปสาเทตวา มม ลากสฺกการัง นิพพตฺเตยยนฺติ.

อถสฺส เอตทโหสิ “อัย ราชา พิมพิสโร ปรุหมทสฺสเนเนว เอกาทสนฺหุเตหิ สทฺธิ โสตาปตติมเล ปติฏฺฐิตฺโต,

น สกฺกา เอเตน สทฺธิ เอโกโต ภวิตฺตุ, โภสฺสรณฺญาปิ สทฺธิ น สกฺกา เอโกโต ภวิตฺตุ,

อัย โข ปน รมฺโณ ปุตฺโต อชาตสตุตฺตุมาโร, กสฺสจि คุณฺโทสํ น ชานาติ, เอเตน สทฺธิ เอโกโต ภวิสสามิติ.

โส โภสมพิโต ราชคหํ คนตวา กุมารกวนฺณํ อภินิมมินิตวา จตฺตารโ อาสีวิเส จตฺตุสฺ หตถปาเทสุ เอกํ คีวาย พนฺธิตวา

เอกํ สีเส จุมพฺภกํ กตวา เอกํ เอกํสิ กริตวา อิมาย อหิเมชลา ย อาภาสโต โอรุยฺห อชาตสตุตฺตุสฺ อจฉนฺเต นิสิติตวา,

เตน ภีเตน “โกลิ ตวนฺติ วุตเต, “อหิ เทวทูตโตติ วตวา

ตสฺส ภาวินนทนต์ถํ ตํ อตตถาวํ ปฏฺฐิสฺหริตวา สงฺฆาปฏิตตจิวรโร ปุโรโต ฐุตวา ตํ ปสาเทตวา ลากสฺกการัง นิพพตฺเตสิ.

[พระเทวทูตพยายามฆ่าพระพุทธเจ้า]

โส ลากสฺกการาภิวุโต “อหิ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสสามิติ ปาปกํ จิตตํ อูปปาเทตวา สห จิตตูปปาเทน อิทธิโต ปริหายิตวา

สตุถารัง เวฬุณฺวิหาเร สราชิกาย ปริสา ย รมฺมํ เทเสนตํ วนทิตวา อฏฺฐายาสนา อยฺชลิมฺปกคฺคย

“ภควา ภนเต เอตริหิ ชินโณ วุฑโฒ มหาลโล อโปปัสสุโก ทิฏฐธมมสุขวิหาริ ออนุยชตุ,
อหิ ภิกขุสงฆิ ปิริหิสสามิ, นิยยาเทถ เม ภิกขุสงฆนติ วตวา สตถารา เขพาสิกวาเทเน อปสาเทตวา ปฏิกขิตโต
อนตตมโน อิมิ ปฐุมิ ตถาคเต อาฆาตํ พนธิตวา อปกกมิ.

อถสส ภควา ราชคเห ปกาสนียกมมํ การะสิ.

โส “ปริจจตโตทานิ อหิ สมณเณ โคตเมน, อิทานิสส อนตถิ กริสสามิติ อชาตสตุ อุปสงกมิตวา
“ปุพเพ โข กุมาร มนุสสา ทิชายุกา, เอตริหิ อปายุกา, ฐานํ โข เปนตํ วิชชติ, ยํ ตวํ กุมารโรว สมานโน กาลํ กเรยยาสิ,
เตนหิ ตวํ กุมาร ปิตริ หนตวา ราชา โหหิ, อหิ ภควนตํ หนตวา พุทโธ ภวิสสามิติ วตวา,
ตสมิ รัชเช ปติฏฐิตเต, ตถาคตสส วธาย ปุริเส ปโยเชตวา, เตสุ สโตปตติผลํ ปตวา นิวตเตสุ, สยํ คิขณกุฏฏํ อภิรุหิตวา
“อหเมว สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวรเปสสามิติ สิลํ ปวิชฌิตวา รุหิรูปาทกมมํ กตวา
อิมินาปิ อุปายเนน มาเรตุ อสกโกนโต ปุน นาคาสิริ วิสสชชวาเปสิ.

ตสมิ อากจจนเต, อานนทตเถโร อตตโน ชีวิตํ สตุ ปริจจชิตวา ปุโรโต อฏฐาสสิ.

สตุถา นาคํ ทเมตวา นครา นิภขมิตวา วิหาริ อากนตวา อนนทสเสหิ อุปาสเกหิ อภิหุํ มหาทานํ ปิริภุชชิตวา
ตสมิ ทิวเส สนนิปิตตานํ อฏฐารสโกฏฐสงฆาตานํ ราชคหवासินํ ออนุพพิกถํ กเถสิ.

จตุราสีติยา ปาณสทสสานํ ธมมาภิสสมโย ชาโต.

“อโห มหากุโณ อายสมา อานนโท, ตถารูเป นาม ทถลินาคเ อากจจนเต, อตตโน ชีวิตํ ปริจจชิตวา สตุ ปุโรโต อฏฐาสสิ เถร
สส คุณถํ สุตวา “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส มมตถาย ชีวิตํ ปริจจชชิวาติ วตวา ภิกขุหิ ยาจิติโต
จลลหัสมหาหัสกุกกฆาตกานิ กเถสิ.

[กรรมชั่วของพระเทวทูต ปราบกัมมมหาชน]

เทวทูตตสสาปิ กมมํ เนว ตถา รณโณ มาราปีตตตทา, น วรگانํ ปโยชิตตตทา, น สิลาย ปวิทตตทา ปากกั อโหสิ,
ยถา นาคาสิริทถลินโน วิสสชชิตตตทา.

ตทา หิ มหาชน “ราชาปิ เทวทูตเตเนว มาราปีโต, วรกาปิ ปโยชิตา, สิลापิ ปวิทธา,
อิทานิ ปน เตเน นาคาสิริ วิสสชชชวาปีโต, เอวรूपิ นาม ปापิ คเหตุวา ราชา วิจرتติ โกลาหลมกาสิ.

ราชา มหาชนสส ถถํ สุตวา ปณจ ถาลิปากสทานิ หราเปตวา น ปุน ตสสุปฏฐานํ อคมาสิ.

นาคราปีสส กุถํ อุปคตสส ภิกขามตตมปิ นาทิสุ.

[พระเทวทูตทูลขอวัตถุ ๕ ประการ]

โส ปิริหีนลาภสกกาโร โกหณณเณ ชีวิตุกาโม สตุถาริ อุปสงกมิตวา ปณจ วตถุนิ ยาจิตวา ภควตวา

“อถ เทวทูต, โย อิจฉติ อารณญโก โหตุติ ปฏิกขิตโต

“กสสาวุโส วจณํ โสภณํ, กิ ตถาคตสส อุทาทุ มม,

อหิ ทิ อุกกภูวเสน เหว วทามิ

‘สาธ ภูนเต ภิกขุ ยาวซีว อรณญิกา อสสุ ปินทปาติกา ปัสสุลิกา รุกขมูลิกา มจจมนัส น ขาเทยยุนติ,
โย ทุกขา มุจจิตุกาโม, โส มยา สหิ อากจตุติ วตวา ปุกกามิ.

ตสส วจัน สุตวา เอกจเจ นวปพพิชิตา มนทพพิธิโน

“กลยามัน เทวทตโต อาห, เอเตน สหิ วิจริสสามาติ เตน สหิ เอกโตว อหสิ.

[พระเทวทตทำลายสงฆ์]

อติ โส ปญจสเทหิ ภิกขุหิ สหิ เตหิ ปญจหิ วตถุหิ ลุขปสันนัง ชนัง สลญาเปนโต กุเลส วิญญาเปตวา ภูณชนโต
สงฆเภทาย ปรกกมิ.

โส ภควตา “สจจ กิร ตว เทวทตต สงฆเภทาย ปรกกมสิ จกภเภทายาติ ปุญญู “สจจ ภควาติ วตวา

“ครุโก โข เทวทตต สงฆเภทิตาเทหิ โอวทิตปิ สตุล วจัน อนาทยิตวา ปุกกนโต

อายสมนต อานนท ราชคเห ปินทาย จรนต์ ทิสวา

“อชชตคเคทานาห อวาโส อานนท อญญเตรว ภควตา อญญตร ภิกขุสงฆา อุโปสถัง กิริสสามิ สงฆกมมัม กิริสสามิเต อาห.

เถโร ตมตถัง ภควโต อโรเจสิ.

ต วิทิตวา สตุลา อุปนุณธมมสเวโค หุตวา “เทวทตโต สเทวกสส โลกสส อนตถนิสสิต อตตโน อวิจิมหิ ปจนกมมัม กโรตีติ ปริวิ
ตกเกตวา

“สุกรานิ อสารุณี

อตตโน อหิตานิ จ

ย เว ทิตถจ สารุญจ

ต เว ปรมทุกกรนติ

อิมิ คาลัง วตวา ปุน อิมิ อุกทานัง อุกทานสิ

“สุกรัง สารุณา สารุ

สารุ ปาเปน ทุกกรัง

ปาปี ปาเปน สุกรัง

ปาปมริเยหิ ทุกกรนติ.

อถโย เทวทตโต อุโปสถทิวเส อตตโน ปริสาย สหิ เอกมณต นิสสิทิตวา “ยสสิมานิ ปญจ วตถุนิ ขมนติ, โส สลากัง คณหตุติ วต
วา, ปญจสเทหิ วชชีปุตตเกหิ นวเกหิ อปปกตถญุหิ สลากาย คหิตาย, สงฆัง ภินทิตวา เต ภิกขุ อาทาย คยาสิส อคมาสิ.

[อัครสาวกทั้ง ๒ ชักจูงภิกษุกลับเข้าพวกได้]

ตสส ตตถ คตภาว สุตวา สตุลา เตส ภิกขุณ อานยตถาย เทว อคคสาวเก เปเสสิ.

เต ตตถ คนตวา อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อธิธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา จ อนุสาสนตา เต อมต ปาเยตวา
อาทาย อากาเสนาคมิส.

โกกาลิโกปิ โข “อุฏฐเหที อาวุโส เทวทูตต, นีตา เต ภิกขุ สารีปุตโตโมคคัลลานเหที,
นनु ตว มยา วุตโต ‘มา อาวุโส สารีปุตโตโมคคัลลานเหที วิสสาสิ, ปาปิจฉา สารีปุตโตโมคคัลลานา ปาปิกัน อิจฉานัน วสงคตาทิ
วตวา ชนุนุเกน ททยมชเณ ปหริ.

ตสส ตตเถว อุณ्ह โลหิต มุขโต อุกคณฉิ.

อายสมนุต ปน สารีปุตโต ภิกขุสงฆปริวุต อากาเสนาคจฉนุต ทิสวา ภิกขุ อาหุสุ
“ภนเต อายสมมา สารีปุตโต คมนกาเล อตตทุติเยว คโต, อิทานิ มหาปริวโร อากจฉนุโต โสภตตีติ.

[บุรพกรรมของพระเทวทัต]

สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ตีรฉฉานโยนีย นิพพตตกาเลปิ มม ปุตโต มม สนตีก อากจฉนุโต โสภตียะวาตี วตวา

“โหติ สีลวต อตโถ	ปฏิสนถารวุตตนิ.
ลกขณ ปสส อายนุต	ญูตีสงฆปุรกขิต
อถ ปสสสิม กาล	สุวิหิโน ญูตีสติ

อิหิ ชาตก กเถสิ.

ปุณ ภิกขุเหที “ภนเต เทวทูตโต กิร เทว อคคสาวเก อุโฆสุ ปสเสสุ นิสีทาเปตวา ‘พุทธลีฬหาย ธมม เทเสสสามีติ,
ตุมหาก อุนุกรีย กรีตี วุตเต, “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพเพเปส มม อุนุกรีย กาทู วายมิ น ปน สกขีตี วตวา

“อปี วีรก ปสเสสิ สกุน มลชฎาณก
ยุรคีสงกาสิ ปตี มยห สวิฐฐก
อุทกถลจรสส ปกขิโน
นิจจ อามกมจฉโกขิโน
ตสสานุกัร สวิฐฐโก
เสวาเลหิ ปลิคุณฐูโต มโตติ

นทีจรกาชชาตก กเถตวา อปเรสุปี ทิวเสสุ ตถารูปิเมว ถล อารพภ

“อจारी วตาย วิตุห วนานิ
กฐฐุงครุกเขสุ อसारเกสุ
อถาสทา ขทิริ ชาตสารี
ยตถาภิทา ครุโห อุตตมกคนติ จ

ลสี จ เต นิปลลิตา	มตถโก จ วิทาลีโต
สพพา เต ผาสูกา ภคคา	ทานิ สมม วิโรจสีตี จ

เอวมาทีนิ ชาตกานิ กเถสิ.

ปุณ “อกตถญู เทวทูตโตติ ถล อารพภ

“อกรรมหา ว เต กิจจํ	ยํ พลํ อหุมห เส
มิกราช นโม ตยตตุ	อปิ กิณฺจิ ลภามห เส.
มม โลหิตภกฺขสส	นิจฺจํ ลุฑฺทานิ กุพฺพโต
ทนต์นตรคฺโค สนฺโต	ตํ พุํ ยปิ ชิวสฺสีติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

ปุณ วธาย ปริสกกนฺมสส อารพภ

“ญฺาตเมตํ กุรุํคสส	ยํ ตวํ เสปณฺณิ เสยฺยสิ
อณฺญํ เสปณฺณิ คจฺฉามิ	น เม เต รุจฺเจเต ผลนฺติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

ปุณ อุภโต ปริทีนึ เทวทูตโต ลาภสกกการโต จ สามณฺญโต จาติ กถาสุ ปวตฺตมานาสุ,
น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ ปริทีนึเยวาทิ วตฺวา

“อกฺขี ภัณฺนา ปญฺเณ นญฺเฐ	สซีเคเห จ ภัณฺชนํ
อุภโต ปทุณฺฐกมฺนตา	อุทกมฺหิ ถลมฺหิ จาติ

อาทีนึ ชาตกาณิ กเถสิ.

เอวํ ราชคเห วิหรนฺโต เทวทูตโต อารพภ พุณฺนิ ชาตกาณิ กเถตฺวา ราชคฺหโต สาวตฺถิ คณฺตฺวา เขตฺวณฺมหาวิหาเร วาสํ กปเปสิ.

[พระเทวทูตให้สาวกนำไปเฝ้าพระศาสดา]

เทวทูตโตปิ โข นว มาเส คิลานึ, ปจฺฉิเม กาลे สตถารํ ทญฺฐกาโม หุตฺวา
อตฺตโน สาวเก “อหํ สตถารํ ทญฺฐกาโม, ตํ เม ทสฺเสถาติ วตฺวา,
เตหิ “ตวํ สมตฺถกाले สตถารา สทฺธี เวรี หุตฺวา อจฺริ, น มยํ ตํ ตตฺถ เนสฺสามาติ วุตฺเต,
“มา มํ นาเสถ, มยา สตฺถริ อาฆาโต กโต, สตฺถุ ปน มยิ เกสฺสคฺมตฺโตปิ อาฆาโต นตฺถิติ.

โส หิ ภควา

วธเก เทวทูตมฺหิ	โจเร อํคฺคฺลิมาลเก
ธนฺปาเล ราหุเล จ	สพฺพตฺถ สมมานฺโสติ

“ทสฺเสถ เม ภควนฺตฺนติ ปุณฺปปุณฺิ ยาจิ.

อถ นํ เต มณฺจเณนาทาย นิภขมฺิสฺ.

ตสฺสาคมนํ สุตฺวา ภิกฺขุ สตฺถุ อารโจะสิ “ภนฺเต เทวทูตโต กิร ตุมฺหากํ ทสฺสนตฺถาย อาคจฺฉตฺติ.

“น ภิกฺขเว โส เตนตฺตภาเวณ มํ ปสฺสิตุํ ลภิสฺสตีติ.

มหาตาลกษณฐปริมาณ อัยสุล ปจฉิมภิตตีโต นิกขมิตวา ปิฏฐิมชฌ์ ภินทิตวา อุเรน นิกขมิตวา ปุรตถิมภิตตี ปาวีสี.

อปร ทกขินภิตตีโต นิกขมิตวา ทกขินปสส ภินทิตวา วามปสเสน นิกขมิตวา อุตตรภิตตี ปาวีสี.

อปร อุปริ กปลลโต นิกขมิตวา มตถก ภินทิตวา โอธภาเคน นิกขมิตวา อัยปฐวี ปาวีสี.

เอว โส ตตถ นิจจโล หุตวา ปจจติ.

[เมื่อก่อนพระเทวทูตก็ประพฤติผิดในพระศาสดา]

ภิกขุ “เอตตกั ฐานั คนตวา เทวทูตโต สตถารั ทญจัน อลภิตวาว ปฐวี ปวิฏฐุติ กถั สมภูฐาเปสุ.

สตถา “น ภิกขเว เทวทูตโต อิทาเนว มย อปรชฌิตวา ปฐวี ปาวีสี, ปุพเพปิ ปวิฏฐุเยวาทิ วตวา
หตถิราชกาเล มคคมุพหุ ปุริสั สมสสาเสตวา อตตโน ปิฏฐึ อาริเปตวา เขมนตัม ปาปีตสส
เตน ปุณ ติกขตตุ อากนตวา ‘อคคภูฐาเน มชฌิมภูฐาเน มูเลติ เอว ทนเต ฉินทิตวา
ตติยวาเร มหาปุริสสส จกขุปลั อติกกมนตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวึ ที่เปตุ

“อกตถญญสุส โปสสส นิจจัน วิวรทสสิโน
สพพญเจ ปฐวี ทชชา เนว นั อภิราชเยติ

อิมิ ชาตกั กเถตวา, ปุณปิ ตเถว กถาย สมภูฐิตาย,

ขนตวาทิภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา กลาพุราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวึ ที่เปตุ ขนตวาทิชาตกั

จุลลธมมपालภูเต อตตนิ อปรชฌิตวา มหาปตาปราชภูตสส ตสส ปฐวี ปวิฏฐุภาวึ ที่เปตุ จุลลธมมपालชาตกถญจ กเถสิ.

ปฐวี ปวิฏฐุ ปน เทวทูตเต, มหาชโน ญญตญญู ธชปตาทกทลโย อุตสาเปตวา ปุณณชฌเฐ ฐเปตวา

“ลาภา วต โนติ มหนตัม ฉณั อนุโกติ.

ตมตถั ภควโต อาริเจสุ.

ภควา “น ภิกขเว อิทาเนว, เทวทูตเต มเต มหาชโน, ตุสสติ, ปุพเพปิ ตุสสิเยวาทิ วตวา

สพพชนสส, อปปีเย จณเฑ ฆรุเส พาราณสิยั ปิงคลราชเ นาม มเต, มหาชนสส ตุฏฐุภาวึ ที่เปตุ

“สพโพ ชโน ธีสิโต ปิงคเลน
ตสมี มเต ปจจยั เวทยนติ
ปิโย นุ เต อาสิ อกณหนตโต.
กสมา ตูโรทสิ ทวารपाल
น เม ปิโย อาสิ อกณหนตโต
กายามิ ปจจากมนาย ตสส
อิโต คโต ธีเสยย มจจราชั
โส ธีสิโต อาเนยย นั ปุณ อิทาติ

อิมิ ปิงคชชาตกั กเถสิ.

[ผู้ทำบาปยอมเตือดร้อนในโลกทั้ง ๒]

ภิกขุ สตถารุ ปุจฉิสสุ “อิทานิ ภนเต เทวทูตโต กุหิ นิพพตโตติ.

“อวีจิมหานิรเย ภิกขเวติ.

“ภนเต อธิ ตปปโนโต วิจริตวา ปุน คนตวา ตปปนฐฐาเนเยว นิพพตโตติ.

“อาม ภิกขเว ปพพิชิตา วา โหนตุ คหฐฐา วา ปมาทวิหาริโน อุกยตถ ตปปนติเยวาติ วตวา อิมิ คาคมมาท

“อธิ ตปปติ เปจจ ตปปติ
ปาปการิ อุกยตถ ตปปติ
‘ปาป เม กตนติ ตปปติ
ภิกขโย ตปปติ ทคคตติ คโตติ.

[แก้กรรม]

ตตถ อธิ ตปปตติ: อธิ กम्मตปปเนน โทมนสสมตเตน ตปปติ.

เปจจติ: ปโรโลก ปน วิปากตปปเนน อติทารุणेณ อปายทุกเขน ตปปติ.

ปาปการิตติ: นานูปการสส ปาปสส กตตวา.

อุกยตถติ: อิมินา วุตตปกาเรน ตปปเนน อุกยตถ ตปปติ นาม.

ปาป เมติ: โส หิ กम्मตปปเนน ตปปโนโต “ปาป เม กตนติ ตปปติ, ตอ อปมตตกั ตปปน;

วิปากตปปเนน ปน ตปปโนโต ภิกขโย ตปปติ ทคคตติ คโต, อติพรุเสน ตปปเนน อติวिय ตปปตติ.

คาถาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ.

เทสนา มหาชนสส สาทถิกา ชาตติ.

เทวทูตตวตถุ.

---

๑๓. สุนนทาเทวีวตถุ.

“อิธ นนทติ เปจจ นนทตติ อิมิ ฌมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนุโต สุนนทาเทวี อารพภ กเถสิ.

[อบรมลुकหลานให้รับหน้าทีของตน]

สาวตถียิ หิ เทวสิกั อนนถปิณทิกสส เคเท เทว ภิกขุสทสสานิ ภูณชนติ, ตถา วิสาขาย มหาอุปาสิกาย.

สาวตถียถจ โย โย ทานั ทาทุกาโม โหติ, โส โส เตสั อุกินนั โอกาสั ลภิตวาว กโรติ.

“ก็การณาคติ.

“ตุมหาภัง ทานคคั อนนถปิณทิกโก วา วิสาखा วา อากตาคติ ปุจจิตวา, “นาคตาคติ วุตเต, สตสทสสั วิสสขเซตวา กตทานมปิ “ก็ ทานั นามตณติ ครนติ.

อุโภปิ หิ เต ภิกขุสงขสส รุจถจ อนุจจวิกกัจจานิ จ ชานนติ.

เตสु วิหรนุเตสु, ภิกขุ จิตตานรูปเมว ภูณชนติ.

ตสมมา สพเพ ทานั ทาทุกามา เต คเหตุวา คจณนติ.

อิติ เต อตตโน ฆเร ภิกขุ ปรีวิสิตุ น ลภนติ.

ตโต วิสาखा “โก นุ โข มม ชานเน ชุตวา ภิกขุสงขมิ ปรีวิสิสตีติ อุปาเรเนตี ปุตตสส ธีตรั ทิสวา ตั อตตโน ชานเน ชุเปสิ.

สา ตสสา นิเวสเน ภิกขุสงขมิ ปรีวิสติ.

อนนถปิณทิกโกปิ มหาสุภทัง นาม ฆนุชชีตรั ชุเปสิ.

สา หิ ภิกขุณั เวยยาวจจ กโรนตี ฌมมิ สุนนติ โสตาปนนา หุตวา ปติกุลั อคมาสิ.

ตโต จุลลสุภทัง ชุเปสิ.

สาปิ ตถาว กโรนตี โสตาปนนา หุตวา ปติกุลั คตา.

อถ สุนนทาเทวี นาม กนิญจชีตรั ชุเปสิ.

[นางสุนนทาป่วยเรียกบิดาว่าน้องชาย]

สา ปน ฌมมิ สุตวา สกทาคามิผลั ปตวา ภูมาริกาว หุตวา ตถารูปเน อผาสูเกน อาตุรา อาหารุปจเจทัง กตวา ปิตรั ทฏฐุกามา หุตวา ปกโกสาเปสิ.

โส เอกสมิ ทานคเค ตสสา สาสนั สุตวา ว อากนตวา “ก็ อมม สุนเนติ อาห.

สา ปิตรั อาห “ก็ กนิญจภาตีกาติ.

“วิปปลปสี อมมาตี.

“น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาตี.

“ภายสี อมมาตี.

“น ภายามี กนิษฐภคินีกาตี.

เอตตัง วตวาเยว ปน สา กาลมกาตี.

[ท่านเศรษฐีผู้บิดาร้องให้ ไปทูลพระศาสดา]

โส โสตาปนโนปิ สมนโน เสฏฐี อิตริ อุปนโนโสโก อธิวาเสตุ อสโกโกโต อิตุ สรรกิจจัง การเวตวา โรหนโต สตุ สนตัง คนตวา,
“ก็ คหปติ ทุกชี ทุมมโน อสสุมุโข รุทมาโน อาคโตสตี วุตเต, “อิตา เม ภนเต สุนนาเทวี กาลกตาตี อาห.

“อถ กสมา โสจสี, นนุ สพเพส อังสิกัง มรณนตี.

“ชานาเมตัง ภนเต, เอวรูปา ปน เม หิโรตตปสมปนา อิตา,
สา มรณกาเล สตี ปจจุปฐมาเปตุ อสโกโกตี วิปปลปามา มตา, เตน เม อนปปกัง โทมนสส์ อุปปชชตีตี.

“ก็ ปน ตาย กถิตัง มหาเสฏฐีตี.

“อหัง ตัง ภนเต ‘ก็ อมม สุมเนตี อามนเตสึ, อถ มัง อาห ‘ก็ กนิษฐภคินีกาตี.
ตโต ‘วิปปลปสี อมมาตี วุตเต, ‘น วิปปลปามี กนิษฐภคินีกาตี.
‘ภายสี อมมาตี (วุตเต), ‘น ภายามี กนิษฐภคินีกาตี เอตตัง วตวา กาลมกาตีตี.

อถ นัง ภควา อาห “น หิ เต มหาเสฏฐี อิตา วิปปลปตีตี.

“อถ กสมา เอวมาหาตี.

“กนิษฐุตตาเยว, อิตา หิ เต คหปติ มคคผลหิ ตยา มหลลิกา, ตวั หิ โสตาปนโน, อิตา ปน เต สกทาคามินี,
สา มคคผลหิ มหลลิกตตา ตัง เอวมาหาตี.

“เอว ภนเตตี.

“เอว คหปตีตี.

“อิทานิ กุหิ นิพพตตา ภนเตตี.

“ตัสสิทวาเน คหปตีตี วุตเต “ภนเต มม อิตา อธิ ญาตกานัง อนตเร นนุทมานา วิจริตวา อิตัง คนตวาปี
นนุทมาเนเยว นิพพตตาตี.

[คนทำบุญย่อมผลิตเพลินในโลกทั้ง ๒]

อถ น สตุถา “อาม คหปติ อปมตตนา นาม คหฐฐา วา ปพพชิตา วา อธิโลเก จ ปรัโลเก จ นนทนต์เยวาทิ วตวา
อิมิ คากมาห

“อิธ นนทติ เปจจ นนทติ
กตปุณญโย อุกยตถ นนทติ
‘ปุณญ์ เม กตนต์ นนทติ
ภียโย นนทติ สุกคตี คโตติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อธิธาติ: อธิโลเก กมมนนทเนน นนทติ.

เปจจจาติ: ปรัโลเก วิปากนนทเนน นนทติ.

กตปุณญโยติ: นานปการสส ปุณญสส กตตนา.

อุกยตถาติ: อธิ “กตฺ เม กุสลํ, อกตฺ เม ปาปนติ นนทติ, ปรัตถ วิปากํ อญจวณโต นนทติ.

ปุณญ์ เมติ: อธิ นนทนต์ ปน “ปุณญ์ เม กตนต์ โสมนสสมตตเกเนว กมมนนทน์ อุกาทย นนทติ.

ภียโยติ: วิปากนนทเนน ปน สุกคตี คโต,

สตุตปญญาสวสสโกญฺญโย สญฺญิจจ วสสสตสทสสานิ ทิพพสมปตตี อญจวณโต ตฺสิตปุเร อติวีย นนทตีติ.

คากาปริโยसानะ พหุ โสตาปนนาทโย อหะสุ

มหาชนสส ฐมมเทสนา สาทถิกา ซาตาทิ.

สุนนาเทวีวตถุ.

๑๔. เทวสหายภิกขุชาดก.

“พหุมาปี เจ สหิตัง ภาสमानันติ อิมัง ฆมมเทสนัง สตุถา เขตวเน วิหรนโต เทว สหายเก ภิกขุ อารพก กเถสิ.

[สองสหายออกบวช]

สาวตถิวาสีโน ทิ เทว กุลปุตตา สหายกา วิหารัง คนตวา สตุถุ ฆมมเทสนัง สตุตวา กาเม ปหาย
สตุถุ สาสเน อูร์ ทตวา ปพพชิตวา ปญจ วสทานิ อัจฉริยูปชฌายานัง สนติเก วสิตวา สตุถารัง ออุปสงกมิตวา สาสเน ฐัง ปุจฉิตวา
วิปัสสนาธุระญจ คนถธุระญจ วิตถารโต สตุตวา

เอโก ตาว “อหัง ฆนเต มหาลกกาเล ปพพชิตน สกขิสสามิ, คนถธุรัง ปุเรตัง วิปัสสนาธุรัง ปน ปุเรสสามิติ
ยาว อรหตตวา วิปัสสนัง กถาเปตวา ฆณฺเณโต วายมนโต สห ปฏิสสมิททาหิ อรหตตัง ปาปุณนิ.

อิตโร ปน “อหัง คนถธุรัง ปุเรสสามิติ อนุกกเมน เตปิฏกั พุทฺธวณัง อุกคณฺหิตวา คตคตญฺฐานเน ฆมมํ กเถติ สรภญญํ ฆณฺติ, ปญ
จนนัง ภิกขุสตันนัง ฆมมํ วาเจนโต วิจจติ, อญฺฐารสนนัง มหาคณฺณนัง อัจฉริโย อโหสิ.

ภิกขุ สตุถุ สนติเก กมมญฺฐานัง คเหตุวา อิตรสส เถรสส วสนญฺฐานัง คนตวา ตสฺโสวาเท ฐุตวา อรหตตัง ปตวา เถรัง วนฺทิตวา
“สตุถารัง ทญฺฐกามมหาติ วนฺทติ.

เถโร “คจฺฉน อวฺสุโส มม วจเนน สตุถารัง วนฺทิตวา อสตีมหาเถเร วนฺทถ,
สหายกตเถเรปิ เม ‘อมหากัง อัจฉริโย ตุมहे วนฺทิตติ วนฺทเถติ เปเสสิ.

เต วิหารัง คนตวา สตุถารญฺเจว อสตีมหาเถเร จ วนฺทิตวา คนถิกตเถรสส สนติกั คนตวา
“ฆนเต อมหากัง อัจฉริโย ตุมहे วนฺทิตติ วนฺทติ.

อิตเรน จ “โก นามโสติ วุตเต, “ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเตติ วนฺทติ.

เอว เถเร ปุนปฺปุนํ สาสนนํ ปหิณฺนเต, โส ภิกขุ โลกั กาลัง สหิตวา อปรภาเค สหิตัง อสกุโณโต

“อมหากัง อัจฉริโย ตุมहे วนฺทิตติ วุตเต “โก เอโสติ วตวา

“ตุมหากัง สหายภิกขุ ฆนเตติ วุตเต

“กั ปน ตุมहेหิ ตสฺส สนติเก อุกคณฺหิตัง, กั ทิฆนิกายาทิสฺส อญฺญตโร นิกายเ, กั ติสฺส ปญฺญเกสฺส เอกัง ปญฺญกนฺติ วตวา

“จตุปฺปทิกปิ คาลัง น ชานาติ, ปัสสุกฺลํ คเหตุวา ปพพชิตกาเลเยว อรญฺญํ ปวิญฺญู, พนุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ,
ตสฺส อาคตกาเล มยา ปญฺหัง ปุจฉิตัง วนฺทิตติ จินฺเตสิ.

[พระเถระทั้ง ๒ พบกัน]

อปรภาเค เถโร สตุถารัง ทญฺฐัง อาคโต, สหายกตเถรสส สนติเก ปตตจิวัง ฐุเปตวา คนตวา

สตุถารญฺเจว อสตีมหาเถเร จ วนฺทิตวา สหายกตเถรสส วสนญฺฐานัง ปจจาคมิ.

อถสฺส โส วตตัง กาทเววา สมปฺปมาณัง อาสนนํ คเหตุวา “ปญฺหัง ปุจฉิสสามิติ นิสฺสิ.

[พระศาสดาถามปัญหาพระเถระทั้ง ๒]

ตสมิ ขณ สตถา “เอส เอวรูป มม ปุตต วิเหฐตวา นิเรเย นิพพตเตยยาติ ตสมิ อนุกมปาย วิหารจาริกั จรณโต วีย เตสั นิสินนุญฐานั คนตวา ปญญตเต พุทธานเน นิสีทิ.

ตตถ ตตถ นิสีทนต์ตา ทิ ภิกขุ พุทธานัน ปญญาเปตวา ว นิสีทนต์ติ.

เตน สตถา ปกตปญญตเตเยว อาสเน นิสีทิ.

นิสชช โข ปน คนถิกภิกขุ ปฐมชฌมานे ปญหิ ปุจจิตวา,
ตสมิ อถิตเต, ทุตติยชฌมานัน อาทึ กตวา อญฺฐสุปิ สમાปตตีสุ รุปารุเปสุ ปญหิ ปุจจติ.

คนถิกถเถโร เอกปิ กเถตุํ นาสกขิ.

อิตรโร ตํ สพฺพํ กเถสิ.

อถ นํ โสตาปตติมคเค ปญหิ ปุจจติ.

คนถิกถเถโร กเถตุํ นาสกขิ.

ตโต ชีณาสวตเถโร ปุจจติ.

เถโร กเถสิ.

[พระวิปัสสกะเถระได้รับสาธุการ]

สตถา “สาธุ สาธุติ อภินนทิตวา เสสมคเคสุปิ ปฏิปาฏิยา ปญหิ ปุจจติ.

คนถิกถเถโร เอกปิ กเถตุํ นาสกขิ.

ชีณาสโว ปน ปุจจติปุจจติตํ กเถสิ.

สตถา จตุสุปิ ฐาเนสุ ตสฺส สาธุการี อทาสิ.

ตํ สุตฺวา ภูมฺมเทเว อาทึ กตวา ยาว พุทฺทมโลกา สพฺพา เทวตา เจว นาคสุปณฺณา จ สาธุการี อทิสฺสุ.

ตํ สาธุการี สุตฺวา ตสฺส อนฺตเววาสิกา เจว สทฺธิวิหารินอ จ สตถาริ อชฺชฌายีสฺสุ

“กึ นามตํ สตถารา กตํ, กิลจอิ อชานนตสฺส มหลลกถเถรสฺส จตุสุ ฐาเนสุ สาธุการี อทาสิ,

อมหากํ ปนาจริยสฺส สพฺพปริยตติธรสฺส ปญจณนํ ภิกขุสตานํ ปาโมกขสฺส ปสัสามตตปิ น กรีติ.

[พุดมาก แต่ไม่ปฏิบัติก็ไร้ประโยชน์]

อถ เน สตถา “กีนฺนามตํ ภิกขเว กเถถาติ ปุจจิตวา, ตสมิ อตเถ อาโรจิตเต,

“ภิกขเว ตุมหากํ อจริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกขนสทิสโส,

มยหิ ปน ปุตฺโต ยถารุจिया ปญจโครเส ปรีภุชนกสามิสทิสโสติ วตวา อีมา คธา อทาสิ

“พหุมี เจ สหิตฺ ภาสมานโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต
โคโปว คาโว คณยฺ ปรสฺ
น ภาควา สามณฺญสฺส โหติ.
อปฺปมปี เจ สหิตฺ ภาสมานโน
ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารี
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชานโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนฺุปาทียานโน อธิ วา หุริ วา
ส ภาควา สามณฺญสฺส โหตีตี.

[แก้บรรทัด]

ตตถ สหิตฺนติ เตปิฏกสฺส พุทฺธวจนฺสเสตํ นามํ,

ตํ อจฺริเย อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺคณฺหิตฺวา พหุมี ปรสฺ ภาสมานโน วาเจนนฺโต กณฺนฺโต,
ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ยํ การเกน ปุคฺคเลน กตฺตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,
กุกฺกุฏสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตฺตมปี อนฺิจจาทีวเสน มนสิการํ นปฺปวตฺเตสิ;

เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภติยา คาโว รกฺขณฺโต โคโป ปาโตว สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา
สหายํ คณฺเฑวาทา สามีگانํ นิยฺยาเทตฺวา ทิวสภติมตฺตํ คณฺหาตี,
ยถารุจิยา ปน ปณฺจโครเส ปรีภุชิตฺตํ น ลภตี;

เอวเมว เกวลํ อนฺุเตวาสีگانํ สนฺติกา วตฺตปฏฺิวตฺตกรณฺมตฺตสฺส ภาคี โหติ, สามณฺญสฺส ปน ภาคี น โหติ.

ยถา ปน โคपालเกน นิยฺยาทีตานํ คุนฺนํ ปณฺจโครสํ โคสามีกาว ปรีภุชณฺตี;
ตถา เตน กถิตํ ธมฺมํ สุตฺวา การกปุคฺคลา ยถานฺุสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชิตฺวา, เกจิ ปฐฺมชฺฌานาทีนํ ปาปุณฺนตี,
เกจิ วิปสฺสนํ วชฺเตตฺวา มคฺคผลานํ ปาปุณฺนตี,

โคสามีกา โครสฺสเสว, สามณฺญสฺส ภาคีโน โหนตี.

อติ สตถา สีสสมฺปนฺนสฺส พุทฺธสฺส ปมาทิวหารีโน อนฺิจจาทีวเสน โยนิโสมนสิกาเร อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน
ปฐฺมํ คาลํ กเถสิ, น พุทฺธสฺส.

หุติยคธา ปน อปฺปสฺสุตฺตสฺสาปิ โยนิโสมนสิกาเร กมฺมํ กโรนฺตสฺส การกปุคฺคลสฺส วเสน กถิตา.

ตตถ อปฺปมปี เจติ: โลกํ เอกาวคฺคทวิวคฺคตฺตมปี.

ธมฺมสฺส โหติ อนฺุธมฺมจารีตี: อตถมณฺเฑวาทา ธมฺมมณฺเฑวาทา นวโลกุตฺตรธมฺมสฺส อนฺุรูปํ ธมฺมํ
ปุพฺพภากคปฏิปทาสงฺฆาตํ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสฺสิตฺตจฺจคอสฺสุภกมฺมฐานาทีเกทํ จรณฺโต อนฺุธมฺมจารี โหติ
“อชฺช อชฺชเววาทิ ปฏฺิวธํ อากงฺขนฺโต วิจฺรตี;

โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถจ โทสถจ ปหาย โมหํ, สมมา เหตุนา นเยน ปริชานิตพพมเม ปริชานนโต,
ตทงควิกขมณสมฺจเฉทปฏิปสฺสทฺธิสฺสรณวิมุตฺตินํ วเสน สุวิมุตฺตจิตฺโต, อนุปาทียาโน อิช วา หุรํ วา,
อิธโลกปรโลเก ปริยาปนนา วา อชฺมตฺติกาหิรา วา ขนธายตนธาทูโย จตุทฺธิ อูปาทาเนทฺธิ อนุปาทียนฺโต มหาซีณาสโว,
มคคสงฺขาทสฺส สามณฺญสฺส วเสน อาคตสฺส ผลสามณฺญสฺส เจว ปณฺจจเสขมมกฺขนธสามณฺญสฺส จ ภาควา โหตีติ.

รตนกฺุณฺณ วีย อคารสฺส, อรหตฺเตน เทสนาย กฺุณฺณํ คณฺหีติ.

คาถาปริโยसानเน พหุ โสตาปนนาทโย อเหตุ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ซาตาดิ.

เทวสหายภิกขุขุวตฺถุ.

ยมกวกคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ปฐฺโม วคฺโค.
